

KORTE
AANMER-
KINGEN
OP
HUYDECOPERS
PROEVE
VAN
TAAL-
EN
DICHTKUNDE.

KORTE
AANMER-
KINGEN
OP
HUYDECOPERS
PROEVE
VAN
TAAL-
EN
DICHTKUNDE.

K O R T E
A A N M E R K I N G E N .
E N Z .

K O R T E
A A N M E R K I N G E N
O P
H U Y D E C O P E R S
P R O E V E
V A N
T A A L - E N D I C H T K U N D E .

D O O R
M^r. *WILLEM BILDERDIJK.*

To AMSTERDAM, by
P. DEN HENGST EN ZOON.

1828.

* * *

De Aanmerkingen van den in ons vak waarlijk grooten HUYDECOPER, onder den naam van PROEVE VAN TAAL- EN DICHTKUNDE bekend, zijn van hare verschijning af, met het grootste genoegen en als eene wezendlijke Taalschat ontfangen geworden, en haar roem heeft zich onverwrikt staande gehouden; ook verdienden en verkregen de oordeelkundige Aanteekeningen van den naarstigen F. VAN LELYVELD en van HINLOPEN op dat Werk, geen minderen dank by elk waren Liefhebber van Vaderlandschen zin, spraak, en Poëzy. Ik heb geloofd, van mijn kant ook eenige opmerkingen daarbij te mogen voegen, die eene meer dan zestigjarige beoefening van ditzelfde vak my deel waarnemen,

en

en de onderstelling dat zy niet ten eenenmaal onwelkom zouden zijn, doet ze thands openbaar mededeelen. Bedriegt my en die mijner byzondere Betrekkingen welke my daartoe aanspoorden, dit uitzicht, men stelle 't, aan de eene zijde, onder de zwakheden des hoogen ouderdoms, en wijte 't aan den anderen kant de toegevendheid eener Vriendschap, die zich met die zwakheden uit hartelijkheid eenigermate (en als ware 't) veréenzelvigt. Vindt men thands uit dit boekdeeltjen niets of zeer weinig te leeren, ik zal er my voor mijn Vaderland en den staat zijner Letterkunde, oprecht in verheugen, en het is met het beste hart ter wereld, dat ik mijnen Lezeren (zoo ik die heb) met den Lierdichter toeroepe:

— *Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.*

Te Haarlem,
in Slachtmaand 1828.

BILDERDIJK.

—*—

AAN-

AANMERKINGEN
OP
HUYDECOPERS
PROEVE
VAN
TAAL- EN DICHTKUNDE.

EERSTE BOEK.

Vs. 24. op de Aanteekening.

SCHAALOOS, als voor *schaalloos* gezegd, heeft iets zeer aannemelijks en waarin men recht willig berust; maar wel doorgedacht, is het aan verscheiden bedenkelijkheden onderhevig, waarvan ik hier alleen zal opperen, dat niet licht bewezen zal worden, dat de *kiel* van een vaartuig ooit *schaal* genoemd is, en dat de toepassing van 't woord alleen of eigenlijk daarop ziet. — My komt het veeleer voor, dat, gelijk in eenige woorden meer, de uitgangen voor of door elkander, verward en vermengd worden, zoo ook hier, door onbedreven zeevolk of werfgasten, *schdloos* voor *schdlijk* (in Noordholland voor *schadelijk* gezegd)

2 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

te sloop is geraakt, en, eens in omloop gebracht zijnde, als een kunstwoord (waar onkundigen gaarne meê plegen te pronken) gecanoniseerd is geworden. Meer kunstwoorden in verschillende vakken zijn op deze wijze ontstaan. — Wat wil ook anders een *schadeloos lapjen* of strookjen laken of linnen of zijden stof zeggen? — Immers, het geen van geenerlei dienst of gebruik meer is, en dus, louter *schade*.

Vs. 75.

In de aangehaalde plaats van VONDEL, had de uitdrukking van *het Oosten won het Nabateesch gewest*, wel opgemerkt mogen worden als eene keurigheid van uitdrukking voor VERTROK naar derwaart. Zoo wel als de jammerlijke tautologie daartegen, wanneer hy *het Oosten* naar 't *Oost* doet gaan. De vertaling was hier voorzeker vrij moeilijk, om 't gebrek van eigenlijke eigennamen der winden by ons; doch daar was niet te min eene Dichterlijke wending aan te geven, die kieschheid en oordeel genoeg kon.

De *radii matutini* zien ook niet op de morgenster, maar op de zon, als zy na 't opkomen zich in hare bocht zuidwaart wendt.

Vs. 80.

De aanmerking omtrent de *zeyenstar*, wel te onderscheiden van den *wagen*, is voor hun die Latijn lezen en daaruit vertalen, van gewicht.

Vs. 92.

Vs. 92.

Dat *betoomen* hier het echte woord niet is om *beheerschen* (*dominari*) te vervangen, ziet, dit ver-
trouwe ik, ieder één. Ware 't *in toomen hield* of
houden mocht, het zou minder fluiten.

HOOGSTRATENS verandering zou ik niet verwerp-
lijk achten, zoo daar de smelting in 't middelste dezer
drie verzen niet meê verloren ging, en er een foort
van tautologifche eenvormigheid in de twee laatste dier
regels ontftond, die VONDEL zekerlijk heeft willen
vermijden. Edoch daar is geene reden, waarom men
in deze twee regels niet evenzeer de *n* achter *andere*
ftellen of weglaten zou. In beide wordt *dieren* even-
zeer onderfteld.

De Aanteekening van letter *k* is in zich-zelve juist.
Alleen voeg ik er by, dat ik geene zwaarigheid zie
om ook *na* voor *secundum* te gebruiken, maar niet
even toegevend zou zijn voor *naar* als *prope* en *post*.

Vs. 131.

Gelijk de oude verkleinende woorden op *lijn* uit-
gaande, uit oude participien op *ling* van verba frequen-
tativa of adjectiven die in *el* uitgingen, gevormd zijn,
zoo zijn die op *kijn*, oude participien op *ing*, van
een vroeger verkleinend woord, dat niet anders dan
een adjectivum op *ig* is. Van *wind* komt *windig*,
of, als onze Ouden fchreven en uitspraken, *windich*,
waaruit dan het verbum *windichen*, en zoo 't parti-

4 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

cipium *windiching* is af te leiden, 't geen even licht in *windekijn* verbasterde als *windeling* in *windelijn*. Men schreef en sprak van ouds *windich*, *machtich*; en alleen by de verlenging door de *e*, werd die *ch* tot de *g* verzacht.

Vs. 157.

Indien men van *de groene velden* spreekt, zal niemand aan de zee denken, maar zijne gedachte by weide of land bepaald worden; doch, uitdrukkelijk aan *Neptunus* toegeschreven, zie ik niet dat er iets te berispen valt. De zee is ook meer groen dan blaauw (vooral aan de stranden, waarvan de Ouden zich ongaarne veri' verwijderden,) en wat is gemeener by ons, dan de naam van *zeegroen*? Ook zouden *de blaauwe velden* op zich-zelfs eer aan den hemel dan aan de zee doen denken. Het woord *pekelyelden* is voor zeën algemeen aangenomen, schoon eene niet altijd en overal even Dichterlijke uitdrukking; maar een *blaauw vlak* (want dit is het geen *veld* beteekent,) zou my eer aan een stilstaand meer, dan aan den Oceaan doen denken.

Vs. 168.

Men mag de hier bygebrachte verwisfeling van *van* en *voor*, *met* en *aan*, *aan* en *op*, wel in aanmerking nemen, daar zy thands by onze Dicht- en Proze-schryvers even zeer onbekend schijnt te zijn.

Vs. 179.

Vs. 179.

HUYDECOPERS aanmerking hier, is juist, en steunt op het innig gevoel door de verbeelding opgewekt. Het *op één stapelen* is niet meer dan flauw proze, maar berg op berg is ontzettende, en dus, naar LONGJNS' aanmerking, verheven dichterlijk.

Vs. 185.

Dat *aâmmechtig*, ademhechtig is en zeer van aâm-achtig, en zoo ook van *amachtig* (d. i. onmachtig) verschilt, behoeft hier niet meer dan de enkele opmerking. *Aâm-* of *ademhechtig* is naar den adem hurende.

Vs. 200.

Dat men de substantiven met *heid* zoo wel van adjectiven die op *ig*, *el*, of *er* uitgaan, als van andere die als meer oorspronkelijk aangemerkt worden, afleiden en vormen kan, weet ieder; en waar bleef men anders met *voorzichtigheid* en *voorzienigheid*, en zoo vele andere? Een *kleinigheid* en *kleinheid* verschillen ook. — Waarom dan zulke woorden afgekeurd? — Doch die nauwkeurig denkt en gevoelt, zal op de juiste beteekenis letten, en het adjectivum dat van een adjectivum gevormd is, niet lichter voor volstrekt eensbeteekend met dit houden, dan hy 't geen van een substantivum gemaakt is, daarmee verwarren zal.

À 3

Vs. 207.

6 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

Vs. 207.

Of *aarts* het *archi* van Grieken en Latijnen, dan wel ons Duitſche *eerst* zij, is bedenkelijk; doch hoe 't zijn moge, zeker is het, dat het zich niet wel met adjectiven laat vereenigen, ten zij die adjectiven uit een ſubſtantivum ontſtaan zijn, 't geen dit *aarts* aannemen kan.

Vs. 229.

HUYDECOPERS verandering (VONDEL mag zelf geſchreven hebben als in den Druk,) is eene aanmerkelyke verbetering. *Stroomen, bron en water* is een belemmerde opnoeming en treft niet; maar in

ſtroom, EN bron, EN water,

is een melodie die het vers verheft. Dit hier recht uit één te zetten zou te omflchtig zijn, als men 't noemt; maar wie vatbaar voor de ware kracht en welluidendheid van een periode is, zal het onderscheid kenlijk gevoelen.

VONDEL houdt van dus eenfylbige woorden by één te brengen, en hy is er gelukkig in door hun klanken welluidend in de plaatſing te regelen; maar men lette eens op het aangevoerde vers uit HEINS, die deze kunst niet verſtond.

Vs. 270.

Het imperfectum van *zieden* is *zood*, maar, als meer zulke, ongebruiklyk, en ſchoon wy dagelijks van *gezoden en gebraden* ſpreken, byna onverſtaanbaar
ge-

geworden. Het fluit hier ook eenigzins, en men zou thands veel liever *hy ZIEDDE en BRIED* zeggen. — Het is met meer ongelijkvloeiende werkwoorden dus gegaan, en natuurlijkerwijze trekt een taal allengs meer en meer naar eene licht vatbare regelmatigheid. Over 't algemeen nu wordt die der zoogenaamde ongelijkvloeiende minder erkend, en men wordt er steeds meer en meer voor verftompt.

Vs. 278.

Over de spelling zal ik hier niet uitweiden, daar ik die tegenwoordig genoegzaam gevestigd acht, en ook een volkomen gelijkheid nooit in te voeren kan zijn. De aanmerking des Aanteekenaars is genoegzaam. By de werkwoorden die thands volftandig in de derde perfoon zonder *t* gebruikt worden, moet men ook *mogen* voegen, want niemand heeft zoo veel ik weet *hy macht* voor *hy mag* gezegd. *Hy darf*, is voor *hy durft* nog niet geheel buiten gebruik. Deze byzonderheid is den hulpwoorden der Verba by ons eigen, waarom men ook *hy zal* zegt, en behoort tot de eigenschap onzer taal, en van daar dit *hy darf*, *hy kan*, *hy mag*, *hy wil*, enz. Alleen is *hebben*, hoezeer als auxiliair van 't perfectum, hiervan uitgezonderd; en dit is omdat het niet met den infinitief, maar met een participium uitgedrukt wordt. — Wat *hy plag* of *hy placht* betreft; het gebruik schijnt meest voor het laatste te zijn, doch kwalijk, daar het geen eigenlijk hulpwoord is en *te* achter zich voor den infinitief

3 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

vordert: Ook geloof ik dat *hy placht* uit een misverstand van *hy PLACH TE doen* is, dat in de uitspraak de *t* van het woordtjen *TE* aan het voorgaande *plach*. deed aankleven.

Vs. 287.

De afwijking van het gemeene praefiologische, *van kwaad tot erger*, door de kleine verandering, *van HET kwaad*, vind ik voor my dat eene zekere deftigheid heeft, die den Dichtstijl wel voegt. Al wat in een daaglijkfche spreekwijze valt, verlaagt onze Poëzy. Men versta hier door het woord dagelijksch het tegenstelde van deftig, kiesch, en ongemeen.

Wat *verzwoeren* betreft; *iets verzweren* is als *iets verzeggen*, een afstand doen van die daad; maar dit is juist tegen het geen *VONDEL* hier meende uit te drukken. Zijne meening is zich met eede verbinden, ten einde het te doen. — Zijne verandering in *zich verzworen*, geeft dit laatste te kennen, en is dus eene ware verbetering en van 't grootste gewicht.

Vs. 289.

DE DEZE is zekerlijk een bloote wanspraak, en 't is het in alle talen. Wat zou men van *ille hic* of *ὁ ἔστις* in Latijn of Grieksch zeggen? En hoe kan men er anders over denken, bedenkende dat *de* in *deze* en in *die* besloten is? Men vergelijk mijnne Spraakleer.

De gene voor *die*, of *de welke* is wanspraak, om dat het een substantif *de gone* is, welk *gone* met het

ou-

oude *gumo* eenzelvig zijnde, geene relative kracht heeft.

De uitdrukking echter van *het werk hetgeen ik begonnen heb* is goed, maar dan is *geen* ook geen relatief. De uitdrukking is dus van geheel anderen aart, en *het geen ik begonnen heb* is eene verklaring van het werk dat gemeend wordt.

Dat men aan *het geen* eene kracht van relatief toefchrijft, is eigenlijk een mislag, doch door het gebruik gewettigd, maar ook alleen in 't onzijdige; want gelijk men zegt, *gy verhaalt my 'T GEEN ik reeds weet*, zegt men niet: *gy spreekt my van DEN GENE ik wel ken*, in plaats van *DEN GENE DIEN ik wel ken*.

Vs. 290.

De zommigen of de sommigen (want beter schrijft men 't met *s*, als uit het Latijnsche *summa* genomen, en beteekenende *een GETAL van menschen*,) wordt zeer kwalijk met het lidwoord gebruikt. Daar is niets meer aanwijzende of afzonderende in, dan in *eenige*, voor 't *nonnulli* der Latijnen gebruikt.

Vs. 315.

Na het *SLUITEN in des Windgods hol*, komt het *slot* hier zeer noodeloos en ongevallig achter aan. Doch ik denk byna dat *VONDEL* hier met voordacht de holklinkende *o* dus verveelvuldigd heeft als een onomatopœïsche schoonheid, den galm van een diep hol nabootsende. Indien ja, zoo bedroog hy zich.

A 5

Vs. 324.

Vs. 324.

Der wolken SPONGIE heeft in mijn gevoel hier iets recht Poëtisch en schilderends. Ook stuit my het woord niet. Menig een woord, in zich-zelf niet aanzienlijk, wordt in overdrachtig gebruik deftig, mits wel geplaatst; en dit heeft VONDEL hier uitnemend in acht genomen. Had hy *de spons der wolken* gezegd, het ware zonder eenige verheffing in 't minst, maar de Dichterlijke constructie, *der wolken spongie*, met de verlenging van 't woord *spons*, verëdelt en luistert het op. — HOOGVLIET had geen ongelijk by herdruk van zijn *Abraham*, die *spons* hier vermeld, weg te nemen, als wat te laag.

Vs. 336.

Het *ten dienst staan* veroordeelt HUYDECOPER met recht, doch *ten dienst* VAN ZIJNEN STAAT bederft alles en ontbloot den stoplap zoo deerlijk dat er geen plooiën aan is.

Vs. 474.

De antwoord schijnt thands geheel vergeten en verbannen te zijn. Zekerlijk behoort dit saamgestelde woord het geslacht van het enkele te volgen, doch wie zal bewijzen dat *woord* ook niet oorspronkelijk vr. was? Hier ware vrij veel van te zeggen. Hoe 't zij, in deftigen stijl vindt *de antwoord* nog plaats, en heeft eene statelijkheid die by het onzijdige niet is.

Vs. 480.

TAAL- EN DICHTKUNDE. I. BOEK. II

Vs. 480.

De klank van *oe* in *grootmoeder* als men 't woord, famentrekt, bestaat in een onaangenaam *joelen*, en geen wonder derhalve dat men 't vermijdt. Met *grootvader* is 't iets anders, en 't woord is in de famentrekking aangenamer dan *grootvader*, wanneer men den accent verplicht is op de middelste sylbe te doen vallen. — Intusfchen vind ik in 't vers van VONDEL hier bygebracht, niets dat ffuiten kan.

Vs. 545.

Het *opspannen* van den boog heeft iets krachtiger dan het enkele *spannen*, en ik zou het dus ook beter keuren, indien 't APOLLO by 't doorschieten van den gruwzamen PYTHON wierd toegeschreven, maar 't minnewicht kon 't met het eenvoudige *spannen* wel af, daar hem toch geene buitengewone gespierde armen of mannenkrachten geëigend worden.

Vs. 549.

Het fchoone *mille gravem telis* lees ik hier niet, noch ook 't *effuso per vulnera nigra veneno*, alles fchilderend, en treffend; en ons daarvoor het *dus vergiftig en hoogmoedig* in de hand te stoppen, is nog wat erger dan 't *χευσεα χελλειων*. Maar helaas! De verwoefing van de Dichterlijke fchilderingen is in deze Vertaling zeer algemeen.

Vs. 566.

Vs. 566.

Ongemeen slecht en verstandeloos leest men hier *in winkelen en hol*. In eene byéénvoeging van zulke woorden in één spreekwijze, moeten beide in 't enkel- of beide in 't meervoud staan, of (wil men 't) zoo moet het meervoudige als rijker de phrasis sluiten. Dus kon men zeggen in *hol en winkelen*, en (des noods, schoon minder goed,) in *winkel en holen*. Doch, recht uitgesproken, behoort *winkels* of *winkelen* te volgen en niet voort te gaan, om dat de klank van *winkels* breeder en rustiger is dan van 't joelende *hoeken*; alhoewel de omkeering van deze orde ook somtijds haren voorkeur kan hebben.

Doch de uitdrukking van GEEN *winkelen* NOCH *hoeken* is af te keuren, om dat *geen* een negatief is, dat op *winkelen* en *hoeken* beide even zeer slaat, en waarby 't volgende negatief *noch* niet alleen onnoodig is, maar den zin verduisterende, dewijl natuurlijkerwijze een tweede negatief 't eerste weêrstreeft.

Vs. 568.

HUYDECOPER verklaart hier niet te weten, waarom iemands *darmen om de armen te HASPELEN*, belachlijker zij, dan ze *om de armen te SLINGEREN*. Ik begrijp nauwlijks hoe hy dit ter goeder trouw schrijven kon. Want, om niet van het misbruik van het woord van *haspelen* in de gewone spreektaal te wagen, waarin 't wel eigenlijk een *fukkelen* en *verwarren* te kennen zou
ge-

geven, het *haspelen* brengt het denkbeeld van den *haspel* mede, en beteekent natuurlijkerwijze, een streng of kluw in orde opwinden.

Maar hoe hangt dit samen? Het onderscheid is in de constructie. MET *iets haspelen* is daarmee sukkelen, *haspelen* aldaar als verbum neutrum gebruikt wordende. Maar in de uitdrukking *iets* (garen b. v.) *haspelen*, met den accusativus, is het een activum. En wie kan zich, het zij zonder walgen, het zij zonder lachen, de darmen als garen gehaspeld, en dus netjens opgewonden voorstellen?

Wat JAN VOS betreft, ik erken dat hy veelal te laag geteld wordt; maar hy had Dichterlijke *genie*, doch door zijn gemeenen en onkiefchen smaak veelal misbruikt en verdorven.

Vs. 578.

Deze verplaatsing van het wordeken *dus*, is hier gelukkig, en geeft meer leven aan het schildery, dan of het voor *smeekende* ging. Het zou even zoo zijn, stond er

*Blijft, hem dus smeekende, om den hals haars
vaders hangen.*

En mogelijk nog beter:

*Blijft, dus hem smeekende, om den hals haars
vaders hangen.*

Vs. 617.

14 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

Vs. 617.

Deze verwarring van *beschutten* en *beschudden* is te verwerpelijker om dat *schudden* en *schutten* in beteekenis niets gemeen hebben. *Schudden* is een schokkende beweging, en *schutten* is eene afluiting of bevrijding, of voorziening ter bevrijding, van alle aanranding.

Vs. 623.

Deze plaats toont ons recht **VONDELS** achteloosheid in deze Vertaling, die telkens zoo wel in zijn eigen uitdrukking als in zijne opvatting van die des oorspronklijken doorblinkt.

Vs. 647.

De looper voor den poot der haas is hier fraai en schilderend: maar, de haas-zelve daar onder verstaande, is 't woord alhier laag en gemeen, om dat *loopen* te algemeen is. Men mocht hier de haas den *vluchtende* of *vluchtige*, of *vooruit snellende* noemen, maar *looper* zou in dezen zin flauw en nietig zijn.

Vs. 658.

GOELIJK is zekerlijk een geringe graad van schoon of aantrekkelijkheid van gelaat. By ons namelijk en in **VONDELS** tijd: want vroeger had het vrij ruimer beteekenis. Een *goeljk meisjes* of die er *goeljk uitziet* is geene schoon-

ſchoonheid, maar een dagelijksch gezicht als men 't noemt, doch dat inneemt. — Een tweede beteekenis heeft het woord als *benignus*, gelijk LELYVELD zeer wel opmerkt. — HOOFT in de bygebrachte plaatfen neemt het in ruimer zin van ſchoonheid of gerieflijkheid, of beide te famen, maar *suo jure, id est, nullo*, als men zegt. — Dat MOONEN dit epitheton aan de Moedermaagd geeft, is vrij ongevoeglijk, hoe men 't ook zou willen opvatten.

Vs. 664.

Moet men *het klei*, als hier, of, *de klei* zeggen? De vraag lost zich vrij gemakkelijk op. 't Is er mede als met *steen*, dat als *stof* onzijdig, maar als klomp, m. is. Hier ter plaatſe zal 't weinig verſchil maken; doch als regelmatigſt verkoor ik 't mannelijk; ten zij het juist verſtand der zaak van den aart der kleiſtoffe als zoodanig, afhangt.

Ik zeg hier *den klei*, want in dit geſlacht neemt men 't woord thands, doch vrij beter was 't ouder gebruik dat het Vr. hield. *Klei* of *klay* is eigenlijk *ge-lage*, dat is *lage* gronds (*stratum*). Inderdaad is zy ook niet anders aan te merken, want het lichaam onzer aarde of haar kern maakt zy zeker niet uit, maar zy overſpreidt den aardbol, gelijk andere lagen.

Vs. 671.

Het *ontfermen* kan hier (des noods) verdedigd worden, maar dat het eigenaartig aangebracht zou zijn, kan

kan ik niet toefstemmen. „*Dat's jammer*” mag hy gezegd hebben, maar op zich-zelfen ziende en zijne te loor stelling. Geen woord of blijk, dat hy uit erbarming voor het meisje spreekt, komt er voor. Liever had ik dat hy

op het tederst sloeg aan 't KERMEN.

Vs. 695.

Gelijk men in 't meerv. van *holen* en *gaten* spreekt, dient men *uitholen* te zeggen; en *uithollen* (voor de zich blind loopende paarden over te laten. Met dat al zou ik *hollen* als meervoudige van *hol* niet geheel veroordeelen. — Doch dat het werkwoord van een naamwoord gemaakt, zijn vokaal zou moeten verdubbelen, ontken ik. Die verdubbeling behoort tot de präterita, en ontstaat uit de intrekking van de zachte *e* die de *d* of *t* voorgaat, en met dezen een fylbe plach te maken. Zoo is *baadde* saamgetrokken uit *badede*, *vergoodde* uit *vergodede*, *hoolde* van *holede*, enz. even als *hy koom* een samentrekking van *kome* is, *koomt* van *komet*, *gespeeld*, van *gespelet*, enz. enz.

De geheele redekaveling van HUYDECOPER op bladz. 158 en vervolgens, is bedrieglijk, en steunt op verwarde of valsche begrippen van de wording der woorden. *Graf* en *tred* mogen derivaten van *graven* en *treden* zijn, de ware wortel ligt dieper. — De kleine aantekening (*u*) van LELYVELD is juist.

Vs. 698.

Vs. 698.

Men merke op dat in de twee Dichtregels, waar HUY-DECOPERS aanmerking op dit vers, mede fluit, een zeer wezendlijke feil tegen onze Constructie ligt. Het woord *moeten*, dat by *begroeten* behoort, kan tusfchen zich en dat *begroeten*; geene uitdrukking van middel of dergelijke dulden. Dat middel (*met eenen zegenwensch of rouwbeklag*;) kon onmiddelijk op *den Vader* volgen, of (des noods) ook dit woord voor- gaan. En dit is even zoo in oratione directa, als in de omgezette rede van twijfeling. Maar, men stelle deze rede zoo men wil; *met eenen zegenwensch*, enz. kan nooit tusfchen *moeten* en *begroeten* ingeknepen worden.

Vs. 744.

Het *geroken* is een zeer lage uitdrukking voor *be- merkt* of voor *vermoed*. *Præsenferat* zegt OVIDIUS. — Dat *aankomst* hier kwalijk geaccentueerd wordt, is zeker. Onze Dichters zijn dikwijls met zulke saamge- stelde woorden, waarin twee lange greepen op één fluiten, verlegen. — Maar nog iets! Was zy *aange- komen*, zoo was het geen *præsentire*, als het Latijn spreekt. Haar *naderen*, haar *op weg zijn*, mocht hy vermoeden, maar *haar aankomst* kon hy zien en vol- komen ontwaren. — Dat *ruiken* fluit allergeweldigst.

Vs. 749.

Daan is een oude casus obliquus van 't oude *da*,

B

waar-

waarvoor wy nu altijd *daar* zeggen. Dit *da* is eigenlijk een aanwijzend wordeken, dat gelijk in 't mann. en onz. *daen*, zoo in het vr. *daar* tot genitivus en ablativus heeft. Wy zeggen derhalve thands tweemaal het zelfde als we *daarvan daan* zeggen. Men is er aan gewend, maar inderdaad is het wanfpraak. *Daarvan af* kon men zeggen, want dat *af* behoort dan tot het verbum *zijn*, *gaan* of dergelijke, maar *daan* is tot geen dergelijk werkwoord te brengen.

Dit *daan* is naderhand weder gedeclineerd, en zoo heeft men *danen*, volfrekt kwalijk, gemaakt. — Even zoo was 't met *wa* (ubi) en *wanen* of *wan* (als op bladz. 170 onder aan) als casus obliquus daarvan. Het *hen* voor *van hier*, by HOOFT, heeft gelijken oorsprong. De onkunde der lateren van wat dit *daan* was, heeft den onzin ingevoerd van *hier-* of *daarvan daan* te zeggen, hetgeen tweemaal het zelfde is. — Doch wy vinden de taal dus na tijden van onkunde en wankennis veranderd, en kunnen in alles niet te rug treden.

Men zou echter dit *daan* als een verkort participium (voor *gedaan*) kunnen aannemen, als zijnde *hier van daan* eigenlijk *hiervan gedaan*. Het verbum *doen* was van ouds in de Saxische of Anglische dialect al veel pleonasticè gebruikt, gelijk in het Engelsch met *do* algemeen is, en oudtijds by ons ook wel plaats had. — Doch deze verklaring voldoet niet in alle gevallen en voorbeelden.

Vs. 759.

Een koe in 't *wezen*, voor een *wezendlijke koe*, is zekerlijk kwalijk uitgedrukt, doch HUYDECOPERS verandering in *een koe in wezen* voldoet ook niet volkomen. Alleen is 't een *wezendlijke*, d. i. waarachtige *koe*, als men zeggen zou; of een *koe* die waarlijk een *koe* is, 't geen de zaak recht voorstelt.

De aanhalingen van *Venus*, *een Godin in wezen*, enz. pasfen hier op de *koe in wezen* niet. Want *Godin in wezen*, is *Godin van aart*, enz. — Liever las ik by VONDEL:

*Zou schijnen dat het geen waarachtig rund-
dier waar.*

Vs. 760.

Boel is faamgetrokken uit *bodel*, dat is *bode*, waarvoor men ook met verkeerde accentuatie *bodel* zegt, het geen weêr in *pedel* ontaart is. — 't Woord beteekent eigenlijk *dienaar*, en als zoodanig heeft men den minnaar ook *boel* genoemd, als in 't Fr. *serviteur*. Nu gaat *boel* voor *adulter*, of den *gene qui consuevit cum muliere*, door; en dit is wel. Doch dat men *boel* op een vrouw toepast, in plaats van *boelin*, is verkeerd. — ANTONIDES in zijn *Trafil* gebruikt en *boel* en *boelin* in eenen adem voor de zelfde vrouw; waar hy spreekt van die nog roemen mocht dat hy

De boel van vorst Trazil gebruikt voor zijn

BOELIN.

B 2

Vs. 797.

Vs. 797.

HUYDECOPER houdt veel van de zoogenaamde gelijkvloeiende werkwoorden. Voor my die in mijne nasporing meen gevonden te hebben, dat zy uit naamwoorden gesproten, en dus geene in zich-zelfs oorspronkelijke verba zijn, ik ben ongelijk meer voor die men ongelijkvloeiende heet. Men zie mijnen Spraakleer. — Ieder oordeele, voor zich.

Maar behalven de oorspronkelijkheid; het ten minste driefylbig participium praeteriti, klinkt onvergelykelyk beter en voller dan dat van de andere foort, dat met eene staande fylbe eindigt. *Geschonden* klinkt ongelijk beter dan *geschend*. Doch waarom moet men, het eene over 't algemeen verkiezende, het andere verordeelen?

Daar is zeker een fijn onderscheid. *Hy vroeg verlof*, zei ik liever dan *hy vraagde 't*. Doch *het geen waarnaar hy vraagde*, zou ik verkiezen voor *waarnaar hy vroeg*. Namelyk, de gelijkvloeiende zijn uit den aart *verba neutra*, en de ongelijkvloeiende in tegendeel. *Ik leef*, heeft het *leven* als verbum neutrum in zich; zoo, *hy vraagde*, de *vraag*, enz. maar in *hy vroeg*, *hy stond*, *hy zag*, hoort men geen *vragen*, *staan*, of *zien*. — Niet te min, ik erken dat dit slechts mijn byzonder gevoelen is, 't geen ik niemand zou willen opdringen.

Vs. 840.

Loeren is eigenlijk *loëren*, dat is flikkeren (naamlyk met

met de oogen), van het thema *lo*, als licht, waarvan ook ons *lonk* als loïng (loïnk) en het Engelsche *to look* (zien) is. De begeerte doet de oogen, wanneer men naar 't begeerde ziet, flikkeren. Men zegt dus ook zeer wel *loer-oogen*, het geen veelal uit schalkheid geschiedt.

Maar *iemand* LOEREN is een geheel ander woord, en eigenlijk *leuren* (zoo als *oe* zeer veel voor den klank van *eu* gebruikt is), d. i. *te loor stellen*; waarvan de eigenlijke beduiding is, iemand tot een leür, een ongeacht speeltuig maken of gebruiken.

Vs. 842.

In dit foort van dubbel rijm vindt men by VONDEL in zijne Poëzy een geheelen Zang, II. Deel bladz. 416 en volg. Het is eene aartigheid, maar die in geen deftig Dichtstuk een plaats verdient.

Vs. 855.

DEES, op het vrouwlijke toegepast, heeft op 't bloot gehoor af, iets onvoegzaams, en wierd best vermijd. Het klinkt my ten minste niet beter in 't oor, dan of men *een braaf, een wijs, of een goed vrouw* zei.

Zonderling is de verwarring omtrent dit *deze* en *die*, nu met het Lat. *hic* en *ille* gelijk gesteld. Indien wy de zaak hoog genoeg opnemen, of van zeer oudlings ophalen, zoo is *die* en *deze* 't mann. en vr. aan *hic* en *haec*, *ille* en *illa*, *is* en *ea*, beandwoordende.

Die naamlijk is mann. en *deze* is vr. *Die* beftaat uit famentrekking van *de hy*; en *deze*, uit famenvoeging van *de zy* (*de ze*), *ó sros* en *η άβρη*. Is dit zoo, zoo moet het *ze* waar het vr. in gelegen is, wel uitgedrukt en niet afgekort. Doch men zou dan ook geen *dees* op het mannelijke kunnen doen flaan^f, en geen *die* op het vr. — In 't onz. is *dat* als *de het* aan te merken, zekerlijk hard en onvoegzaam fchijnende; maar *dit* vertegenwoordigt ons duidelijker *de it*. Dan (als gezegd is), tot den oorfprong weder te keeren, is de taal *in embryone*, en eer zy nog als taal beftond, opdelfen, en 't behoort tot haar rijpheid of volwasfenheid niet.

Vs. 865.

Een *riete spruit* is niet een *riethalm* of *rietbosch*, of *rietspruit*. Maar het zou een *rieten spruit* (d. i. spruit van riet,) zijn.

—*—

T W E E D E B O E K.

Vs. 9.

Indien hier van eene bloote afbeelding der zee gesproken wordt, zoo is het woord *krioelen* wel, maar het *stoffen* op de daarin verbeelde goden of halve goden, niet te dulden. En waarom dit laatste niet? — Het eerste ('t krioelen of krielen) bestaat in een beweging, en van deze geeft de houding aan de beelden gegeven, den beschouwer een indruk; zoo kan de houding ook een indruk van lachen, grimmen, en vertoornen geven, maar *stoffen op een bepaald voorwerp* gaat verder. Het *pronken* daarmee zou eerder te dulden zijn. — Doch OVIDIUS is zoo woest niet, maar zediger en juist:

Cæruleos HABET unda Deos.

Maar dit *stoffen op blaauwe waterheeren* is als of het yvoor hen als *blaauw* vertoonde, daar de deuren toch niet ondersteld kunnen worden als prentjens met kleuren afgezet te zijn geweest. VONDEL moest *cæruleos Deos* niet door *blaauwe*, maar door *DE blaauwe waterheeren* vertaald hebben; doch beter nog

24 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

ware 't geweest, of *blauwe* of *water* weggelaten te hebben, want *cærulei Dei* is eenvoudig de benaming der watergoden.

Dan, nog meer: De watergoden of *cærulei Dei* hier bedoeld; zijn geen *waterheeren*. 't Zijn onderdanen der waterheeren, naamlijk Tritons, Meermannen, Meerminnen, en dergelijke, waarvan de Dichter ook eenige by hunne eigen namen doet kennen. Waarlijk VONDEL heeft wel plomp vertaald, zoo 't vertalen mag heeten.

Vs. 16.

OVIDIUS doet DORIS dochters (*Magen* meldt hy niet;) de vlechten *droogen*; VONDEL *netten*, d. i. natmaken, minder goed; maar *droogen* en *netten* voegt VONDEL by malkander, als nemende *netten* voor kuischen, kammen, en wat by het toiletwerk behoort. Kwelijk, zoo *netten* niets dan *nat maken* is, gelijk men thands wil of schijnt te willen. Doch een *nette vrouw* is toch wel geen natte vrouw, wie het nat by de kleêren druipt. — Zekerlijk is er een adjectivum *net*, het geen, in beteekenis, van *nat* niet afhangt, en waarvan ook *netheid* is, bestaande in juistheid zoo zeer als in reinheid, en drukkende een volkomenheid en gepastheid uit in alles, waarop men het toepast. Dit *net* staat over tegen *stordig*, en gelijk *stordig* van *fleuren* (slepen) en van *seur* (een nasleepende lap) is, zoo ziet men lichtlijk in, dat *net* het strijdige van zulk *fleuren* (of met nasleepende lappen in 't wild loopen) is, en dit wijst ons op het verbum *ne-en*,
dat

dat is *naaien*. *Net* is derhalve *genaaid*, waarvan ook een *net* (rete) is; zoo als een *netel*, en by letterverwifeling een *neelde* (nu *naald*), daar desgelijks toe behoort. Hiervan zegt men ook *puntig* voor *net*.

Van de geregelde in een vanging der mazen van een net, is het derhalve dat het adjectivum *net* in den huishoudelijken zin des woords, juist geregeld, en in naauwgezetheid van orde, te kennen geeft. En zoo heeft het verbum *netten*, ook tot netheid brengen, net maken, en derhalve by uitbreiding van beteekenis, kuifchen, en alles wat daartoe behoort, kunnen aanduiden.

Vs. 49.

Noch *uit uw STAM*, noch *uit uw ZAAD*, voldoet hier. *Dat* ik waarlijk *uw zaad ben*, kon hier gezegd worden, want het drukt het *propago* uit; maar het zeggen *UIT uw zaad* verwijdert het onmiddelijke, waar het hier op aankomt. FAËTON in zijne gemoedsgefteldheid vordert en moet vorderen, hetgeen sterkst klemt en doorklinkt.

Vs. 59.

De uitdrukking: *Zy ging van my zwanger*, is wederom zeer triviaal. Goden moeten in een hooger ftijl fpreken. — *Het waar geen reën*, enz. heeft ook een onverschilligheid in, die met het gedrag van FEBUS hier niet overeenftemt. Het Latijnsche daartegen is treffend, belangftellend, en vaderlijk: *Gy verdient niet*, dat ik u

niet voor den mijne erkennen zou. Men gevoelt er een verontwaardiging in over 't denkbeeld; en het is die verontwaardiging, die hem in de roeklooze belofte stort, die zijn' zoon ten val wordt.

Vs. 60.

Ik schenk HET u, kan hier zeer wel plaats vinden by *wat gaaf*. — Maar, zegt HUYDECOPER, 't slaat op *gaaf*, en die is vrouwelijk. — Dit is zoo, ja; doch het slaat niet op *gaaf*, maar op *WAT gaaf*, dat is, *WAT voor gaaf*, en dit *WAT* is onzijdig. — *Wat voor gaaf* is als het Latijnsche *Quid hominis*. Hier is het, *quid doni*.

Vs. 66.

Hy berouwde zijnen eed, laat zich voor *hy betreurde dien* wel zeggen; maar inden echten zin van *poenitere*, is *berouwen* een imperfonale, en eischt *het* voor zich met een *dativus personæ* en *genitivus rei*; of de zaak waar het berouw over is, moet als *nominativus* 't werkwoord aan 't hoofd staan, en de perfoon in den *accusativus* vallen, die dan eigenlijk door het voorzetsel *be* geregeerd wordt. HUYDECOPER berispt VONDEL hier met recht over dergelijke wanschrijvingen in 't regimen.

Mischien echter ben ik hier niet duidelijk genoeg. Ik meen: Men moet een van beide zeggen: of: *HET berouwt MY mijner achteloosheid*; of: *Mijne achteloosheid berouwt my*.

Vs. 142.

Vs. 142.

De *speek*, wat is die? Immers meent VONDEL de *spaken* in 't wiel, de *radii*, by OVIDIUS een *argenteus ordo*, by VONDEL uit *zilyren masfen* bestaande. Doch hy neemt dan zichtbaarlijk *speek* in het meervoudige by verkorting, 't geen zekerlijk niemand zal navolgen. — Intusfchen zeg ik daar kwalijk. VONDEL noemt ze VAN *zilyeren masfen* GESMEED; en niet, daar UIT *bestaande*; en dus zegt hy wel.

Vs. 176.

Is het goed gezegd, *hoog noch laag*, zoo is het ook goed, *zeer hoog noch laag*, en *te hoog noch laag*. *Hoog noch laag* blijft dan altijd één zelfde denkbeeld dat de twee uitersten te samen vat, en waarvan het *nimum* door voorzetting van *te* uitgedrukt wordt. Even zoo is 't met *niet te hoog of laag*.

Vs. 192.

TE of TEN WAGEN *stijgen* is geenerlei bedenkelijkheid onderhevig, maar DE DEKKERS *te koets stijgen* is niet goed te keuren. Van waar dit onderscheid? — Het is dat men *te wagen* en *te sloop reizen* zegt, maar niet *te koets reizen*. Ook *stijgt* men niet in de koets, gelijk men te paard of ten wagen *stijgt*. De koets was van ouds een laag voertuig, men *stapte* daarin.

Vs. 198.

Is het wel zoo, dat *toom* en *teugel* 't zelfde zou zijn? —

zijn? — Ik denk neen. De toom is een koord of riem, 't geen de rijder in de hand heeft, maar de *teugel* is de klem die des paards neus of zijn muil bedwingt. — Niet te min wordt het een wel voor 't ander genomen, en werkt de toom op den teugel. Men neemt in 't algemeen den teugel in meer of in minder ruime beteekenis; doch men zal niet zeggen *den toom beknabbelen*, maar wel, *den teugel*. — Bedrieg ik my hier echter ook? *Togen* is *trekken*, en *teugel* is dus, waar men meê trekt, en dit doet men met den toom. — *Judicent periti*.

Vs. 219.

De paarden te doen *rieken*, dat de wagen te licht of te min geladen is, klinkt my vreemd in de ooren. De Latijnsche Dichter zegt *senfere; zy voelden 't*. Men plach in vroeger tijd de zwaarte onder de *qualitates TACTIBILES* te stellen, maar onder de *ruikbare* nooit.

Doch *rieken* wordt ook in den algemeenen zin van bemerken of gewaar worden gebruikt. — Ik erken het; doch dan behoort het tot den lagen vernederenden stijl.

Vs. 310.

Van *levend* maakt men *levendig*; waarom dan ook van *gloeiend* niet *gloeiendig*? Doch het is in geen gebruik. HUYDECOPER zoekt deze reden ter verdediging van dit woord te ontduiken, door een valsche afleiding van *levendig*, als ware 't van *levenig*; doch die noodshoort geeft geen hulp. Ik erken dat ik 't woord
gloci-

gloeiendig niet licht gebruiken zou met deze verlenging; maar een woord kan zeer goed, en evenwel in de verificatie onbruikbaar zijn.

VONDEL beschouwde 't voorzeker als krachtiger dan *gloeiend*, gelijk *levendig* woeliger is dan *levend*.

Vs. 490.

Brallen is zekerlijk een verschillende uitspraak of dialectverschil van *pralen*. Maar waarom deugt het niet? Meer woorden nemen wy dus in verschil van uitspraak en spelling aan. Dit verschil geeft ook hier een verschillende *nuance* van beteekenis. *Brallen* is een grover en minder kiefche wijze van *pralen*; en zoo het in LELYVELDS bloei door 't gezag der ingebeelde taalfchuimers onderdrukt mag geweest zijn, het is zeer goed, dat dit willekeurig Ostracismus nu geen kracht meer heeft.

Vs. 497.

Over de twee verschillende präterita van bewegen, heb ik elders uitvoerig gehandeld. Men houde slechts in 't oog of men 't als verbum neutrum, of overgaande activum gebruikt. Men zie onder anderen ook mijnen Spraakleer.

Vs. 508.

Over *laycceren*, *loef*, en *loeyeren*, sprak ik elders in den breede. Ik voeg er hier alleen by, dat *lobbe-*

32 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

ren daar mede samenhangt, in den oorsprong. — Kortlijk: *Laf* en *laag* is het zelfde woord uit *la-ig*, en *loven* is verheffen.

Vs. 539.

Het verschillend gevoelen van HUYDECOPER en van LELYVELD, omtrent het werkwoord *touwen*, is licht te vereffenen, zoo men slechts tweederlei *touwen* uit verschillende afkomst of wording erkent. — *Touwen*, voor met touw of draden bespannen, en voor met een touw slaan, is zekerlijk van *touw*; maar onafhankelijk van dat touw, is *towen*, *to-en* stoten, drukken, en kloppen, een werkwoord van het thema *to*, drukken, dringen, waarvan ons *toe* en *tot* als voorzetsels zijn, en daarvan is ook *stouwen*, een soort van stoten, niet van binden of kloppen, zijnde de *f* eene bloote versterking van de *t*.

Vs. 546.

Het geen hier van de letterzetters gezegd wordt, heb ik in mijn jeugdigen tijd nevens anderen gevonden van den in zijnen tijd zeer werkzamen en kundigen CORNELIS VAN HOOGEVEEN JUNIOR, als Boekdrukker te *Leyden*, ongelukkig geworden door liefhebberijen en gezelschappen, en eindelijk in 't uiterst gebrek omgekomen. Deze, zeer net op zijn drukwerk zijnde, was gewoon, als een vers wat lang uitliep, een of meer lange of veelletterige woorden in kortere synonyma te veranderen, ten einde het afbreken van
de

de regel te vermijden , en dit heeft niet zeer zelden verzen verkracht , en ten aanzien van zin en nadruk bedorven. De schrijvers , hun afgedrukte werken niet nalezende , bemerkten dit niet , en ik zou het niet weten , ware 't niet uit zijn eigen mond ; gelijk ik dan ook naderhand dit in menigte mijner dichtstukjens zoo gevonden heb , die daardoor in kracht en welluidendheid deerlijk geleden hebben , en my dus misvormd niet meer tot eer kunnen strekken. Ieder zij tegen zulke praktijken gewaarfchouwd , en elk Drukker befchouwe ieder woord , ja letter eens Autheurs , als onschendbaar en heilig.

Vs. 560.

Het onderscheid tusfchen *dan* en *als* , in de vergelijkingen is hier volmaakt goed en kennelijk aange- toond : doch de twist is in de uitdrukking van *ALZOO goed* nog niet uitgemaakt. Naar mijn inzien , mag er zoo wel *dan* als *als* op volgen. *Het is AL ZOO groot* , en *het is RUIM ZOO groot* , drukken in den zin der phrafis eene ongelijkheid uit , en vorderen dusgeen *als* , maar *dan* ; doch niet te min is het woordelijke daarvan gelijkstellend. Wy zeggen *het is NIET ZOO GROOT ALS* , waarom dan ook niet *het is RUIM ZOO GROOT ALS* ? De vraag is alleen , of hier de meening , dan of de woorden moeten gelden ; en zonder het eerste volstrekt af te keuren , zon ik de woorden hun eisch liever geven dan niet geven.

De zelfde twijfel doet zich op in *NOOIT zoo groot ALS* of *DAN*. De geheele twijfel berust in de wijze van

van uitspraak naar men den heerscheden toon plaatst.

Vs. 630.

Over *boel* spraken wy hier voor, I. 760. Doch het *in de kraam* verdient wel eene kleine aanmerking. De *kraam* kooft van *raam*, en is eigenlijk *geraam*, dat is famenftel van latwerk, en dus niet anders dan hetgeen men thands *Iedikant* heet. Men zie mijne Geflachtlijft der N. W. — Maar wat ik hier wilde aanmerken is, dat de uitdrukking laag en triviaal is, en eerst als fpottende ingevoerd; en ook nog in een anderen zin tot spot ftrekt, als wanneer men MET IETS *in de kraam liggen* zegt, voor *daar verlegen meê zijn*. 't *In de kraam liggen* is ook eigenlijk flechts *krank liggen*, en (om dit in 't voorbygaan op te merken) *verlegen zijn*, is ook niets dan dit. Hy is *verlegen*, niet die *ligt*, maar die *weg gelegd* is. — Het woord *zy gelag* is daartegen op zich-zelf edel en heeft waardigheid.

Vs. 670.

Over *kroost* is in mijnen leeftijd veel gefchreven, en de beteekenifen, waarin men 't al gebruikt, of gebruikt heeft, zijn genoeg uitgelegd en verklaard. Doch ten aanzien van den oorsprong zal men wel doen onze Geflachtlijft op te slaan.

LELYVELDS aangehaalde uit HOOFT, onder (*i*) is zekerlijk niet goed te keuren. *Kroost* voor gelijkenis of kenbaarheid, is eene bloote abfttractie, en daar kan
het

het woord van *knotten* niet op gepast worden. *Knotten* is van *nodus* en *knoop*, en men zegt *knotten* eigenlijk voor *ontknotten*, dat is *losmaken*, *ontbinden*. Het Hoogduitsch heeft dus *knote* voor *knoop*, en wy zeggen een *knots* voor een stok met knoten of knoopen. 't Geen toch eigenlijk een adjectivum *knotsch*, van *knot*, is.

Vs. 705.

Het woord *fnede* is van *caesura* als vertaling gemaakt, en beteekent even het zelfde. Dat men er de *rust* door verstaan heeft, is misverstand. Ik kan voor het overige hier volstaan, met naar mijne Verhandeling over de versmaat in mijne T. en D. Verscheidenheden te verwijzen.

Vs. 707.

Het woord *berad* voor *rad*, d. i. gezwind, magmen veilig voor verouderd verklaren, en 't kan tegenwoordig by ons zeldzaam als een woord uit den ouden tijd plaats vinden. Maar wy vinden hier al wederom een recht gemeene lage uitdrukking in *het door de lucht zetten*. Dit en alzulke, als *het op een loopen zetten*, hy *zette 't op een schreien*, enz. zijn beneden allen deftigen stijl.

Vs. 726.

Jammerlijker stoplap ware er waarlijk niet uit te denken, dan dit *met hare ooren*.

C

Vs. 730.

Vs. 730.

Schoon *onderwinden* met *zich* geconstrueerd wordt, kan men echter zeer wel *het onderwinden* in 't algemeen zeggen; doch het aangehaalde uit *Nil volentibus ard.* is wanspraak.

Vs. 732.

Het monosyllabum *ras* doet hier een zeer onaangename uitwerking, en heeft geenen grond in 't Latijn. Zulk een overloop, waar een monosyllabum zich van 't vers 't geen het befluit, als losmaakt, om tot het volgende te behooren, verderft de melodie altijd, ten zij het een zeer dóórklinkend, en tot het volgend vers recht gewichtig woord is.

Vs. 749.

Klappen is hier wel eigenaartig, maar een laag woord, en in deftige Poëzy te vermijden.

Vs. 779.

Het woord *kusfen* voor ongeoorloofde omhelzing, is inderdaad geen Hollandsch, en zoo 't dit ware door een misbruik, als in 't Franfche *baizer*, is het in zulk eene toepassing laag. Heel iets anders zegt het *pátrium temeráse cubile* van OVIDIUS.

Wat *bewust* betrefte. 't Woord is van *wis* (*gevis*), waarvan het Hoogduitsch *wisfen* voor weten, en derhal-

halve uit *bewist* bedorven. Hy die weet, is *bewust*, maar 't geen men weet, heeft geene bewustheid; kwalijk derhalve zegt men, *dit is my bewust*, voor *ik ben des bewust*.

Vs. 791.

Schoon *luitpen* goed gezegd wordt, de *pen* op zichzelf drukt het *plectrum* niet uit. Die deze verzen leest, verstaat natuurlijker wijze een schrijfsen.

Vs. 812.

Hoe zeer *heelzaam* goed gezegd is, *heelloos* is verwerplijk, om dat *heel* geen zelfstandig naamwoord, maar blootelijk 't wortelwoord van een werkwoord is, niet op zich-zelf in gebruik.

Vs. 815.

JAN VOS misdoet hier minder dan VONDEL, die APOLLO maar voor goed tranen doet storten, of 't zoo behoorde, terwijl de eerstgemelde het duidelijk, als iets tegenstrijdigs met de Godheid (en als een byzonder wonder derhalve) voorfelt.

Vs. 826.

VONDEL verkiest *menschepaard*; ik zoude 't liefst met *paardmensch* houden, 't geen den Centauer tot een foort van mensch maakt, waarvoor hy by de

36 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

Ouden ook geldt. Zoo zegt men een wolfhond (lycifca) en niet hondwolf, zoo een *stiermensch*, en niet menschenstier. Het laatste woord in deze samenstellingen drukt het geslacht, waar een foort toe behoort, het eerste de byzonderheid van het foort uit.

Vs. 837.

Van *in de kraam gelegen*, zie men hiervoor op *Vs.* 630. Doch *in kraam*, is in die uitdrukking-zelve verkeerd, zonder lidwoord. Men zegt wel *in bed*, maar verkeerd, en alleenlijk om dat, men *te bed* zegt, even als men *in huis* en *te huis*, op de wijze van *te scheep*, *te land*, en *te water* zegt: doch dit is in deze woorden eene byzonderheid, en schoon *te bed* zeer gewoon is, zal niemand *te kraambed* zeggen.

Vs. 841.

Die 't al kan spellen, koopt hier weér verschrikkelijk nasleepen. Waarom niet liever

— *Zwanger van de GODSKRACHT VAN 'T VOOR-
SPELLEN.*

SPELLEN zegt men thands in den zin van *voorspellen*, en 't is algemeen. Doch wat is 't eigenlijk? Is 't het *spelen* van 't muzyk, waar de oude profecy meê begeleid wierd; of is 't woord eigenlijk *spie-elen*, van *spiën*, zien? — In 't voorbygaan merk ik hierop, dat het *spellen* der kinderen, met dit *spellen* niets gemeens heeft, maar een geheel ander woord is, waarvan

nader in een nieuwe uitgaaf mijner Geslachtlijst die gereed ligt.

In 't voorbygaan merk ik op, dat de plaats uit een HS. van 1452, op het slot dezer Aanteek. rakende Nabuchodonofor niet zegt, *nochtans* KONDEN ZY HEM, maar *nochtans* KON HY HUN *niet vertellen*. Het *daartoe* dat in dezen volzin volgt, beteekent *bovendien*, en behoort niet by *bedwingen*, maar by *hy wilde*.

Vs. 857.

Dat het woord *knippen* in eigen en in overdrachtigen zin altijd een laag en gants Ondichterlijk woord is, merk ik hier voorbygaande aan.

Vs. 863.

Zeer oneigen wordt *groot* hier als epitheton van *spelling en voorzien* gebruikt. Wat is *een groot voorzien*, of wat taal en uitdrukking is dit? OVIDIUS heeft daar niets van; en, vereischte 't voorzien hier eene uitdrukking van hoedanigheid, het mocht *strafbaar*, *gevaarlijk*, *honend*, of dergelijke zijn; maar geen *groot* kon hier pasfen. *Van zoo veel belang*, of *zoo veel waardig*, heeft het Latijn. — Een *grootte straf* is ook gants niet juist; een *zware straf*, zegt men.

Vs. 866.

SNOEIEN is ook zeer oneigen. Men *snoeit* niet af,

ten spijze voor zich; en het *snoeien* en *plukken* is beide ongeschikt, 't zij men Ocyroë hier als maagdelijn, 't zij men ze als paard spreken laat. Men gebruikt ook *snoeien* in 't gemeen wel voor snoepen, en zoo is 't eigenaartig als een besnoeiing, van 't geen waar men van snoept, maar dan een by uitstek laag woord. — Verdraaglijker is het vs. 1084.

Vs. 892.

Pijpen is beide gelijk- en ongelijkvloeiend, en zoo is ook *fluiten*, en meer werkwoorden. En waarom zou 't niet? — Zekerlijk enkel en alleen, om dat het den Taalknoeieren, die zich taalverbetersaars noemden, in hunne aangenomen stelsels niet vleide. — 't Is het ongeluk der Wetenschappen, dat men ze veelal tot stelsels brengt, eer men ze nog genoegzaam verstaat.

Vs. 919.

In deze wei. Wederom een lelijke stoplap! Wat doet het ter zake, of het in deze wei of elders geschiedde.

Vs. 945.

Scheutig lang is onmatig lang, lang opgefchoten; en de Latijnsche Dichter heeft dit met zijn *Virginibus præstantior omnibus* zekerlijk niet willen uitdrukken, maar *rijziger* van gestalte dan de andere.

Vs. 1005.

Vs. 1005.

Het *behendig* is mede een byvoegfel van VONDEL, en volftrekt nutteloos. Het is echter hier wel te dulden; doch Gode *behendigheit* toe te fchrijven met CL. WILLEMSZ., is eene hart- en verftandfluitende laagheid, het zij men 't woord naar zijn oorfprong tot de *hand* (waar het oorfpronklijk van is), het zij men 't tot het verftand t' huis brenge.

Behend voor *behendig* is ook niet te wettigen, daar het eerfte niet anders dan *met handen voorzien*, uitdrukken kan.

Vs. 1040.

Dat men *fchandaal* op de lijst der bastaardwoorden geplaat, is in zich-zelfs niet te wraken, doch daar alle talen op elkander invloeien, verkrijgen ook 't geen oorfpronklijk bastaarden zijn, wettigheid en burgerrecht. Men moet dus een woord niet lichtvaardig veroordeelen of uit de taal werpen, om zijn vreemde afkomst, maar veeleer 't twijfelachtige ter verrijking op- en aannemen. Inzonderheid heeft onze fpraak zich ook vele vreemde uitgangen geëigend, en fchoon deze veelal tot de meest fluitende gerekend mogen worden, zijn zy echter niet geheel te verbannen; misbruikt men ze flechts niet.

Vs. 1082.

Dat *klauteren* van *klaauw* is, is in den volften zin waar; doch niet onmiddelijk. *Klauteren* is *klasteren*,

40 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

en van het derivative van *klau*, namelijk *klaf*, waarvan men ook een *klafter houts* zegt. *Klayen* of *klauen* ('t geen één en het zelfde woord is) maakt *klafte*, waaruit *klafteren* onmiddelijk voortkomt. *Klafter* is wat men kan omvatten (*omklaauwen*, om het dus te noemen).

Doch *klaveren* is meer onmiddelijk van *klaauw* (klau).

Vs. 1084.

Wederom dat *snoeien*. VONDEL was zeer gehecht aan lage woorden; alhoewel het hier zeer verdraaglijk zou zijn, zoo men 't *pit* van eene zaak, in plaats van het buitenste van 't gewas, bladen en takjens, snoeien konde en dit gewoon ware.

OVIDIUS heeft van dat *snoeien* niets, en 't is hem genoeg, dat JUPITER daar als een ftier door het gras, of de groente omwandelt:

— *In teneris formosus obambulat herbis.*

Vs. 1087.

Het uitteken van hals en hoornen, lees ik ook in 't Lat. niet. Immers 't

Colla toris exstant,

zal dit niet moeten beteekenen; maar vette kwabben worden daarmee aan den hals toegeschreven, die met een kossem door zijne vettigheid over de schouder zwellende, overeenstemmen.

Vs. 1089.

Vs. 1089.

't Geen ik elders uitvoerig, ten aanzien van onze versmaat geschreven heb, ontflaat my zekerlijk van omtrent deze Verhandeling van HUYDECOPER (want inderdaad is 't een gantsche Verhandeling,) uitvoerig te zijn. 't Geen by de genen die over dit onderwerp schreven, meest hapert, is, niet genoegzaam toon en quantiteit der sylben te onderscheiden, die wel meestendeel van elkander afhangen, doch niet juist samenloopen.

D E R D E B O E K .

Vs. 13.

Vaders gramschap MIJDEN zou hier goed zijn, maar *vermijden* niet. — De gramschap te *vermijden*, is haar ontstaan voor te komen; maar iemands gramschap *mijden*, is den vergramde in zijn toorn uit den weg gaan.

Vs. 37.

GROEIEND *woud* (niet *groeïende*), behoort men te zeggen, waar het aanwijzend lidwoord geen plaats heeft. *Het* GROEIEND en *het* GROEIENDE *woud*, is beide goed, maar *een* GROEIENDE *woud* is Onholandsch, zoo wel als GROEIENDE *woud*, zonder eenig lidwoord. Dit punt was in VONDELS tijd nog zoo uitgemaakt niet als thands.

Echter is er uitzondering in de participiën van *gaande*, *staande*, en *slaande*, waarbij men (des needs) ook *ziende* en *doende*, mag voegen.

Vs. 56.

Vs. 56.

In HUYDECOPERS Vertaling uit MANILIUS, staat hier :

Om dat zy de eerste dorst doorwoefte golven streven,
het geen plat Latijn en geen Hollandsch is. Onze taal zegt hier volstandig *het eerst*. Een Latinismus is nu en dan wel te dulden, ja men mag hem somtijds voor een sierlijkheid houden; maar ik wenschte dat men de verkeerdheid van dezen begreep. — Ons *eerst* in die uitdrukking slaat op de zaak, de daad als daad; maar het Latinistische *de eerste*, op de persoon des daders. Willen wy dat uitdrukken, zoo eischt onze taal te zeggen, *om dat zy DE EERSTE was DIE dit dorst of deed*.

Van 't knielende beeld, veel al met den Griekfchen naam *Engonastin* geheeten, merk ik aan, dat MANILIUS van hem zegt :

Nixa venit species genibus, fibi confcia causæ;

waarin de drie laatste woorden wel duister zijn. Zekerlijk is deze lezing verkeerd. ARATUS ging den Latijnschen Dichter voor met de woorden :

— *Μογεονη κυλιδαται ανδρη εοικος,*

't geen CICERO overbrengt met

— *Defessa velut mærentis imago
Vertitur.*

FESTUS AVIENUS acht hem HERCULES, van zijn arbeid vermocid en rustende, *quem*

— *sic*

— *sic infedisae labore*
Devictum, fama est.

Ik dacht wel eens, of men dienvolgende ook by MANILIUS lezen mocht :

quasi pondere lasa,

of veellicht *quasfa*. Doch ik geef het voor beter.

Vraagt men *quo pondere*? Ik antwoord: De zwaarte van den Hemel, dien hy onderfeld wordt voor Atlas een poos gedragen te hebben, en waarvan hy dan ook wel uitrusten mag, of op de knie steunen.

Vs. 84.

Uit den dikken en taaïen rug. Het eenvoudige *vix TERGO eripuit* zegt meer dan hier de rug met zijn twee epitheta. 't Grootte kwaad dat deze hier doen, is dat zy in 't beschrijvende vallen, hetgeen tegen de snelheid strijdig en prozaïsch is.

Vs. 91.

Als een balk staan is geene uitdrukking; *als een boom* (zegt men) *staan*, en *liggen als een blok*. — Het *rollen* geeft ook een verkeerd denkbeeld; men kan een slang of langgehalsden draak zich doen *ontrollen* uit zijne kronkels; *ONTrollen*, zeg ik, maar *rollen* drukt dit niet uit.

: *Vs. 106.*

Vs. 106.

Het EINDELIJK *te keer gaan* is ook zeer onbestemd en ondichterlijk. Het *cedit Agenorides paulum*, &c. schildert anders. De *speer gespitsst op moord*, is hier ook zeer te onpas, daar men 't strijden tegen een boschdier geen *moord* noemen kan. *Gespit* eindelijk is een laag woord, en de alliteratie met *gespitsst*, beuzelachtig.

Vs. 147.

Zonder over de gepastheid of ongepastheid van dit *handvol* uit te weiden, merk ik op de plaats van HOOGVLIET, Feestd. bl. 84. aan, dat dit woord geene verdeeling door de rust van het vers toelaat, als waar-door de beteekenis gants verandert. Het is daar *Bezitters van een HAND*, welke *vol* is, maar niet van het gene, waarmee de hand vervuld is. In dit eerste geval valt de toon op *vol* zoo wel als op *hand*, hoewel flauwer; doch het *vol* moet volstrekt toonloos zijn *positione*.

VONDEL valt in den zelfden mislag in zijnen JOANNES, en zoo ook ANGELKOT, ter plaatse, beide hier door HUYDECOPER aangevoerd.

LELYVELDS aanteekening (*d*) is valsch, of bedrieglijk. Nooit kan achter *mond* of *hand* enz. de hoogste toon op *vol* vallen. Het geheele onderscheid tusschen de aanduiding van veelheid of weinig, is in den zin gelegen, die van elders naar des schrijvers meening

ken-

kennelijk is; en (schoon dit niet noodzakelijk) in de splitsing van *mond-* of *handvol* tot onafhankelijke woorden, waarmee het verkleinende wegvalt.

Een zonderlinge Drukfeil lees ik hier by HUYDECOOPER op bl. 447: *dat ieder GRAAN een handvol was.* Dit stelt iets gedrochtelijks voor. Zekerlijk moet men lezen *ieder AIR.*

Vs. 168.

HARTSHOREN, duldt geen Jambisch vers. Het vereischt *hartshoorn*. 't Andere werpt den toon noodwendig op de tweede sylbe, tegen ons taaleigen en alle goede Hollandfche uitpraak aan. — Echter, met dat al, zou dit woord een Alexandrijnsch vers wel kunnen beginnen, om dat inderdaad (of onze Grammatisten het weten of niet weten) de eerste fedes van dat vers een spondéus, ja zelfs (ter nood) een trochéus toelaat.

Wat *wasfen* en *wasfchen* betreft; het is ongelukkig, dat men onzen *sch* niet meer weet uit te spreken als eene volheid aan de *s* gevende, maar haar uitbrengt als of het de Griekfche $\sigma\chi$ ware. Die verwening is het gevolg van de belachlijke les: „men moet *spreken* gelijk men *schrijft*,” in plaats van: „men moet *schrijven* gelijk men *spreekt*.” Immers beftaat de taal in het spreken; en 't *schrijven* is van 't spreken afhanklijk, en zou dit moeten uitdrukken, maar de waarachtige taal (die in geluiden en niet in figuren beftaat) niet overheerschen en wegdringen.

Vs. 218.

Vs. 218.

Wanneer men een werkwoord tevens gelijk- en ongelijkvloeiend gevestigd vindt, gebruikt men de tweederlei *præterita* veelal door één. Eigenlijk echter behoorde men 't onderscheid in acht te nemen, dat ik elders aanwees en vastfelde; het ongelijkvloeiende namelijk als overgaande *activum*, het gelijkvloeiende als *verbum neutrum*, aanmerkende.

Men kan zeggen; *hy VERRAADDE, misleidde, en vervoerde, waar hy er gelegenheid toe vond*, en ik acht het beter, dan *verried*; maar in tegendeel, *hy VERRIED en BEDROOG ieder, die met hem omging*. Doch ik ben verre af, van dit juist ten volstrekten taalregel te willen maken.

Vs. 220.

Moedernaakt en bloot. Dit is wederom een vervulling door twee woorden voor één te gebruiken, waar deze Vertaling meer dan volgenoeg van is, en het geen den zin altijd verflaauwt.

Het *moeder-alleen* is eene uitdrukking, die in mijne vroege jeugd nog zeer algemeen was, maar nu niet veel meer gehoord wordt. Ook is het een wonderlijk zeggen. Het zou beteekenen moeten, *alleen als in de moeder*; doch daar zijn ook tweelingen. De ware zin echter zou zijn *alleen als de moeder*, en dus, zou het wellicht te kennen geven, *gelijk de moeder alleen moeder is*. — Hoe 't zij, de spreekwijze is thands verouderd, en men verliest daar niet by.

Vs. 292,

Vs. 292.

De opmerking dat *leifse* nu verlopen is tot *leifse*, brengt my tot eene andere. Namelijk, dat LIJST van een schildery niet anders is dan dit zelfde woord, als zijnde een platte band die het stuk omvangt. Men zie echter mijne Geslachtlijst der Naamw. op 't woord.

Vs. 339.

Dat de spelling, van den oorsprong der woorden afhangt, ontken ik aan WACHTERUS. Zy hangt af van de uitspraak. Immers de taal bestaat in geen schrift, maar in geluid. Dit zoo na doenlijk door het schrijven te kennen te geven, is dan ook het doel van het schrift; niet den Etymologist, maar den Spreker vervangt het en stelt het voor.

Vs. 586.

Dat de tweede perfoon, waarvan hier gehandeld wordt, de *t* niet ontberen mag, en geen *n* in het meervoudige toelaat, geloof ik geen verder betoog te behoeven; maar thands als eenen onomstootelijken paal vast te staan.

Vs. 653.

Wat *vaag* eigenlijk zij, heb ik met de afleiding daarvan, duidelijk in de nieuwe overziening en vermeer-

meerdering mijner Geslachtlijst, die tot de pers gereed ligt, verklaard, en ook daar in het Vr. geslacht uit den aart en vorming des woords bevestigd. MEIERS verklaring loopt in 't wilde. Intusfchen is de verdere aanteekening van LELYVELD juist en voldoende.

Vs. 736.

Smilten en *smelten* zijn beide zeer goed, en toonen slechts een gering Dialektverschil. Doch het praeteritum *smolt* pleit voor het eerste, schoon thands verouderend. Zoo zegt men *ik wil*, *ik wol*, nu naar een oude Franche uitspraak *ik wou*. En zoo is *billen* (werkwoord, waarvan het naamwoord, *nates* in 't Latijn,) de oorsprong van *bol*. Zoo ook geeft *zwillen*, waarvoor men nu *zwellen* zegt, *zwol*. Vergel. VI. B. *Vs.* 909.

Vs. 814.

Wat is eigenlijk *mom*? Is het niet van *Momus*, en door de oude gemaskerde tafelspelen by ons in zwang gekomen?

Vs. 818.

SNELSTE in 't *klimmen*, wordt hier zonder lidwoord gebruikt, en dit is inderdaad wat men eene *elegantia* noemt in 't Latijn. Behalven dat er dat lidwoord niet noodig is, geeft de weglating daarvan eene byzondere *snelheid* aan de uitdrukking-zelve, die zeer gepast is.

50 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

Iets anders is het, *Boek X, vs. 843*, waartoe hier verwezen wordt, doch waar het lidwoord *de* niet voeglijk gemist wordt.

Vs. 942.

Op de Aanteekening (*p*) mag ik aanmerken, dat men my niet licht zal wijsmaken dat FEITAMA in zijnen verbeterden TELEMACHUS een blijk gaf, dat hy *kniën* voor *kniën* verkoos. Wat hem tot verandering bewegen kon, was het stopwoord *zelfs* in den eersten Druk, het geen daar wel ongelukkig geplaatst is, en het vers hoegenaamd niet in de voorstelling der zaak deelen doet. Het is bovendien in die eerste uitdrukking een bloot zeggen, maar de verbetering schildert door de kwijning van 't vers-zelve, 't geen het te kennen moest geven.

In de plaats van HOOFT, heeft HUYDECOPER niet opgemerkt, dat *op de knie* heel iets anders is dan *op de kniën*. *Op de knie* is de houding van een gelid krijgslieden door den bevelhebber geboden; maar *op de kniën* zou dit niet uitdrukken. Zelfs zou dit een dwaas *kommando* zijn: want het *op de knie*, beveelt op ééne knie te vallen, maar niet op beide, 't geen nooit te pas komen kan.

—*—

VIER-

V I E R D E B O E K.

Vs. 91. op de Aanteek.

LUISTEREN *in het oor.* Kwalijk. 't Moet *fluis-
teren* zijn. — *Luis-
teren* is naar een geluid aandachtelijk
hooren; maar *fluis-
teren* drukt de inblazing van 't mom-
melend geluid des sprekers in 't oor der hoorers uit;
en de *fl* heeft er de zelfde kracht in als *vl* in *vlocien*,
vlage, of *fl* in 't Lat. *fluere* enz. — Het *luis-
teren* vangt
het geluid; het *fluis-
teren* blaast het zachtkens in.

Vs. 99.

Ook het Fransche *sçavoir gré* bevestigt van ouds
ons *dank* WETEN.

Doch kwalijk zegt men: *Ik weet* HET HEM dank
met een dubbelen accusatief. Het moet zijn, *hem des
dank*, gelijk de voorbeelden by HUYDECOPER ook
meëbrengen.

Vs. 120.

Ik zou denken dat *fallere* een meer algemeene be-
teekenis heeft dan ons *bedriegen*. Het drukt ook een-

52 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

voudig *ontsluipen* uit, en in dezen zin schijnt het hier verstaan te moeten worden.

Het aangehaalde vers van HORATIUS bracht ik eens dus over :

*Hy leefde en stierf ter sluik , dus heeft hy wel
gelcefd.*

Het *ongemerkt wegraken* van HOOFT in TACITUS , en het *bedriegen* van FR. VAN HOOGSTRATEN , zou ik liever *wegsluipen* noemen.

Vs. 231.

In dit aangehaalde van VONDEL , ontfschieten *de hersens* ook aan de *hand van Vulkaan*.

Vs. 244.

Hier binnen is zekerlijk een te lage en onbeteekende uitdrukking om te dier plaats te dulden ; vooral , daar zy de finelheid en drift van wien 't aangaat geheel wegneemt.

Vs. 284.

Het geen HUYDECOPER zegt , van het opkomen der nacht uit het Oosten , is even zoo wel als van 't rijzen van den morgen , natuurkundig , en zelfs ook oogfschijnlijk waar ; doch niet Dichterlijk. De Dichter verdeelt het Heelal onzer wareld in twee Rijken : Dag en Nacht , wier wieg of rustfede aan de twee uiterften , 't Oost en West is. En de opkomst der

der nacht by ons, is by hem eene uitbreiding van die Westersche duifternis, gelijk die van den dag eene uitbreiding van den Oosterschen morgenstond is. Hier moet men by blijven, en niet in weêrwil van die wijze van beschouwing, gronden van Natuurkundige waarheid aannemen, die met zijne uitdrukking der zaak onbestaanbaar zijn. — *Poëta jus suum teneat!* Wy komen by hem geene Natuurkennis zoeken, maar Dichterlijken geest en verbeeldingschildery.

En hiertoe strekt ons innig gevoel, dat het *duifster* niet als een bloote ontkenning, maar als een stellig denkbeeld (even als het licht) aanneemt, waardoor wy ook zeggen, dat *het duifster valt* (de donker valt, zegt men), *verdikt*, *verzwaart*, *verheldert*, enz. — Wat misdoet derhalve de Dichter, die in dit zintuiglijk befef hangende, de twee uitersten der vlakke aardichijf (want, dus beschouwt en noemt hy ze, *orbis terrarum*,) als de zetels of beginfels van dag en van nacht voorfelt?

Vs. 288.

PEISTEREN schijnt van *peis* als *rust* afgeleid te moeten worden; *pleisteren* daar tegen is van *plaats*. Het is *plaats* vatten, waarom men 't ook *plakken*, (beter *plekken*) van *plek* (plaats) plach te noemen. Beide goed, voor zich op eene plaats ophouden of neêrzetten. Ons *pleister* op een wond of gezwel, ook *plaafter* in vroeger dagen, is van 't eigenste woord;

en ook 't *pleisteren* van muren of zolderingen met een foort van kalkstof, wordt *plakken* genoemd.

Nu gebruikt men *plakken* voor lang blijven zitten, doch dit is eene *nuance* van 't denkbeeld des pleisters.

Ik zou *peisteren*, als ouder, in een recht deftigen stijl (daar te pas komende) verkiezen; doch in 't algemeen, *pleisteren* als verstaanbarer.

Vs. 289.

Hemelsch voer. Het woord *voer* (eene lamentreking van *voeder*, uit *voeden* gevormd,) is een laag woord geworden, en alleen voor hetgene aan dieren tot spijsje of drank gegeven wordt, gebruikelijk. *Voeder* is by ons nog draaglijk voor het voedsel van menschen, doch niet dan in eenen zeer algemeenen zin.

Vs. 328.

HUYDECOPER roert hier een klip, waarop vele Dichters by ons zich verzeilden. Men zie mijne Spraakkunst over den accent van alzulke saamgestelde werkwoorden, als in de Conjugatie hunne voorzetsels los laten.

Vs. 330.

Van alle de hier aangevoerde *staartrijmen* is er geen behaaglijk, ten zij eeniglijk die in den tweeden voet, dat

dat is, op de vierde fylbe van 't volgende vers valt, als in het zesde voorbeeld. — Dat uit ANTONIDES IV. *Boek* zonder ik hiervan uit, om dat die staatrijm aldaar met het eerste der twee hoofdrijmen geen rijm maakt, maar een herhaling van dit is.

— kopre monden,
 — — — — —
 uit zoo veel monden —.

En

't *Liefelijke* blinken
 En klinken —.

Niet onbehaaglijk echter is ook, wanneer een koppel-
 peling van twee op elkaâr rijmende woorden met *en*,
 de twee verzen verbindt, als in 't hier opgegevene

blonken

En klonken —

Ook: *Geweer en wapen* blikkert

En flikkert *in de zon*.

Minder aangenaam luidt dit, als die rijmende woor-
 den naamwoorden zijn.

Vs. 367.

Wat een *toon van macht* zij, laat zich uitleggen;
 maar de uitdrukking, zich niet wettigen. *Toon van*
gezag is te dulden, want *gezag* is *gezeg*, van zeggen,
 bevelen; maar *macht* bestaat in geenen klank.

Vs. 371.

Dat *merk nemen op iets* een verouderde uitdrukking is, zal (denk ik) niemand ontflippen.

Vs. 402.

Voor *rietboorden*, zegt ons gemeen thands *raboor-*
den en *raboren*; maar waarin zijn zy onderscheiden van *rieten*? Zekerlijk door de knoppen die zy uitschieten, en die van een worstachtige gedaante zijn. Zou derhalve de onverbasterde naam dan niet *rietbarers* of *rietbaarden* kunnen zijn? Of zou de naam *rietgeboorte* wezen?

Vs. 413.

De verbetering van HUYDECOPER in deze plaats is zeer juist; doch men moet aanmerken, dat *doch* by onze Ouden met de omgezette reden gebruikt werd. DOCH *dit* HAAR NIET *bekoorde*, zei men; en niet: *doch dit bekoorde* HAAR NIET. — Wy hebben de zelfde constructie met *toch*, het geen slechts een verharding van *doch* in de uitspraak is.

Vs. 478.

Het woord *mijn* in den zin en constructie, waarin 't hier gebruikt wordt, is wat men noemt *triviaal* en laag. Edeler zou het zijn: Dat hy DE MIJNE was. — 't Gebruik van dit *mijn* in de verkooping by Afflag, heeft

heeft er een verachtelijk denkbeeld en gevoel meê doen verbinden, die geen deftig stuk lijden kan.

Vs. 521.

VONDELS schriften zijn vol van het splitsen der fylben, als hier *hallel*. 't Is echter tegen de uitspraak en lasklinkend. Zoo zegt hy *ellik*, *ontferrent*, enz. HUYDECOPER was op dit punt zeer toegevend, als uit zijne eigen werken kan blijken. Doch waarom niet liever:

— *veër* ten halve *man*, enz.

Ik geloof ook niet, dat iemand thands nog het woord *manshoofd* voor *man* gebruiken zou.

Vs. 585.

Zekerlijk is hier een schrijf- of drukfeil, en moet men voor *ypeblaen*, *ijffelblaen* lezen. De *ijffel* is de taxis en giftig; de *yp* niet.

Voor *overleenen* zou zekerlijk *overleednen* beter zijn dan 't *overleên* van HUYDECOPER.

Vs. 615.

HUYDECOPERS aanmerking betreft zijne aanhaling uit HEINSIUS, en niet VONDELS *gesmeed*, dat volmaakt goed is.

Vs. 639.

Ik vereenig my volkomen met de Aanteekening der Uitgeverer; echter houde ik 't daarvoor, dat men voor *gemalen*, ook wel in praeterito *gemaald* kan zeggen, wanneer 't de zin klaar genoeg maakt. Doch, juist genomen, is de *gemalen* (of fijngewreven) verw nog geen *gemaalde* verf, zoo men echter dus spreken kan: want immers de Schilder *maakt* de verf niet op zijn doek of paneel, maar hy maakt zijn voorwerpen door middel van de verf, die hy op 't schildery brengt.

Vs. 715.

De *spring der baren* is een verouderd woord, doch ook thands bruikbaar, wanneer men 't van rivieren gebruikt; doch van de zee gezegd, is 't oneigen en verwerpelijk. *Springvloed* is 't ontspringen van den *vloed*, en eigenaartig; maar dan is *spring* geen naamwoord, maar werkwoord.

Doch hoe 't *ruischende geklater* iets tot het uitholen doe, bevat ik niet, daar in dit *geluid* geenerlei kracht ter verknaging of verwoefing ligt. — Indien VONDEL gefchreven had: *By 't ruischende geklater*, ware 't begrijpbaar, maar 't geluid als medehelper ter uitholing aan te merken, is vreemd.

VONDELS *zoute sprink* in de aanhaling duidt ook geene eigenlijke krachtwerking aan; maar, gelijk wy een *sprank waters* zeggen, zonder daarmede aan springen of sprengen te denken, maar even als in *plas*,

eenvoudig aan de waterplas of 't grooter of kleiner by één vergaderde watervak, zoo is dat *spring* in het denkbeeld niet meer of minder dan dit *plas*.

Iets anders is 't met de aanhaling uit den NOACH, waar *spring* eene buitengewone opzetting des waters uitdrukt; of waar *spring* de *springader* te kennen geeft, als in de tweede aanhaling uit JONGTIJS.

In de plaats uit HOOFTS Baeto vs. 14. beteekent *spring* zekerlijk wat wy een *knip* noemen.

Vs. 762.

Deze plaats van VONDEL is zeer duister, om dat men van 't hair lezende, door *flinger* gereedelijk een flingerenden vlecht hairs verstaat, terwijl het geen volgt, in tegendeel, het *behouden* van de houding, waarin deze herfschepping ze overviel, toont gemeend te zijn.

Vs. 773.

Hoe zeer ik liever *zwierf* dan *zwerfde* schreef, moet ik echter erkennen, dat HUYDECOPER hier te roekloos is in 't veroordeelen van het laatste. Het is zeer velen onzer werkwoorden eigen, als *verba neutra* gelijkvloeiend te zijn, en als *activa* ongelijkvloeiend; en zekerlijk is het *zwerfen* een verbum neutrum. Ook is het van *zwerfen*, hetgeen een meer onbepaalde beweging naar her- en derwaart te kennen geeft dan *zwieren*. Van het eerste komt het ongebruiklijke *zwerriegen*, van 't laatste *zwierigen*, in *zwerfen* en *zwieren*.

60 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

zwierven verlopen. Zelfs is *zwierf* niet eigenlijk van ons *zweryen* met de heldere *e*, maar van *zwarven*, of wil men, van *zwaerven*, met de *ae*, die 't praeteritum imperfectum in *ie* maakt, 't geen aan de *e* voor de *r*, niet eigen is. *Zweryen*, als ongelijkvloeiend, maakt *zworf*, en het *zwierf* behoort tot de *a*, niet tot de *e*. Even zoo is 't met *deryen*, *steryen*, *weryen* enz. die 't praeteritum met *o* en met *ie* maken.

Vs. 816.

Waarom zou men ook in een slang het bovenste van den ruggegraat niet den hals mogen noemen? 't Is daar, dat men ze aangrijpt en vasthoudt, en waarvan wordt hals anders gezegd, dan van *houden*. 't Woord is een bloote afftammeling van 't Duitfche *halten*.

Meer zou my stuiten het *omhelsde en vatten ze om den hals*, daar *hals* zoo duidelijk in *omhelzen* begrepen wordt. Want *omhelzen* is eigenlijk *omhalzen*, dat is, den hals omvatten.

Vs. 820.

Zekerlijk is *in den ijl* beter dan *in der ijl*, zoo men *ijl* niet als eene afkapping van *ijling* aanmerkt. Men zie mijne Verh. over de Geslachten.

Vs. 913.

Hieling, (of, beter geschreven, *hielling*,) voor overtrekfels van den *hiel*, heeft *vingerling* voor zich
als

als overtrekfel van den vinger, en *dwimeling* voor dat van den duim. En ik zie daar niets tegen in te brengen dan de ongewoonte. Doch de Dichter maakt woorden.

Strandklok, zegt VONDEL, voor een *keel opzetten* (als men gewoon is te spreken) die over heel het strand heenklinkt. Dit woord *klok* voor de keel van een roepende of schreiende was by VONDEL, en in zijn tijd zeer gemeenzaam. Dus sprekende van den Sparrewouder Reus in zijn GIJSBRECHT, zegt hy

*Die Egmond met zijn KLOK en grove stem
vervaardde.*

Thands is het woord in dien zin geheel verouderd.

Vs. 986.

Het *spatten*, overdrachtig van een hard en niet vloeibaar lichaam gezegd, is niet slechts oneigen maar laag. Eigenaartig van vloeibare stof gebruikt, is het schilderend. Maar alleronvoeglijkst wordt het hier gebezigd, en zou dan alleen passen, wanneer PERSEUS by uit één springende brokken door de lucht naar beneden stoot. — Het is waar, dat we ons *stuiven* even oneigen van een perfoon of vast lichaam gebruiken, en PERSEUS in 't vliegen, even zoo wel gezegd mag worden her- of derwaart te stuiven; maar dit wordt door 't volftandig gebruik gehandhaafd: *quem penes* &c. Ook is er eenig onderscheid in. Het geen stuift, heft zich op en verspreidt zich als een *wolk*, (waarvan men een *stofwolk* zegt) en maakt of toont
dus

62 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

dus een soort van geheel; doch het *spatten* bestaat in verspreiding, en de *spat* is altijd een druppel of kladdé van of uit meer anderen.

Men moet echter aanmerken, dat in VONDELS tijd het werkwoord van *spatten* dus algemeen in gebruik was, en wy er nog ons *uitspatten*, voor *zich te buiten gaan*, van overig hebben.

Vs. 991.

Ik zou denken dat de tweede regel hier gelezen moest worden:

Schuimbekkende EN omringd, enz.

HUYDECOPERS verbetering verflaauwt en ontzenuwt vers en gedachten, en 't *omringen*, wanneer men 't *dolle* of *verwoede* der honden wegneemt, verliest al zijn kracht.

Vs. 1022.

Dat *teen* (als *twijg* genomen) mannelijk is, geef ik HUYDECOPER te bewijzen. Het woord is zekerlijk *te-ing*, en, dus faamgetrokken, klaarlijkkelijk door de vorming vr. Zie mijne Verhandeling over de *Geflachten*. — Het verloop door het gebruik laat ik daar, het geen veelal op zijn Hoogduitsch door bykomende denkbeelden omtrent het voorwerp-zelf (onafhankelijk van den naam) of door een meer of minder zware uitspraak bepaald is geworden.

VIJF.

V I J F D E B O E K.

Vs. 4.

Het *wanken* is eenvoudig *hellen* of *zijdwaart* *bewogen worden*; doch tevens ook voor zijn frequentivum *wankelen* in gebruik. Vooral wanneer daar eenige geluidgevende zweeping van de lucht by is.

't Werkwoord is zekerlijk een verbum neutrum, want het bevat zijn voorwerp in zich, het geluid namelijk: doch het is onze taal eigen, de verba neutra tot activen te doen overgaan, waar het pas geeft. Hier echter zou ik dit liever af- dan goedkeuren.

Vs. 59.

Dat DE PUNT in het vr. goed en echt is, zal wel door niemand betwist worden; maar het duidt dan het puntige lichaam aan, voor zoo verre 't puntig is. In afgetrokken zin is *punt* onzijdig. Dit is 't *punt* waar 't op aankomt, *het hoofdpunt* des onderzoeks, *het*
punt

64 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

punt van verschil, enz. zegt men. Ook 't *punt* of *toppunt* van een berg, rots, enz. in 't afgetrokkene beschouwd. Anders, *de punt* van de rots, zoo men die punt als deel van de rots aanmerkt.

Hiervan zegt men *DE voorste*, *DE achterste*, *DE linker* of *rechter punt van dat gebergte*, maar niet *HET voorste punt*, enz.

Dus zegt men niet kwalijk, *DE punt* moet boven de *i* staan, en, *DE punt*, die dezen volzin fluit, schoon men veelal uit gemeenzaamheid met het Latijnsche *punctum*, in die gevallen *het punt* in 't onzijdige zegt.

Vs. 77.

In de aanhaling uit HOOGVLIET mag men vragen, of *zweet* een naamwoord in parallel met *balsam* is, dan wel een werkwoord in parallel met *druipt*? Is 't het laatste, zoo ware beter *ruwe schorsen* dan *hooge boomen* gezegd.

Waarom mag in DULLAERTS TIRESIAS, het aardrijk geen *heilzaam kruid zweeten*? Men zweet in fommige ziekten wel levend ongedierte.

Waarom mag ook aarde en hemel by MOONEN niet van benaauwdheid, 't zij sneeuw en hagel of regen zweeten? Het zweet kan ook by stroomen neêrstormen, al heeft HUYDECOPER dit nooit waargenomen; en ook de regen bestaat in druppelen, en niet in een lucht vervullende nedervloeiing van stralen of beken.

Vs. 82.

Vs. 82.

Voor *daer 't nog rookte op 't outcrplat*,
zou (meen ik) beter zijn, en duidelijker op 't *brand-*
hout slaan, zoo men schreef:

— DAT *nog rookte*, enz.

Het *op zijn plat werpen*, in HOOFTS EN VONDELS
tijd naïf geacht, zou tegenwoordig laag en walgelijk
zijn.

Vs. 131.

In 't voorbeeld uit BOON VAN ENGELAND, is het
vers zekerlijk niet gelukkig verdeeld door het vallen der
rust midden in 't getalwoord *drie en twintig*; ook is het
monosyllabum *doon* hard, dof, en onaangenaam van
klank. Doch de uitdrukking van elke doodelijke of
doodwond een *dood* te noemen, is stout en Dichter-
lijk. By voorbeeld:

Zoo blies hy 't leven uit in meer dan twintig
dooden,

zou ik verre zijn van af te keuren, maar 't in tegen-
deel een schoone Dichterlijke amplificatie achten,

Vs. 137.

Ik geloof met HUYDECOPER, dat (in abstracto)
holp als imperf. van *helpen*, beter dan *hielp* is, schoon
ik dit laatste niet gants zou durven verwerpen; doch

E dit

66 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

dit is, even als *stierf*, en als *verwierf*, (waarvoor men nu niet licht *verworf* zou zeggen,) eenmaal aangenomen.

Dat de tongslag onzer Ouden veel zachter was dan de onze tegenwoordig, nadat drie of vier Geslachten hunne Etymologische uitspraak zonder smelting, met stroeve verwenning der beweeglijkheid onzer spraaktuigen, doordreven, is zekerlijk onbetwistbaar; en dat wy dit vruchtloos betreuren, als nooit herstelbaar, is even zeker.

Vs. 185.

Zoodanige rijmen als *van den* met *landen*, *in den* met *winden*, kunnen zeer behaaglijk onder de gewonere vermengd worden, en zoo is 't met weinig anderen meer; doch het *die men* en *hoe men*, is beide te veroordeelen om het ontijdelijk piepende van het eene en 't schroevende of roestige geluid (zoo ik die uitdrukking bezigen mag) van het andere. Schoon die geluiden niet hinderen in een volkomen woord (dewijl daarin de beteekenis met het geluid samengepaard gaat, zoo fluiten zy echter allergeweldigst, waar 't rijmwoord geen denkbeeld uitdrukt, maar alleen toebereiding tot het idée is.

Wat het rijm betreft, waarin *er* achter aan hangt, dit is niet te wraken; vooral, daar het in de eenvormigheid der gewone rijmen een verscheidenheid brengt. Doch in *gy* LEEST ER, 't ONTBRAK ER ENZ. wordt inderdaad by een goede uitspraak het *er* een deelmakend aanhangsel van het vorige woord, een werkwoord

woord zijnde. Ware dit een naamwoord, het zou fluiten; b. v. van Geleerden gesproken:

Heeft het meest beschaafde LAND ER
Meer geleerd, bekwaam, of SCHRANDER.

Minder goed is 't zekerlijk, wanneer er een dubbel rijm uit voortkooft, als in *prijs leidt*, en *wijsheid*, *byftand* en *drytant*; doch naar ftrof en ftijl en trant van een vers is, zal het in het eene te dulden, ja eene aartigheid zijn, in het andere walgljik en aanftootelijk.

Vs. 282.

Te lange is een fylbe te lang. Vooral daar het hier een adverbium is, dat by *vallen* behoort. Doch dit behoort tot VONDELS eeuw, en was by hem geen taalfeil, maar zou 't by ons zijn.

Vs. 258.

Dat verlengen der woorden door tufchen twee fluitende konzonanten van een woord, een toonlooze en korte *e* in te voegen, bewijft hoe VONDEL de zachtheid zocht. Inderdaad kooft het ook nader aan de ware echt-Hollandfche uitpraak, die tegenwoordig geheel verzaakt en in eene hardheid veranderd wordt, die aanftootelijk is, en welke men ten onrechte krachtig heet. Zeker moet *ftorrem*, *volleek*, *fterrefdag*, *arrem*, *zellef*, *ellik*, geen difyllabum worden, doch

daar is echter tusfchen de *r* en *m*, de *l* en *k*, de *r* en *f*, de *l* en *f*, en dergelijke, een fmeltende overgang, die minder is dan een korte vokaal, maar echter de ftem eenigzins ophoudt in 't uitspreken. Ik plach dit een *fcheva* te noemen, en men mag 't als een halve fylbe in tijd aanmerken, welke of (als thands algemeen is) geheel opgeflokt wordt, of, als by ons zelden gefchiedt, maar by VONDEL gemeen was, tot een ware fylbe (een halven voet) uitgestrekt wordt. — Hoe veel deze verkeertheit onze verzen in de uitspraak verhardt, is niet te zeggen. Weinigen die de echte Hollandfche gladheid van keel en beweeglijkheid in de uitspraak bezitten, kunnen die ware en echte uitspraak bereiken; doch haar verlies is beklaglijk voor onze taal, en doet ze tot een foort van Neder-Hoogduitsch ontaarden, waar naar zy hoe langer hoe meer henentrekt.

Vs. 289.

Ieder zal zekerlijk HUYDECOPER in deze zijne aanmerking toevallen; doch ik moet hier tot opheldering bybrengen, dat de echte oude en algemeene uitdrukking die van VONDEL is. Men hield van ouds het meervoudige, waar men meê begon, den volzin door, en ftede dus de posfesfiven daarvan in het meervoudige; en het *elk* werd aangemerkt als een parenthetisch tusfchenvoegfel ter verduidelijking. Als ware 't: *Deze twee ONTKLEEDEN ZICH en beftrijken (elk) hun lichaam met oly.* En dus zou ik 't beoorlijkst achten. In *ontkleeden zich*, duidt *zich* het meervoudige aan, en zoo moet *hun* ook doen: anders

ders zou men moeten zeggen: Deze twee *ontkleeden*
ELK ZICH.

Ondanks het algemeene later begrip, houde ik derhalve hier wederom vast aan het oude, als redelijker en regelmatigst, schoon het andere niet volstrekt veroordeelende.

Vs. 338.

't *Zaad der gouden regenvlaag* wordt PERZEUS hier genoemd, en 't ontmoet de volle goedkeuring, ja lof van onzen Taalkenner. Ik had echter liever de *vrucht*, om dat zaad wel voor kind, telg, afkomst gebruikt wordt, maar echter eigenlijkst niet dan de oorsprong der vrucht is, en de uitdrukking dus twijfelachtig maakt, of zy het *zaad* meene waaruit die regenvlaag voortkwam, of 't zaad dat uit haar voortgekomen is.

Vs. 373.

Dat *ramp* vr. is, zal, (verwacht ik) geene billijke bedenking lijden, als men begrijpt dat het eigenlijk *ramming* (d. i. verbrijzeling, en van *rammen*, *rammeien*) is. Deze uitgang in *ng* is velerlei verbastering onderhevig geworden.

Erinneren is zeker niet zoo goed als *herinneren*, maar aangenomen. *Inneren* is frequentatief van *innen*, in- of te binnen brengen, en dus is het, met *her*, dat de kracht van *weder* (of op nieuw) heeft, een allernadruklijkst en juist beteekenend woord.

Vs. 398.

In *daer hy op leunt*, ontvangt *hy* te zwaar een accent. Doch, voor HUYDECOPERS *waarop hy leunt*, zou buiten 't vers zekerlijk, *waar hy op leunt* beter zijn. Het samenfjorren van de pronomina *op*, *van*, *in* en al dergelijke, met *waar* en *daar*, tot één woord is geene schoonheid gelijk men zich inbeeldt; maar de aart onzer taal vordert de omvatting der rede in dit *waar-* en *daarop*, *waar-* en *daaryan* enz. en even zoo is het met *hieryan*. Dus: *de hoogte WAAR hy niet zeker OP stond, maar VAN afviel; ik vertrouwde DAAR volkomen en zonder het minste bedenken geheel mijne welvaart AAN. Ik kwam DAAR, doch ter naauwer nood, DOOR. Ik berust HIER zonder eenige bedenkelijkheid IN.* — Iets anders is het met *waarom*, *daarom*, *hirom*, en dergelijke, als redengevend gebruikt wordende; 't geen dan beter aan één blijft, schoon men ook zeer wel zegt; *WAAR heeft hy dat OM gedaan? WAAR heeft hy het MEË verkorven? Ik ben HIER verbaasd OVER.*

Vs. 402.

Het OMSNORREN *van 't hoofd*, mag men in de Aanteekening *s* (als 't met meer gezochte uitdrukkingen van HOOFD gaat) zeer fraai oordeelen; ik vind het zeer oneigen, om niet belachelijk te zeggen. Het *snorren* brengt een snorrende beweging meê. 't Omdraaien van GOLIATHS hoofd in den Doolhof te *Amsterdam* *snort*, maar geen omwenden van hals of hoofd by een levend mensch.

Vs. 416.

Vs. 416.

Van iets boogen is de oudste en natuurlijke uitdrukking. Dit *boogen* drukt, als meer woorden, de *gesticulatio* uit van den dader. Die iets *roemt* en *verheft*, verheft niet alleenlijk den arm, maar beschrijft er een boog meê in de lucht. Dit komt my voor, de natuurlijke woorduitdrukking te zijn; schoon men 't ook als een verzachting van *pochen* mag aanmerken, en van de interjectie *po*, *poch*, af kan leiden.

Boogen is derhalve niet *zich krommen*, als HUYDECOOPER wil, om 't belachelijk te maken. Het Vlaamsche *bogen* voor ons *buigen* (eertijds *beugen*, waarvan *beugel*,) heeft hier niets gemeens meê.

Vele onzer uitdrukkingen (dat ik dit hier nog aanmerke) zijn aan de natuurlijke pantomime die oorspronkelijk het spreken verzelde, ontleend, en worden, by gebreke van deze waar te nemen, tot duisterheid en onverstaanbaar.

Wat het woord *bagge*, waarvan de uitvoerige aantekening te dezer plaats handelt, betreffen mag; dit is blijkbaar niet anders dan 't Lat. *bacca*.

Vs. 524.

Hier lezen wy HET *vlug, geweerhaakt punt*, strijdig met het geenwy op vs. 59 vastfelden. Dit onzijdige Geslacht, waar *punt* niet van het Latijnsche *punctum* is, maar uit *pi-end* (d. i. stekende) ontstaan, kan licht uit de oude schrijfwijze *dpunt* ontstaan zijn, waarvan de

72 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

uitspraak eenigermate naar de *t* trekt, en die wy tegenwoordig verloren hebben.

Vs. 556.

Langhals is hier *isthmus*, by VONDEL; doch wellicht heeft hy *Landhals* gefchreven, 't geen beter bykoomt.

Vs. 614.

Het woord *teil* voor aardewerk, fchotel of nap, komt by CATS ontallijke malen voor; inzonderheid, in zijne *Herderszangen*. Te recht leiden de kundige Aanteekenaars 't woord hier af van 't Lat. *tegula*, offchoon eigenlijk dekpanne, van *tegere*, dekken.

Vs. 616.

Prachen is bedelen, maar inzonderheid met aandrang.

Prachen is roemen, van *bragen*, *brageeren*.

Prachen is pronken, van 't zelfde.

Prachen is zuinigen als een bedelaar doet, of onderfeld wordt te doen.

Waar het eerste *prachen*, aan 't welk het vierde ook hangt, van af te leiden zij, zou moeilijk te beantwoorden wezen, hadden wy het woord *prangen* niet, dat een derivatief uit *pra-ing* is, gelijk alle verba met de *ng* zulke derivativen van oude participien op *ing* zijn. Dit wijst ons tot een werkwoord *pra-en*, verwant met het Engelfche *to pray*, waaruit weêr het Franfche *prier* is: en dit *pra-en* maakt zekerlijk *prachen*.

Ons

Ons *praam* is ook eigenlijk uit *pra-ing*, en in overeenstemming hiermeê is *prachen*, *perfen*, *asperfen*, en dus, een dringend bedelen.

't Woord *brageeren* is van het oude *ragen*, (uitfe-ken,) waarvan in mijne T. en D. Verscheidenheden op 't onderzoek over *vragen*; welk *ragen* 't voorzetsel *be* aanneemt; even als b. v. *rengen*, dat *reiken* is, tot brengen (be-réngen) wordt.

Vs. 646.

Jaagde en *joeg* verschillen als verba *neutra* en *activa*, waarvan wy met een enkel woord spraken op vs. 773 van het IVe Boek. *Hy jaagde*, is hy was op de jacht, en geeft een volkomen volzin; maar *hy joeg*, eischt uitdrukking by zich van 't geen door hem bedoeld of vervolgd wordt. Doch dat men 't, by gebrek van de innige taalkennis verward heeft, en thands door elkaâr gebruikt, is niet te ontkennen.

Het is er dus verre af, van 't geen HUYDECOPER wil, dat *jaagde* alleen goed zou zijn, en *joeg*, „als onregelmatig uitgebannen behoorde te worden.” In tegendeel is *joeg* volstrekt regelmatig als verbum transitivum; en het is even zoo met *vroeg*, in *ik vroeg om brood*, of *naar den weg*, enz. Door dit onderscheid is het, dat men altijd *ik droeg* (en niet *ik draagde* zegt), om dat namelijk *dragen* altijd uitdrukking van een voorwerp der dracht of draging vordert, en niet absoluè gezegd wordt.

Dat men intusfchen noch *gejagen*, noch *gevragen*

74 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

zegt, met verlengd participium als anders algemeen in die werkwoorden is, welke 't präteritum imperfectum van vokaal doen veranderen, is dat het in dit opzicht *defectiven* zijn; en dit is in een taal als de onze natuurlijk van wege de oudheid in 't wangebruik, die er tijd en waanwijsheid zoo wel als diepe onkunde, in gebracht hebben. Zie echter op vs. 878.

Vs. 663.

De Aanteekenaars weêrspreken HUYDECOPER hier ten onrechte, en begaan 't geen men in de Redeneerkunst eene *ignoratio elenchi* noemt. HUYDECOPER spreekt van *eerlang* in opzicht tot het voorledene, maar het aangehaalde *eerlang* van KILIAAN raakt het toekomende.

Vs. 688.

Met een zwaard van rouw doorregen is schier onverstaanbaar, om dat men in 't lezen of hooren dit *met een zwaard* tot het *staan* betreft, en *van rouw doorregen* afzonderlijk verstaat of opvat, als ware de zin:

Van rouw doorregen, stond zy met een zwaard.

OVIDIUS heeft niets van dat zwaard:

Ibi toto nubila vultu

Ante Jovem passis stetit invidiosa capillis,

zegt hy, natuurlijk en ongezoekt.

Beklaaglijk staat zy daar,

Met overwolkt gelaat en losgereten hair,

VOOR JUPITER.

Vs. 709.

Vs. 709.

Zoo er eene uitdrukking gemeen of triviaal is, is het zeker deze, waarin HOOGVLIET zoo wel als VONDEL, gevallen is. Onze deftige stijl zou het woord *blozen* hier liever aangebracht hebben. VONDELS *let men op 't betamen*, is een stoplap, en, stop- voor stoplap, zei ik veeleer:

— Hoe zeer uit dwang verkozen,
Geen schoonzoon van zijn rang kan u of my
doen bloozen.

Vs. 756.

De honigzoete lippen en mond zijn een laffe pleonas-
mus, waaraan VONDEL zich dikwijls schuldig maakt.
Het *gebruik des zangs* is mede zeer stijf en oneigen
gezegd. Waarom niet liever *de gaaf*? Dos zegt de
text. Doch *glippen* is hier ook dubbelzinnig. In der
daad, zoodra men OVIDIUS inziet, of zich een vers
herinnert uit dit zijn werk, valt onze Agrippijner
daar jammerlijk by af; en het best is, het Latijn daar
te laten, wanneer men de Nederduitsche navolging
lezen wil.

Vs. 816.

Op de hakken zitten voor snel naloopen, is zeer
gemeen en onedel, maar hier bovendien gants oneigen,
want waar heeft een duif *hakken*, d. i. hielen? In
scherts kon men zoo spreken, maar in Dichterlijke
schildering is het allerbelachlijkst.

Vs. 864.

Vs. 864.

Iets aangenaam hebben, (waarvan de Aanteekening,) was voordezen eene zeer algemeene uitdrukking voor gunstig aannemen, en nog niet geheel verouderd. Even zoo is het met *iets aangenaam verklaren* voor goedkeuren.

Vs. 878.

Vergelijk ons aangemerkte omtrent *vroeg*, *joeg*, enz. op vs. 646.

Het *vrieg* voor *vroeg* of *vraagde*, is een Overijsfelsch dialect, ontstaan (naar het schijnt) uit de uitspraak van *oe* als een lange *i* in de Oudheid. Dus is *Eobanus*, Iwan. — Dat het tot het Gothifche behoort, weet ieder.

Vs. 878.

De participien *gevragen* en *gejagen*, bevestigen de imperfecten *vroeg* en *joeg*, waarmede zy regelmatig famenhangen. In enkele hoeken onzes Vaderlands heb ik nog wel *gevragen* (en ik meen ook, *gejagen*) gehoord. Doch vergelijkte men ons aangeteekende op vs. 646, hiervoor.

— — —

Z E S D E B O E K.

Vs. 58.

Het woord *snaer* is verouderd en ook van uitheemschen oorsprong; ja hoogstvermoedelijk uit het Latijnsche *nurus* ontstaan.

Vs. 91.

Daarboven, voor *aan* of *in den hemel*, zegt men met eenig aanwijzend gebaar. *Hierboven* behoeft die medewerking niet. — Omtrent deze twee uitdrukkingen is ook nog aan te merken, dat *daarboven* nog meer dan *hierboven* dubbelzinnig is, als zijnde ook gebruikelijk voor eene toevoeging tot alreeds aangevoerde redenen of zaken, als: *Ik ben ziek, en behoeftig* DAARBOVEN. — Men dient dit klaarheids-halve in acht te nemen.

Vs. 106.

78 AANMERKINKEN OP DE PROEVE VAN

Vs. 106.

Het adjectief *prat* drukt de trotsche houding uit van een stijf gefloten en verbreedten mond, en stelt dus het tegengestelde voor, van het geen die van *prachen* meëbrengt.

Aldaar.

Overdwaalsch, waarvan de Aanteekening te dezer plaatse, beteekent (dit weet men) trotsch, prachtziek, en weelderig. Maar waaruit komt het voort? — *Dwaal* is een *sluier*, en deze was oudtijds een dracht van dartele overdaad. 't Adjectivum *overdwaalsch* in 't adverbium daarmee overéén komende, brengt dus de beteekenis meê van met een *opper-* of *oversluier* te gaan, eene weelderigheid in vroeger tijd zeer opzich-
telijk.

Vs. 128.

Dat de eerste sylbe in *gemalin* ooit lang genomen zou worden, ontken ik, schoon men 't in onze jambische verzen, om dat men zich dwaaslijk in 't hoofd heeft laten brengen, dat zy uit louter jamben bestaan moesten, veelal dus voorstelt. Doch geen goed vers bestaat uit bloote herhaling van den zelfden voet. — *Gemalin* heeft den heerschenden toon op *in*, en zoo ook *vorstin*, *koningin* enz. en de sylbe *ge* heeft niet dan een zwakken halven toon, die zeer wel en dikwijls
op

op een korte sylbe valt. Het geen HUYDECOPER hier en elders van onze Prozodie zegt, is meestal of valsch of ongegrond, als wy nader gelegenheid zullen vinden te toonen. Hy had slechts een zekeren slag of manier van versificatie, maar die geene vastheid of waren Dichttoon had, dan waar hy somtijds zich-zelfen te boven ging, hetgeen hem dan ook zijnen Dichterlijken roem verworven heeft. Waarvan wel eens nader ter zijner plaatse!

Vs. 142.

Waarachtig is eigenlijk eene bloote verbastering van *waarhaftig*, dat is, *aan het WAAR* (de waarheid) hechtende. Het is dus niet *zwemende* naar 't geen *waar* is, of *waargelykende*, gelijk de uitgang als in *roodachtig*, *witachtig* en dergelijke, schijnbaar zou meëbrenge; maar in tegendeel, volkomen *eenstemmig met*, en *vasthoudende aan de waarheid*. Dat *heften* ons *hechten* is, weet ieder. — De Aanteekening op letter (*r*), nopens het onderscheid tuschen *waardachtig* en *wáárachtig* is zeer juist en overtuigend.

Vs. 150.

Het *warm en zacht* luidt hier zekerlijk vrij belachelijk, en is van VONDELS bylappingen. Doch is dit alles in zijne Vertaling wel leesbaar? — Gants anders klinkt het Latijnsche.

Vs. 188.

Vs. 188.

Verwanen is *miswanen*: het voorzetsel *ver* heeft ook deze kracht van beteekenis; doch zeer schoon verklaart het de Aanteekenaar uit FORTMAN door *te veel wanen*, zich te veel laten voorstaan. En dit drukt ook het *improba* (epitheton van stoutheid) wel uit.

Vs. 193.

Artsfeny laat zich zekerlijk niet inkorten, of het woord is onverstaanbaar. — Doch het *vastgestrikt aan de poot*, in *vs. 188*, stuit my nog meer, en is valsch.

Vs. 212.

Iets aan zich laten leunen is wederom een zeer lage, en uit het dagelijks Burgerlijk gesprek overgenomen uitdrukking, verr' beneden het Helden-dicht. Doch de beteekenis daarvan is hier ook geheel ongepast. Dit zal blijken zoo men 't Latijn wel doordringt, het geen trotschheid op 't geluk uitdrukt, over welke NIOBE zoo zwaar gestraft wordt.

Het *aan zich laten leunen* is zich de zaak niet aantrekken, maar er in berusten; schoon 't voorbeeld uit DE DECKER dit schijnt om te stooten, want deze schijn vervalt, zoo men slechts begrijpt,
dat

dat *vond* aldaar niet op *de vond-zelve*, maar op het *toeigenen* van de vond aan hem door anderen, ziet.

Vs. 230.

Ter wederzijde heen is hier wel een *otiosum abundans*. Doch VONDELS Vertaling van dit werk is vol van dergelijke. Ook zijn zijne eigen stukken niet vrij van dezen vlek. De GIJSBRECHT VAN AMSTEL vloeit er van over, zoo men niet opzettelijk eenig verschil in de beteekenis van twee fynonyma zoekt, of zich opdringt. Zoo is 't b. v. met den Reus

*die Egmond met zijn klok en grove stem
vervaardde.*

Zekerlijk is *klok* hier voor keel of ftrot, als men zegt, wanneer men van *een keel op te zetten* spreekt; en ik heb er zoo weinig tegen als tegen het

in zwijm lag en voor dood.

Maar niet overal by onzen VONDEL laat het zich dus oplossen.

Vs. 310.

Ten rijfrijd elk GETROOST, kan nu vreemd schijnen. Maar *getroost* is gemoedigd. *Troost* is *vertrouwen*, 't zij *zelfvertrouwen*, of 't geen men anderen tracht in te boezemen. De wortel van 't woord is *trou*, ons tegenwoordig *trouw*; en *troost* is van *trooen*,

82 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

gelijk *last* van *la-en*, *beest* van *bee-en* (zijn), 't Engelsche *to be*; *twist* van *twie-en*, verdeelen, enz.

Vs. 312.

Mondstuk is geen speeltuig, maar het end of stuk van een blaastuig, dat men als men er op speelt, in of aan den mond houdt.

Vs. 349.

Zie over *punt*, V Boek, vs. 59.

Vs. 432.

Niet aan *zielen*, maar aan *lichamen* werd de straf en verandering gepleegd. Ook is het *vervielen* hier oneigen, en ware wel goed zoo er een oude wrok tusfchen beide zat, maar niet by een oogenbliklijk wreken eener belediging van dien men nooit te voren kende of zag.

Vs. 522.

Het lijf werd noch in het bloed GEDOOPT, dat *gedompeld* is, noch is de uitdrukking naauwkeurig. Beter misfchien was *met het bloed bedroopt*, 't geen men zoo wel zegt als *bedropen*, en sterker is. — Ook geeft *vast* hier een wonderlijke dubbelzinnigheid. 't Staat hier voor *onderwijl*, maar zoo men 't niet zorglijk leest, fchijnt het by *afgeftroopt* te behooren, en 't wordt onzin, om dat *afstropen*, *losmaken* is van het vel.

Vs. 586.

Vs. 586.

Kwalijk zegt HUYDECOPER hier, dat VONDEL buiten deze enkele plaats altijd *vernieuwen* schrijft. Ook in den GIJSBRECHT VAN AEMSTEL, zegt Arend-Broër:

*Gy eischt een zwaren eisch; wie zou er niet van
gruwen!
Het zal ons harteleed en droefheid slechts
vernuwen.*

Vs. 627.

Dat *hoon* een spat, en *honig*, het daarvan gemaakte adjectief, in spatten bestaande is, heb ik elders aangewezen. Wy hebben derhalve daarby met geen Grieksche of Latijnsche afleidingen te doen.

Men ziet dus, dat de naam *honig*, als uit enkele spatten (of 't ware) bestaande, eigenaartig is. *Honing* is *spatting*, en kan dus in dezen zin en toepassing ook gebruikt worden, gelijk in 't gemeene leven veelal geschiedt.

Wat *raat* (*rate*) betreft, dit is zekerlijk van *reden*, *raden*, als werkwoorden, en beteekent de voorbereiding ter honigstorting in deze waschen pijpens. Dus *dageraad*, *huisraad*, *scheeps redery*.

Vs. 649.

Dat in *blijdschap* de *d* zich by de uitspraak des woords met de *f* samen smelt, is zeker; en even zeker

is het, dat *blij* de slotfylbe *e* van *blijde* dikwijls inzwelgt. Ik hou dus *blijdschap* en *blijfschap* voor even goed; doch niet te min verkies ik voor my de meer gesteven uitspraak, en schrijf dus liefst *blijdschap*.

Vs. 787.

Dit bevel van *niet te strooien*, is wederom een lelijke stoptlap, byna zoo akelijk als de borduurlap van Filomene. Wat zou de overbrengster toch *strooien*? De *letters niet*, want die zijn *op* den lap geborduurd; maar den lap, die voor brief strekt, zelven? — Dit zou zeer wel zijn, indien *strooien* niet een menigte ondersfelde, die men in 't laten vallen of neêrwerpen verspreidt, en dus niet van één ding, zonder meer, gezegd kan worden.

't *Meyrouwe* neemt ook alle gevoel van oudheid en ernst te dezer plaatse gants weg.

Kwalijk veroordeelt HUYDECOPER ook 't woord *gebaarde*. *Baren* is voortbrengen, en, in byzonderen zin, te kennen geven. Hiervan ons openbaren; doch in dezen laatsten zin is het aan 't geluid geven verbonden, en dus zegt men: *Hoe baart gy zoo, als een dolleman*, wanneer iemand geweldig kijft en tiert. — Doch *gebaar*, is uiterlijk gedrag, met of zonder geluidgeving; en hiervan de *gebaarden*, dat is, de te kennen geving door uiterlijke beweging van lijf en leden. Kwalijk zegt men ten dezen aanzien, de kunst van *gebaarmaking*, ten zij de geheele recitatie, ten aanzien van stem zoo wel als van gesticulatie, willende

te

te kennen geven: 't behoorde anders gebaardenmaking te zijn, welk woord niet gebruikelijk is.

Vs. 799.

Dat *beest* oorspronkelijk vr. is, brengt de vorming van het woord mede, als van *be-en* (Eng. *to be*) afgeleid, waarvan wy ook *ik ben*, en in 't gemeene spreken, *gy bent* en *zy bennen*, in gebruik hebben; en dus beteekent het *een wezen* in 't algemeen. Van het Lat. *bestia* gemaakt, zou het ook mede regelmatig by ons als in die taal, vr. zijn. Het *beest* drukt een collectivum uit, als ware 't *gebeefte*, even als *gedierte*. Doch de inkruipende Wetgever, *quem penes arbitrium* enz. heeft hier weder den baas gespeeld, zoo dat wy het vr. niet meer, dan alleen in *de beest spelen*, over hebben.

Vs. 815.

Kortelyk kunnen wy ons vergenoegen met aan te merken, dat *lyrée* dat gedeelte der kleedy is, dat de Heeren oudtijds aan hunne Dienaren leverden, naar de kleur van hun wapenveld, somtijds met borduurfel van figuren. De zaak is dus eenvoudig. De *impresa* is de *spreuk* of, gelijk wy 't thands heeten, het *devies*, als uitdrukkende wat een Ridder zich in 't gebruik zijner wapenen ten doel, of ten byzonderen plicht stelde, en 't welk van *deviser*, oudtijds *spreken*, is. Voorts is deze geheele verklaring van HUYDECOOPER voortreflijk en verftandig.

Dat *Lievrei* of *liyrei* met *ei* geschreven moet worden, als uit het Fransche *livrée* ontstaan, lijdt zekerlijk geenen twijfel; maar iets anders is 't, of men ook niet *lievry* als een Neêrduitsch woord, en uit *lievering* gesproken, van *lieven*, zou kunnen en mogen zeggen? En ik meen ja; maar dit is dan een nieuw gefmeed woord, en drukt een believing, die men eene minnares bewijst uit, maar gaat niet verder. Zoo draagt men, by voorbeeld, een lint of strik, die een geliefde op de borst droeg, een handmof, en dergelijke. En in dezen zin zou ik liever *lievry* met *ie*, in den eersten lettergreep; in den anderen, liever *liyrei* met de eenvoudige *i* schrijven.

Dat men *liyrei* tweefylbig kan schrijven, en even zoo *lievry*, weet ieder, en de gewoonte brengt dit mede; maar juist is HUYDECOPERS Aanmerking, dat men anders de woorden met *ry*, niet tot twee fylben kan intrekken. Maar immer driefylbig zijnde met de zacht-korte *e* (of gelijke toonlooze vokaal) in het midden, ontstaat de vraag, of dan de heerschende toon op de eerste, dan wel op de laatste der lettergrepen moet vallen? — Voor my, ik antwoord: Op de slotfylbe, en dit volstandig en altijd, ten zij eene tegenstelling de hoofdfylbe aandoet, als b. v. *Geen tóóvery, o neen, maar enkle GÓÓCHLARY.* — Dat in *liyrei* of *lievery*, de accent op de laatste fylbe valt, behoeft zelfs geene aanwijzing. — Vergelijk voorts ons aangemerkte, VI. B. vs. 193.

Vs. 889.

Onze *kinderen* onze INGEWANDEN te noemen, heeft iets zeer aandoenlijks, en zelfs iets ontroerends. Men zie onder anderen mijne *Ziekte der Geleerden* kort voor 't eind.

Vs. 895.

In 't lijf geslagen, is een zeer ruwe uitdrukking, maar die hier byzondere kracht heeft, en tot het ijselijke der zaak toebrengt.

Vs. 942.

Verschooien is zekerlijk zoo laag niet als het enkele werkwoord *schooien*, maar echter niet van den aanzienlijksten stempel. HOOFD is zoo min als VONDEL keurig genoeg in 't gebruik zijner woorden en uitdrukkingen.

Vs. 973.

Zeer belemmerd is deze overzetting met hare herhaling van *blonde baard*, en de nuttelooze byvoeging daartoe, van *hair*. Beter, zekerlijk, is de navolging van RONSARD, door HUYDECOPER bygebracht.

Vs. 982.

HUYDECOPER mag echter niet ontkennen, dat *vacht* den geheelen huid van een schaap beteekent, zoo wel als de daar uit en op groeiende wol.

Zijne tegenwerping, dat men nooit *gulden vel* zegt, ten bewijze dat *vacht* de wol zonder het vel zou zijn, en niet, met het vel, zegt niets: want wat is gemeener benaming dan die van het *gulden vlies*; en het vlies is zeker de dunne en fijne huid, niet met scheeren, maar met villen verkrijgbaar.

Doch VONDEL heeft zelfs de schapen - zelf *vliezen* genoemd in zijn PASCHA. — 't Is waar, dat hy dit schreef in zijn vroegsten tijd, toen taal en versmaat hem nog niet eigen waren.

Z E V E N D E B O E K.

Vs. 71.

BOVEN MY drukt het MEER *beminnen* volkomen uit; en dus is voor een oplettend Lezer klaar, dat het *meer* van de volgende regel niet tot het *beminnen* van de daarop volgende behoort, maar by het woord *anderen*. Doch dit neemt niet weg, dat dit niet aan ieder even zeer by den eersten opslag in 't oog zal vallen, maar een dubbelzinnigheid schijnen te verwekken, die hinderlijk is. — Doch, het geen mogelijk hier van meer gewicht is, en de oude voorbeelden, hier aangetogen, raakt, is, dat geen uitgang van onze comparativen met dit *boven* te samen kan gaan. ZOET BOVEN *honig* is een comparatief, en dus 't zelfde als ZOETER DAN *honig*, maar ZOETER BOVEN *honig*, is wanspraak.

Vs. 82.

Schoon *waard bemind*, eene goede uitdrukking is, dit *bemind* kan niet verbogen worden, als HUYDECOPER zich hier veroorloofd. *Dien beminnenswaardigen* wil

F 5

hy

hy zeggen, maar dit immers toont duidelijk, dat niet *bemind*, maar *waard* het is, 't geen hier vatbaar kan zijn voor de buiging. Het *bemind* is eene afkorting voor *bemind te worden*. — Doch VONDEL neemt het *waard bemind* hier, of 't één saamgekoppeld woord ware. Kwalijk: want dit is, of men voor' *rijk in roem*, niet *roemrijk*, maar *rijkroem*, of voor *goud waard*, *waardgoud* zei. — Het zijn twee afzonderlijke woorden; van welke *waard* het epitheton is van held JAZON; en *bemind* drukt den aart der waardy uit, of dat gene, in opzicht waarvan het bedoelde waard of waardig is.

Vs. 170.

Dat *slisfen* tevens voor *lesfchen* en voor *flechten* gebruikt wordt, weet ieder. Doch *flechten*, is nederleggen, *flecht* d. i. vlak of plat, en dus, *gelijk* maken, vereffenen, enz. en heeft zijnen oorsprong in *flaan*, waaruit *slag*, *slachten*, dat eigenlijk nederleggen beteekent, en verder *flecht*. — *Lesfchen* daartegen is uit het Hoogduitsch *löschen* van *los*, en beteekent uit kracht zijner afkomst en vorming, ontbinden. Het wordt van de losmaking der strakke gespannenheid van de dorst, eigenaartig gebruikt, en van daar is het op de kalk toegepast, die beschouwende als het water indrinkende. Uit de zelfde oorzaak wordt het ook voor *koelen* gebruikt, om dat koelte de dorst matigt. — *Een geschil* SLECHTEN, is dus eigenaartiger dan HET SLISSEN; doch 't een en ander is even zeer aangenomen. Men zegt ook *een geschil byleggen*,
't geen

't geen niet anders is dan *by één of te samen leggen*, juiste vertaling van het Lat. *componere litem*.

Leschen is hier zekerlijk beter, ten aanzien van de kalk gezegd dan *slisfen*, dat eigenlijk *flechten* is, zijnde uit *sljten* genomen, van 't oude Hoogduitsch *schlisfen*, dat niet met *schlieszen* (ons *sluiten*,) te verwarren is.

Ook *het hair slisfen*, was van ouds het hair vereffenen.

Doch by de kalk komt geen vereffenen, of glad maken te pas, maar *leschen*. Ik ontken echter niet *slisfen* van de *kalk*, en van een *brand* of van *vuur* te zeggen, tot de Dichterlijke rechten behoort.

Het woord *bluschen* is in den grond niet anders dan *be-löfschen*.

Vs. 172.

Hy dorst als imperfectum van *duryen*, is 't eigenlijk van *darren*, waaruit *darrigen* tot *dorven* geworden is. *Darren* en *duryen* worden dus door één gebruikt, als verba defectiva die elkander aanvullen.

Nauw genomen, zou *gekloofd* en *gekloven*, tevens tot *klieven*, *kloven*, en *kluiven* mogen behooren. Maar het imperfectum *kloof* en participium *gekloven*, schijnt men meer als tot *kluiven* behoorende aan te merken. En voor deze onderscheiding zou ik my liever dan voor eenige andere verklaren.

Doch HUYDECOPERS klasfeverdeeling gaat hier mank. Immers heeft *ie* zijn præteritum regelmatig in *o*; als *vriezen*, *vroor*; *verliezen*, *verloor*; *kiezen*, *koor*; *genieten*,
ge-

92 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

genoot; *bieden*, *bood*; *liegen*, *loog*; *bedriegen*, *bedroog*; *rieken*, *rook*; *vlieten*, *vloot*; en *vlieden*, *vlood*. — Dat b. v. *grieven*; *lieven*, *gerieven* 't praeteritum met *de* maken, is, om dat zy verba nominalia zijn, van *grief*, *lief*, *gerief*; maar dit is *klieven* niet. Laten wy ook hierin tot den grond der zaak doordringen!

Vs. 191.

Het woord *vorrem* behoeft niet opzettelijk gewraakt te worden. Wy weten reeds hoe *VONDEL* aan zulke uit één trekkingen van sylben vast is, en wie zou hem thands daarin navolgen? Zeker, niemand.

Vs. 256.

In 't algemeen geeft het voorgaan van den dativus voor den accusativus meer kracht; en inzonderheid zou ik 't hier beter achten, daar de kracht van dit zeggen in uw' *mond* bestaat. Doch zulke kleinigheden hangen veelal aan het lezen van 't vers.

Vs. 266.

Schoon men zeer wel zeggen mocht *het* *WAREN drie nachten*, zou ik echter *het was* verkiezen. *HET is*, *HET leed*, en dergelijke, zijn in zulke spreekwijzen verba imperfonalia, even als *HET regent*, *HET sneeuwt*. Even zoo is het met *daar is er*, het geen niet anders is dan *het is daar* — . Verre echter zal ieder met my zijn,

zijn, van met MELIS STOKE te zeggen: VEEL WAS *er die niet* KWAMEN; of 't geen HUYDECOPER hierop in menigte uit oudere schrijvers laat volgen. — Alleen zullen wy gaarne van MELIS overnemen zijn,

vijf min

Dan honderd vaten WAS er in,

om dat dit een hoeveelheid als zoodanig te kennen geeft; en zoo zal men zeggen, *twintig ellen is er aan dat stuk laken*. Zoodanige Oudheden als ons hier ter plaatse opgedischt staan, strijden met onze Hedendaagfche taal en haar eigenschap.

Vs. 303.

Zelfwasfe zou mogen beteekenen, dat *zelf wast*, maar dat doet ieder kruid, plant, boom, ja dier. Doch het zou hier moeten beteekenen uit zich-zelfs, van zelfs gewafen; en dit doet het niet. Het is even het zelfde, met *zelfmaakte afgodery*, *zelfverzonnen dienst*, *zelfgemaakte goden*, en al wat men op die fcheeve leest fchoeien mocht. — *Zelfaanbidding*, *zelfvereering*, *zelfveroordeeling*, en dergelijke zijn deugdelijk, om dat *zelf* in deze woorden het voorwerp der aanbidding, vereering, en veroordeeling is, en (met andere woorden gezegd,) in accusativo verftaan wordt. Maar *zelf-wafen* voor *van zich-zelven* of *uit* of *door zich-zelven*, is wan- en wartaal, fchoon men 't ook misfchien met het Grieksch zou willen verdedigen.

Vs. 436.

Vs. 436.

Dat men in 't afkorten der woorden op *e* eindigend, bedachtzaam moet zijn, leert ons hier VONDELS belachelijk *kud*, 't geen men nog wel eens by hem vinden kan.

Dies 't mes met luttel bloed besmet in de oogen speelt.

Wat wil hier het *in de oogen spelen* van het mes? Anders en eenvoudig, en geheel ter zake, heeft OVIDIUS:

— *Exiguo maculavit sanguine ferrum.*

En waartoe dit *dies*? Het is als of dit flikkeren van 't mes, by 't kelen van een ram, een zeer belangrijke zaak ware.

Vs. 568.

Niet driewerf baste hy, maar *ternis latratibus* te gelijk en in eens. Namelijk: uit zijn drie halzen en muilen tevens. OVIDIUS schildert hiermede wederom het driehoofdig dier. By VONDELS uitdrukking bemerkt men daar niets van.

Vs. 619.

Te recht veroordeelt HUYDECOPER het *om* MYNENT of UWENT *wil*. Doch dit neemt niet weg, dat zonder het voorzetfel *om*, de uitdrukking *mijnent wil*, enz. goed is. Het is dan een dativus geminus, en *mijnen te will'*, *wven te will'*, enz. gelijk *my ten dienste*, *u ten behoeve*. Want *mijnen* werd oudtijds voor da-
ti-

tivus van *my* gebruikt; en zoo was 't ook met *onzen*, *wen*, *zijnen*, *haren*, *hunnen*. Veellicht echter is die Archaïsmus niet na te volgen, dan in een stijl van verheffing, waarin een zweem van Oudheid de reden opluiftert.

Vs. 722.

Loopt HUYDECOPER zich hier niet voorby in zijn volstrekt wraken van *ordentlijk*, *namentlijk*, *gezamentlijk*? Ik denk zoo. Want van *orde* of *orden* hebben wy 't werkwoord *ordenen*, en zoo ook kent men 't oude werkwoord *namen*, en desgelijks *zamenen*. Hiervan zijn de participien *ordenend*, *gezamend*, en waarom ook niet even zoo *namend*? Hiervan komt natuurlijker wijze *ordenendlijk* tot *ordendlijk* samengetrokken, *gezamendlijk*, en ook *namendlijk*, 't welk wy nu invoerende, het met een *d* zouden schrijven, als oudtijds met een *t*. Ik zou derhalve die woorden niet volstrekt afkeuren of uitwerpen, en zelfs om welluidender uitspraak met de *d* verkiezen, mits de toon op de wortelsylbe bewarende.

Waarom toch zou het participium niet door den aanhang van de sylbe *lijk* tot een adjectief mogen worden, zoo wel als tot een substantief? — Uit de hoogte veroordeelt HUYDECOPER *wezendlijk* en wil *wezenlijk*. Voor *my*, ik beweer, dat wel een waar substantivum, maar ook een adjectivum, zulke derivaten maakt. Doch de bekrompenheid der Taalziften was altijd groot: en, vonden zy twee woorden, twee uitdrukkingen, twee spellingen, voor het zelfde, zoo moest een van beide
by

96 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

by deze vitio creati Cenfores niet deugen, maar uitgeworpen of doorgeschrapt worden.

Vs. 794.

Het woord *zolen* (van 't Lat. *solea*) wordt tegenwoordig niet anders dan van 't onderleër der schoenen verstaan, en niet van de ondervlakte der voeten.

Vs. 818.

Bedeloften is thands geheel verouderd, en *beëgelofzen* schijnt meer *votum præcantis*, in een *belofte* des bidders by zijn gebed bestaande, dan eigenlijk 't *gebed* te beteekenen. Ik zie dus niet waarom HOOGVLIEF hier afkeuring verdiende.

Vs. 861.

Hoe komen hier de *kleine bekken* der mieren in 't spel? — Doch OVIDIUS? — Ja, die stelt ze niet als te huur of te koop, maar maakt ze dadig:

Grande onus exiguo formicas ore gerentes;

dit schildert. Ieder weet dat deze infekten, zeer klein zijnde, kleine bekken hebben, maar hun dragen van zware lasten in die bekken, is 't Wonder waar het hier op aankoomt.

Vs. 906.

Vs. 906.

Het *eindhoudende* voor *spaarzaam*, of (zoo HUYDECOPER wil,) vasthoudende, is een zonderling woord, 't geen wel van HOOFDS vinding schijnt te zijn. Hoe dit wezen mag, het heeft geen opgang gemaakt, en verdiende ook geen stand te houden. *De eindijens by één houden*, zegt ons Gemeen van de oplettendheid dier genen, op wie men in 't Latijn het *attentior ad rem* toepast.

Vs. 978.

Op 't blad der tong, heeft iets walglijks. Het is of de Dichter zijn mond opende, en de tong werkelijk uitstak, om pillen in te nemen. — Het *semper in ore*, het altijd *op de tong*, altijd *op de lippen*, altijd *in den mond* zweven van een geliefden naam is een schoone, lieve, en aandoenlijke uitdrukking; maar men moet de tong daarby niet toonen.

Vs. 984.

*Dat gy nimmer zulk een last
Als Procris hadt getrouwd.*

Hoe grof en plomp, by het bescheidenen en zachte van OVIDIUS: *Non habuisset voles*, in drie woorden.

Dat is:

*Eens wenscht gy licht dat zy nooit de Uwe waar
geweest!*

Ook,

Een last trouwen mag HUYDECOPER fraai vinden,

G

maar

93 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

maar en *last* en *trouwen* zijn hier beide ongepast en onvoeglijk. Doch beter is des Genootschaps uitdrukking, ZIJN HAAT *te trouwen*, voor dien, *die men haat*.

Vs. 1052.

Het woord *handig* wordt, ja, zoo wel van het werktuig der hand, als van die 't gebruikt, gezegd, maar *behendig* laat deze toepassing op 't werktuig niet even zoo toe. Een *handige* bijl, jachtspriet, enz. is goed, maar *behendig* is, die ze met handigheid wel gebruikt.

GELUK is hier ook onjuist voor *fortuna* gebruikt. En eigenlijk gezegd, is het *glad en handig* hier niets dan (men schaamt zich vruchteloos over het woord) een rijmeren stoptap.

Vs. 1102.

Gaudia principium nostri sunt, Phoece, doloris,

is een vers dat ieder van buiten kent; maar hoe jammerlijk wordt het in de drie van VONDEL verdronken!

Vs. 1177.

By VONDEL verbindt de rampzalige CEPALUS de wonde *scisâ a pectore veste*, ja; en dit is het geen het Latijn uitdrukt; maar wiens kleed wordt hier
ge-

gemeend? Van Procris-zelve, zegt hy. Voor my, ik geloof het niet. 's Mans eerste beweging in de ontroering van dit jammer moest zijn, zijn eigen kleed op te scheuren. — De *fleteren* maken hier ook een flecht figuur, vooral, wanneer zy van 't kleed niet gescheurd zijn, maar *getrokken*. — Dit bedelaars verband (als COORNHERT daarvan maakt,) verheft zekerlijk in zich-zelf den stijl van het zoo aandoenlijk voorval niet, maar het is niet te min eigenaartig en schildert. Voor 't overige zijn de twee eerste der vier regels uit VONDEL bygebracht, al vrij gelukkig.

— * —

A C H T S T E B O E K .

Vs. 12.

Droeg NIZUS het purperen hair om zijnen ouderdom, of was hy daarom eerwaardig by geburen? Zekerlijk, geen van beide. Doch het zij zoo het wil; de punctuatie stelt schijnbaar dit laatste, echter is 't moeilijk, deze plaats te lezen, zonder eenige dubbelzinnigheid te ontwaren, en daarby is de schikking der woorden belemmerend. De *geburen*, door VONDEL hierby gehaald, loopen (als meer gebeurt) in den weg.

Vs. 14.

Belegen moest (als *gelegen* van *liggen*,) van *beligen* zijn, en niet van *beleggen*. — Intusfchen zegt men 't voor *belegerd*, van het frequentativum uit *beleggen* gevormd? — Kwalyk; *belegeren* is van het naamwoord *leger*, en beteekent met een leger bezetten, even als *bewolken*, met *wolken* bezetten, of *bewallen*, met *wallen* omringen, enz. Te onrecht verwacht men 't derhalve met *beligen*? — Zoo inderdaad zoude 't schijnen; maar het is met *beligen* als met *beloopen*, 't geen, verbum neutrum zijnde, door het voorzetsel *be*, een overgaand activum

TAAL- EN DICHTKUNDE. VIII. BOEK. 101

vum wordt, en een accusativus regeert. — *Beleid* echter, voor *belegerd*, is, ondanks de voorbeelden by HUYDECOPER aangevoerd, verwerpelijk, en zou zelfs tegenwoordig moeilijk verstaan worden. Ook is 't wezendlijk dus: het leger *beligt* de stad, d. i. *ligt om haar*. Echter zegt VONDEL in zijn GIJSBRECHT:

Och Moeder-lief wat raad, zy komen't huis beleggen.

Het leger BELIGT, dat is ligt om de stad, maar de vyand BELEGT de stad met een leger.

Gelijke verwarring geeft men dikwijls plaats ten aanzien van *bezitten* voor *bezetten*, of *om-zitten* in den zelfden zin, by onze ouders gebruikelijk.

Vs. 135.

's *Volks Heiland*, is wederom een zeer oneigen epitheton van JUPITER, en sluitende stop-lap. Men behoorde ook te veel eerbied voor 't woord te hebben, om het dus aanstootelijk toe te pasen.

Vs. 203.

Het SCHEUREN *der baren* klinkt zonderling, en geeft geen denkbeeld; en niet minder vreemd is haar *ruisfchen* OP 't *waterspoor*. — *Klieven* door de riemen, ware verstaanbarer. Hoe klaar en zuiver daartegen, is het

divulsaque remis

Unda sonat. —

(Ik hoor

Den slag der riemen door de golven, die u't spoor
Ontfluiten; daar met my mijn stranden rugwaart
deinzen.)

G 3

Vs. 203.

Vs. 203.

Dat de pyrrichius van EEN GE-zellinne het vers zou bederven, ontken ik volstrektelijk. De pyrrichius is, zoo wel als de trochéus, een voet dien ons Alexandrijnsch vers aanneemt, en hy geeft er een zangrige verscheidenheid aan. Het

Phaselus ille quem videtis hospites

van CATULLUS is een slecht voorbeeld voor onze versificatie. Verscheidenheid van voeten geeft een groote schoonheid aan onze verzen, en de eenvormigheid maakt ze slaperig. Doch HUYDECOPER verstond onze versmaat niet, schoon hy ze, uit natuurlijke aandrift, niet zonder de lof zijner tijdgenooten beoefende; en by hem was de natuur in dit opzicht beter dan de leer. — Onbegrijpelijk is de domheid nog, ten aanzien van de modulatie, die aan onze Dichtmaat eigen is.

Vs. 309.

Deze verzen zijn in uitdrukking vloeiend, rijk, vol, en natuurlijk, doch waarom dan moet dat ongelukkige *wis genoeg*, dat zelfs dubbelzinnig is, alles bederven? — Gelooven zy dat het wis genoeg is, dat het Goden zijn? Of is 't wis genoeg, dat zy dit gelooven?

Vlieger is zekerlijk ook geen fraai woord, doch hier toe te geven; echter was het in 't Nederduitsch zoo min noodig als in het Latijn.

Vs. 452.

Vs. 452.

GEKORVEN zou op zich-zelfs beter zijn dan *gekerfd*, doch dit is zekerlijk ook niet te veroordeelen. Daar is onderscheid van beteekenis in deze twee participien. *Gekorven* is ook, wat met het te *kerven* klein is gemaakt, en heeft dus een ruimer beteekenis. maar *gekerfd* is alleen wat *kerven* heeft. Het eerste echter kan het laatste wel vervangen, doch dit het eerste niet.

Vs. 468.

Wy verkorten het woord *blinken* niet, (als HUYDECOPER wil) wanneer wy *blikken* zeggen. Maar *blinken* zou veeleer aangemerkt kunnen worden als een *derivatum* van dit, gelijk alle werkwoorden op *nken* of *ngen* uitgaande, derivativen zijn van andere werkwoorden, of uit naamwoorden gemaakt. Zoo is *vangen* van *va-en* door 't participium *va-ing*, tot ééne fylbe saamgetrokken; zoo is *zingen* van *zi-en* (nu *zieden*) door 't participium *zi-ing*, van een geluid als dat der koking genomen, en van daar algemeener toegepast. En zoo is *wenken* van *we-en*, dat is *waaien*, door het participium *we-ing*; en dus, algemeen. De wortel der twee verba is *li*, waarvan *licht*; en *blinken*, is *be-li-ingen*; *blikken*, *be-li-igen*. — *Blikken* en *blinken* hangt dus te samen als *blaken* en *blank*, *kraken* en *krank*; *wraken* en *wrank* of *wrang*, enz. enz.

G 4

Vs. 506.

Vs. 506.

Wip en *wippen* zijn woorden beneden den deftigen stijl. — *Wapperen* deelt in deze laagheid niet 't Zal mooglijk bevreemden, als ik 't woord *wapen*, tot dit *wapperen* betrek, doch het hangt daar meê samen. 't Be- teekent oorspronklijk zoo wel het zwaard dat op zijde in den draagband, als boog en pijlen, die op den rug wapperen. Doch wat is *wappen*, waarvan *wapperen* het frequentativum is? 't Is van *wap*, het præteritum van *ik wip*, gelijk *ik zat* van *ik zit*, *ik bad* van *ik bid*, enz.

Vs. 542.

Hier moet ik HUYDECOPERS berisping weêrspreken. *Pijl en boogen* is *pijlen en boogen*, even als men zegt, *met kous en schoenen*, en dus in meer gevallen, wanneer men by elkander behoorende zaken noemt. *Pijl* en *boog* behooren by één, en mogen als slechts één wapen uitmakende, aangemerkt worden. — HUYDECOPERS aanhaling uit CATH. QUESTIERS en uit JONKTIJS, komt hier niet te pas, om dat zy van slechts ééne perfoon spreekt, die zeker slechts eenen boog voert; de plaats uit OVIDIUS daartegen, van velen, die dus te samen met *bogen* gewapend zijn.

Vs. 602.

In deze lange Aanteekening, haalt HUYDECOPER uit BROEKHUYZEN, *bedanken* met den derden naamval
aan.

aan. Zeer kwalijk schreef deze aldus. Het voorzetsel *be*, voor *danken* gevoegd, (schoon dit werkwoord op zichzelf den dativus al aanneemt) eischt den accusatief als regimen. *Ik bedank DE maagd voor* (of *wegens*) *haar lief onthaal*, zegt men; maar *ik dank DER maagd het onthaal dat zy my deed*. In *ik dank u*, staat *u* in den derden, in *ik bedank u*, in den vierden naamval.

Vs. 757.

Zijn STEVEN met iemand houden, is zijn *spel* met hem houden. Hieruit is ons *stoeien*, als wy tegenwoordig zeggen. *Steyen*, *stewen*, *stowen*, *stouwen*, en *stoeien* hangen aan één, en deze alle met *stoten*. Hiervan de *steyen* van een vaartuig, dat is, waarmede het *stoot*, en dus de punt, voor of achter.

Vs. 762.

Dat *hoen* onzijdig is, is niet vreemder dan dat *kind* het is. 't Een en ander bevat beide Geslachten. — Kwalijk wil HUYDECOPER, dat het woord een *haan* afzonderlijk zou beteekenen; het beteekent dien niet meer dan *mensch* juist een man.

Doch waarom zegt men in 't meefvoudige *hoenders*, en niet *hoenen* of *hoeners*? — De ware naam is *hoend*, en beteekent gevlacht of gespikkeld: en dus waren by ons deze vogels oorspronkelijk, anderen zijn uitheemische rasfen. — *Hoon* (of *hoen*) is een smet of spat, in den eigen en natuurlijken zin, waaruit het in den overdrachtigen van beschimping en belediging overgaat.

Zonderling is het, dat het onderscheid van vokaaf de kunne hier onderscheidt. *Haan* met de sterkste vokaaf, wordt, om het vr. te beteekenen, *hen* of *hin*; en dit vogelgeflacht in het algemeen wordt met de *oe*, in plaatse van *a* of *e* beteekend. — Hiervan wel eens nader!

Vs. 796.

TOEVEN, onthalen, heeft betrekking tot ons *tafel*, (dat juist uit het Latijn niet gehaald hoeft te worden,) maar ook tot het oude vergeten *tof* of *top*, (Hoogd. *topf*), dat is *pot*. Iemand *toeven*, is iemand *tafelen*, dat is, aan zijn tafel zetten, of deelgenoot van zijn pot of maaltijd maken.

Dat *toeven* thands zich ophouden, verwijlen, of wachten beteekent, schijnt gesproten te zijn uit de verandering dezes werkwoords, door aan den reizende, in plaats van aan den gastheer, geëigend te worden.

Kwalijk zegt WAGENAER, Vad. Hist. III D. bl. 76 : „ Toen men (aan de tafel van Graaf FLORIS DEN V. „ *elkander* met spijsze en drank wel *getoefd* had.” Die fraaie Edelen onthaalden FLORIS niet, noch zy elkander, maar hy hen aan zijne tafel. Doch WAGENAAR is een slecht voorbeeld van Neêrduitsch, hoezeer dan ook ondanks zijne veelvuldige onkunde in taal en zaken, door een Staatsparty die hy diende, verhemeld. Die hem minst leest, en zich tot de bronnen keert, doet het best.

Dat intusfchen *toeven*, ook van al wat men *onthaal* noemt, gezegd wordt, al is er geen eten of drinken
meê

meê gemengd, blijkt uit HUYDECOPERS veelvuldige aanhalingen op dit woord.

HUYDECOPER leidt het woord kwalijk van *toe*, in *toedrinken*, af, by zijne Aanteekening; en LELYVELD draaft daar los op door, maar zeer kwalijk.

Vs. 823.

Op dat gij ze evenwel moogt kijken en ERVAREN.

Een voorwerp dat buiten ons is, *ervaren*, voor bemerken of gewaar worden, is zeker geen Neêrduitsch. Wy ervaren slechts het geen ons aandoet; en dus ervaren wy de zon niet, maar haar schijnfel, warmte, enz. Wy ervaren iemands (b. v. TITIUS) vriendelijkheid of onmin, enz. maar wy ervaren TITIUS niet. *Ervaren* is ten aanzien van zulke voorwerpen, wat wy beter door *ondervinden* beteekenen. Ook komt *kijken* hier zeer ongelukkig. — Dan wat is dit *op dat*, in deze regel? — *Ut vides*, lees ik by OVIDIUS; niet, *ut videas*.

Vs. 828.

Het *deren* is hier wel zwak, en het *verduwen* wel ondraaglijk gemeen; maar het woord *bonzen* niet kwalijk gekozen.

Zeer veel goeds heeft deze lange Noot; doch niet in alles oordeelt HUYDECOPER hier juist. — *'t Gene den Lezer baten kan, geve God zijn wasdom*, is zekerlijk dubbelzinnig; want het kan opgevat worden, als floeg *'t gene baten kan*, op *wasdom geven*, in eene omzetting, die meer gebruikt wordt als elegantie van stijl. Klarer zou het zijn, indien *aan* voorging.

AAN

AAN 't *gene* enz. *geve God* enz. Doch dit is een accusativus cum præpositione in plaats van den dativus stellen; en 't *gene den Lezer baten kan*, staat hier in dativo, schoon die uitdrukking niet als een enkel woord vatbaar voor declinatie is. *Sinapi* b. v. kan zoo wel een dativus, of andere casus zijn, als de nominativus.

Wat de plaats uit WETSTEINS *Erik* betreft: hy had DIE kunnen schrijven, en dan zou DIE *haar heeft gered* enz. (als 't voorwerp der verachting) in den accusativus van *verachten*, ook mede als een indeclinabel woord, verstaan worden, even als in 't volgend aangehaalde *met dien ze droeg*, waar de accusativus (*dien*) door *droeg* geregeerd wordt, en niet door *met*, schoon VONDEL het anders gemeend heeft. En even zoo zou in de plaats van WELLEKENS: *de hand van die — met u — is opgetogen*, volmaakt goed zijn, maar niet *van dien*, ten zij *die* op dat *dien* volgde, en gezegd wierd: *De hand van DIEN*, DIE *met u*, enz.

BRANDTS *Wie anders gelooft, verwijst Gods stem*, kan, 't zij men er *wie* of *wien* stelle, niet bestaan: doch het is, om dat dit den zin vervalscht, en het *verwijzen* en *anders gelooven*, beide van de zelfde perfoon doet verstaan. Maar keere men de twee leden om, en zegge men: *Gods stem verwijst ten poel, wie anders gelooft*; zoo is dit *wie anders gelooft*, kennelijk het voorwerp der verwijzing, en staat in accusativo.

Men begrijpt kwalijk, meenende, dat wanneer *hy* of *zy* gevolgd wordt van een verklarend of ander *dic*

en

en dit voornaamwoord *hy* of *zy* dan in den accusativus of in een anderen casus obliquus gesteld wordt, het *die* met dat er volgt, dan geheel absolutè staat. *Hy die loopt, wint het die siil staat af*, heeft, het zij dat men HEM *die siil staat* zegge, of dat men hem niet uitdrukke, even zeer den dativus in; en *die siil staat*, vervangt een adjectivum, als zei men *den siilstaande*. Die het anders begrijpt, en *die siil staat* als een tusfschenrede aanmerkt, accentueert en leest zeker verkeerd.

Kwalijk veroordeelt HUYDECOPER OOK VAN BOCHOVENS

— *pluk nu de laurieren*
Om deze Dichters meê te sieren;

waar hy volftrekt *daar* ingevoegd, of *meê* uitgeschraapt wil. De *laurieren* zijn *om te sieren*, en het noodellooze, harde en ruwe *daar* is er niet slechts onnoodig in, maar overtollig en te veel.

Over *warmoes* zie men in mijne Verhandeling van de Geslachten der Naamwoorden de korte Aanteekening *t*.

Vs. 1045.

Wraakgierig. Zeker was hier niets te *wreken*, maar wel voor een boozen kop als *Erisichton*, om vergramd, ja misfchien vergtimd, te worden. —
 Doch,

Doch, dat men oudtijds zeer wel zei, *het hoofd van den buik houwen*, toen *buik* ruimer beteekenis had, moet ons niet verleiden tot opwarming van die uitdrukking, in plaats van het hoofd *van 't lichaam*, of (meer bepaald) *van den hals*, te slaan.

Tuschen HALS en NEK, is slechts onzin, uit darteelheid ingevoerd, gelijk wy by ons vele uitdrukkingen van dien aart hebben. Onverschillig zegt men, iemand het zwaard *door den nek*, of *door den hals* drijven.

Vs. 1045.

Kwalijk veroordeelt HUYDECOPER hier het onderdrukken van ons verbum substantivum (*zijn* of *worden*), achter het participium passivum, in geval van constructie met *zullen*, *moeten*, *kunnen*, of *mogen*; als, *dit MOEST geredderd*, *dat ZAL gekuischt*, *dit MAG verkocht*, *dat KAN herbeld*. Ik hou dit in tegendeel voor eene fraaiheid in taal en stijl. Dit *zijn* en *worden* komt (en het is waarlijk geene schoonheid) tot walgens toe by ons voor, het geen uit den aart onzer *passiva* voortvloeit, die daar alle niet slechts meê gevormd worden, maar men mag zeggen, uit bestaan. Een voorrecht derhalve is 't, wanneer men 't nu of dan, zonder benadeeling der duidelijkheid van den zin, onderdrukken kan.

Vs. 1060.

Op dat zy haar wraak verzaden, is niet alleen hier wederom een in topsfel zonder nut of dienst,
maar

maar de scanſie van 't vaers deugt ook niet, door het van één ſcheiden der woordtjens *op dat*, wier beteekenis aan hunne vereeniging hangt.

Behalven nog dat dit *op* zich met *eifchen* ſchijnt te vereenigen, als ware 't eene omzetting van *opeifchen*. Nog is, *zy gingen eifchen* eene zeer ſlechte uitdrukking; en dus dient men 't echter te lezen, dat *zy naar Ceres gingen eifchen*; of voor *eifchen*, zou er moeten ſtaan, EN EISCHTEN.

HUYDECOPERS verandering is een groote verbetering: ik zou er noch een kleine byvoegen, en lezen dus:

— *eifchende, om haar wraakluſt te verzaden,
In Erizichtons ſtraf voldoening, enz.*

Doch het eenvoudige

penamque Eriſichtonis orant

van 't Latijn, is beter dan die wijdloopige omflag.

Vs. 1067.

Het is hier, of dit *verbannen* nu eerst geſchiedt. Waarom niet liever:

*die voor eeuwig Ceres daken
Moet ſchuwen en haar thron van verr' niet
durft genaken.*

Vs. 1171.

Vs. 1171.

Flus is mede een gemeen, en nu (dit is VONDELS schuld niet) gants verouderd woord; ook eigenlijk Hoogduitsch. *Fluslich* is wegvloeiend, en werd toegepast op eene ongemerkt verloopene poos van tijd. Ons Hollandsch zei in mijn kindsheid daar *strak* voor, als nu *verstreken*, of dra *te verstryken*, want men paste 't ook in futuro toe, gelijk *aanstonds*, dat aanstaande is en gewacht wordt, en beter niet in praeterito gebruikt wordt als sommigen doen, wanneer *zy*, zeggen; *ik ben zoo AANSTONDS eerst aangekomen*; gelijk het ook 't Hoogduitsche *aanstaan*, tot *wachten* behoort. — Doch in vs. 1170 staat, niet *flus*, maar *flux*, dat is spoedig, terstond, en eigenlijk *vlug* of *ter vlucht*.

Wat *starren* en *staren* betreft, dit is verr' van het zelfde te zijn. *Starren* is stijf zijn, en *verstard* is verstijfd. Doch *staren*, is scherp op iets zien. En dit is niet van *star*; maar van *staan*, en een frequentativum uit *sta-eren* faamgetrokken. — *Starren* maakt behalven 't bekende *verstarren* voor *verstijven*, ook het werkwoord *sterven*, faamgetrokken uit *starrigen*, dat is stijf worden.

N E G E N D E B O E K.

V§. 16.

Alfchoon *kwelen* oorspronklijk *kwijnen*, en zoo ook *klaaglijk neurien* beteekent, is het thands meer voor zingen (ook in 't algemeen, vrolijk of droef,) gebruikelijk. 't Is een onomatopoioumenon, gelijk *kwaken*, *kwakken*, *kwakkeren*; en *kwellen*-zelf, met *kwaal* en *kwaad*, behoort hier toe. Maar desgelijks is het zelfde thema *kw*, niet kwijnend maar, met snelheid uitgesproken, de wortel van *kwik* (leven), *verkwikken*, en *kwelen*, voor een levendig zingen genomen.

Dit tegenftrijdige ligt in de *w*. *Kwellen* is *ge-wellen*, en *we*, maakt tevens den klagenden uitroep, *wee!* en het dartele *weelde*, met *welig* en *wel*. — Het is dat de *w* eigenlijk geen letter, maar een bloote adem is, waarvan ook *waaien*, d. i. *we-en*, en het daaruit afgeleide *weder*, voor bui in de lucht. Dus is ons *worden* en *oriri* in 't Latijn, van éénen oorsprong. Dan, licht

H

zou

114 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

zou men dit eenigzins uitwerkende, een volkomen boekdeel hierover schrijven; maar dit weinige zal te dezer plaats genoeg zijn.

Vs. 48.

Braaf (al mocht het oorspronkelijk van *probus* zijn) is als Nederduitsch algemeen erkend, en ook het *braveeren*, schoon het in daad noch klank Hollandsch is, heeft het burgerrecht by ons verkregen; doch anders is 't met *bravade*. — Maar zal dit het *magna locutum* van NAZO uitdrukken? — Het schijnt zoo, en *achterwaart deinzen*, is 't *cedere*. Die ftoplap: *om op mijn eer te staan*, moeten wy toegeven.

Vs. 143.

Het *vlug* kan hier, op zich-zelfs beschouwd, zeer wel bestaan, maar onnoodzakelijk zijnde, houdt het de snelheid op, en 't Latijn zonder *vlug* of iets dergelijks, is veel sneller, en trest krachtiger? Allé nutloos toevoegen vertraagt.

Vs. 199.

Zijn hart UITSCHREIEN, was in mijn tijd een zeer gemeenzaam zeggen. Maar het beteekende alsdan het hart door 't schreien ontledigen van 't geen het verkropt houdt. Ik zeg kwalijk, want *het hart verkroppen* zou zijn, *het hart tot een krop* maken, en men weet wat de *krop* is by de dieren. Doch de uitdrukking gelde hier naar het gebruik, voor *overkroppen*. — *Zijne OGEN uitschreien* is echter niet ze ontledigen, maar *te niet schrei-*

schreien, anders, zich blind *schreien*. Men kan dus dit tweederlei uitschreien van oogen en hart niet famenvoegen, als VONDEL hier doet, en daar *de oogen in't uitschreien* voorgaan, bepalen die de opvatting van dit verbum, en 't hart uitschreien, neemt den zin aan van dit zoo wel als de oogen *te niet te schreien*.

Vs. 279.

Heel anders schildert NAZO de paarden, met menschenbloed gemest, en hunne krebben met de ontgonnen lijken vervuld.

Maar VONDEL *propt* den geheelen stal vol met *ongedierte*. Wat zal dat ongedierte zijn? De *humana corpora*? — Ik denk, die paarden-zelven.

Vs. 313.

Wat het *afgrijselijk en feller* hier te doen heeft, weet ik niet, zoo min als het *bare*, aan 't Eubeefche frand toegeëigend. Doch dit laatste is te dulden, en baat het niet, het schaadt niet veel; maar *afgrijselijk en feller* hangen in de lucht.

Het is zonderling, hoe dikwijls VONDEL in dit werk door epitheta de kracht, aakligheid, of drift tracht uit te drukken, die by OVIDIUS in de zaak of daad zelve ligt, en in 't lezen het hart en de verbeelding tevens aangrijpt en vervult. Dit laatste is eigenlijk Poëzy; 't andere, poging om Poëzy na te bootfen, niets meer.

Vs. 336.

Het *foezen* wordt tegenwoordig in geschrift altijd *fuizen* of *zuizen* gezegd. Zeker is de klank van *oe* fomtjds als nabootsend geluid, eer te schuwen dan te zoeken, doch hy schildert ook fomtjds voor 't oor. Veellicht vermijdt men dit *foezen*, om dat het aan een bekend botergebak kon herinneren, hetgeen niet Poëtisch is. — *Sonabat*, zegt OVIDIUS van de vlam, maar zijn vers is echter van den *foezenden* klank niet ontbloot, zoomen aan de lange *u* der Latijnen hare uitspraak geeft:

In omne latus diffusa sonabat.

Men leze *latoes diffoesa*, naar onze uitspraak van de *oe*.

Vs. 423.

Wy in last arbeiden wat wy kunnen,
voor 't enkele woord *Nitor*. — Zekerlijk was *wy*
PERSEN *wat wy konnen*, beter. Liever had ik:

Wy zweeten, persende in den arbeid wat wy konnen.

Arbeid toch is 't eigenaartige woord in den barensood, maar in VONDELS vers twijfel ik, of iemand eene uitdrukking van de poging by 't barenswée zal erkennen.

Vs. 460.

Niemand, denk ik, zal thands het woord *mellen* gebruiken; maar of het niet het eigenlijke woord, en
mel-

melden, het zij een derivaat, het zij een verbastering daarvan is, zou eene andere vraag zijn.

Vs. 488.

PRIAPUS was dan in dien tijd nog al beleefd, dat hy *verzocht*, en niet, zonder vragen maar aangreep. — Doch veellicht wordt hier door *verzoek* dadelijke poging verstaan. *Verzoeken* plach voor *beproeven* gezegd te worden, en in dezen zin nemen wy 't nog in het Geestelijke.

Onbevooroordeeld lezende, zal men 't *geil van aart*, 't *der veldgodinnen vloek*, en 't *herfchapen in een boom*, alle drie tot de zelfde perfoon brengen, namelijk den *Tuingod*. Niemand derhalve kan dit goedkeuren.

Hetgeen HUYDECOPER hier over het gebruik van *zijn* en *deszelfs* (*suus* en *ejus*) in onze taal zegt, zal men in mijne Taalfchriften, of weêrlegd, of opgehelderd vinden, waartoe ik hier verwijze. Zie onder andere de *T. en D. Verscheidenheden*.

Het zelfde zeg ik, ten aanzien van *laat ik gaan*, en *laat my gaan*, *laten wy gaan*, en *laat ons gaan*, enz.

HUYDECOPERS aanmerking omtrent *zich*, in de aanteekening (*m*), wettig ik volkomen.

Vs. 583.

Wederom een rijmwoord ingelast: *ongestuit*.

Doch slimmer zijn de drie laatste verzen, hier aangehaald, en VONDEL heeft ze in 't geheel niet verstaan. Wat is het *præcipere dona*? Het offer aannemen.

men. En wat zegt het *facere viros impubibus annis*? In nog kinderen jaren, reeds mannen doen zijn.

Vs. 630.

Het *preuts en prat op hare schoonheid*, lees ik hier wederom niet by OVIDIUS, en zou ter zake niets doen; en 't is ook al wederom een stoplap.— 't *Kloek en schrande*, en *trotse veldgodin* dan?— De text bezwijkt onder de last van nuttelooze epithetas, en 't verhaal, snel en klaar aflopende in 't Latijn, wordt traag en langwijlig.

Vs. 657.

Zich laten dunken wordt hier op eene ongewone wijze gebruikt; naauwlijk, voor *zich verbeelden*; maar by eene verbeelding die men uit hartstocht zichzelf schept.

Vs. 803.

Deze twee verzen zijn voortreffelijk, maar het *gebleven* is er te veel. *Droog geworden* of *verdroogd*, zou er beter te pas komen.

Vs. 1094.

Het byvoegfel *gaat ze kwijt*, is hier niet te wraken noch nutteloos. Het drukt uit: Zy verliest dien tijd van uitstel, zonder baat, hy gaat te loor. Van 't uitstel hoopte zy nog altijd iets ter redding, hoewel twijfelmoedig, maar het verliep te vergeefs.

T I E N D E B O E K.

Vs. 22.

DURF schrijft VONDEL in de derde perfoon zonder *t*; doch nu schrijft en zegt men veelal *durft*. Waarvan dit onderscheid? en wat is de oorzaak van dit verschil?

Men geloove niet dat dit een raadsel van moeilijke oplossing zij. Het is dat ons *durven* oudtijds als een auxiliaire werd aangemerkt, even eens als ons *kunnen*, ons *mogen*, ons *willen*, ons *zullen*. — Ook, even als deze auxiliaren, en als *moeten*, *laten*, en *doen*, en ook zelfs (wanneer 't op gelijke wijze gebruikt wordt) ons *gaan* en *komen*, daarby gerekend, nemen zy eene andere constructie aan. Ik *kan*, ik *mag*, ik *wil*, ik *zal*, ik *moet*, ik *laat*, en ik *doe*, zegt men altijd zonder het voorzetsel *te*, met den eenvoudigen Infinitivus; 't geen het merk van de ware auxiliaria is; en even zoo zegt men ook in een goede en oprechte taal: *ik durf dat doen*, *dat verrichten*, *dat zeggen*, *dat nalaten*, enz. en *te* voor dezen

infinities te plaatsen, is spraaktaal, door een mengeling van Vreemden eerst opgebracht, en door enkele domme betweters naderhand (als of 't regelmatigere ware) aangenomen. — Op gelijke wijze zegt men ook: *ik ga dat doen*, en *ik kom dat doen*; schoon men ook zegt; *ik kom dat te doen*, doch in dit geval niet als hulpwoord, maar als onafhankelijk verbum, en in eene gants andre beteekenis van de uitdrukking. In dit laatste geval namelijk, strekt het voor een voort van praeteritum, en de volkomen zeggung zou zijn: *Ik kom VAN dat te doen*. Gelijk ook de beteekenis van het werkwoord *laten*, door byvoeging van dit *te* verandert, en den zin krijgt van *nalaten*, zoo dat 't het Latijnsche *abstinere a faciendo* te kennen geeft. — Deze aanmerking wenschte ik vurig, dat een Hollander die taal en Vaderland lief heeft, zich wel in het hoofd prentte.

Maar mag men dan in 't geheel niet zeggen: *ik durf dat TE doen, ik durf vrij uit TE spreken* enz. — Volstrekt niet; en in mijnen kindertijd waren Hollandfche ouders wel zeer oplettend, om hunne kinderen deze wanspraak, die zy somtijds op de verderflijke Fransche scholen leerden, te ontwennen.

HUYDECOPERS aanmerking over het gebruiken van een verbum plurale by een enkelvoudig collectivum, zal ik niet wedspreken, doch men is met al te Grammaticaal te willen zijn, wat te min Logisch geworden, om voor een te veelvuldig gebruik van deze vrijheid te vreezen. Meer algemeen is 't gebruiken van een meervoudig pronomen op een enkelvoudig collectivum flaande. — Doch dat *men* met een verbum plurale

TAAL- EN DICHTKUNDE. X. BOEK. 121

geconfrueerd wordt, is van den ouden lang verloopenen tijd, en moet thands elken lezer stuiten.

Vs. 54.

Over het gebruik van 't pronomen posesivum, by een naamwoord, om in plaats van een genitivus te dienen, heb ik my breed genoeg in myn Spraakkunst verklaard, om daar heen te mogen verwijzen.

Vs. 100.

Een trits van halzen, geeft zekerlijk geen denkbeeld van drie halzen van 't zelfde dier. Verstaanbarer ware 't, zoo onze vertalende Dichter, zijn *trits van halzen* geschreven had.

Vs. 129.

Eigenlijk is het onzeker, of *ten*, *tot eenen* of *tot den*, en zoo ook *ter*, *tot eene*, of *tot de* beteekene: en even zoo, of het tot een onzijdig woord betrokken wordt, hetgeen somwijlen verwarring of duisterheid van zin zou mogen voortbrengen.

Vs. 156.

't Is hier waarlijk met geen zangprijs winnen te doen. Maar het is by OVIDIUS een woordspeling met *nervi*, tevens pezen of zenuwen (en dus ook krachten) en snaren beteekenend. Men zou kunnen zeggen:

Die koorden op den boog, en op de cyther spant;
doch 't is, vertaald, toch het zelfde niet.

H 5

Vs. 170.

Vs. 170.

Iets anders ! Die avond en morgen verderven de uitdrukking.

*Dit hert liep, vrij van vrees, de huizen uit en in,
En bood zijn fieren hals aan 't stroken van 't gezin;*

ware wel iets beter, maar geeft toch het Latijn niet weder.

Vs. 209.

Schepseling is zeker zoo min goed als *maakseling* zijn zou voor 't gene gemaakt is. Men zie over de vorming der woorden van dezen uitgang, mijn Spraakleer. De uitgangen *fel* en *ling* vloeien door de beteekenis in één, en kunnen dus niet te samengefeld in één woord.

Vs. 234.

't *Zog* is eigenlijk de zuiging van 't water, door een vaartuig verdeeld zijnde geworden, en zich daar achter weêr toetrekken.

Vs. 560.

Men leze hier vooral de breede Aanteekening van den Taalkundigen HINLOPEN.

Vs. 902.

Kwalijk betwist men sints lang, voor *met wie* of *wien*, *waarmede* te mogen zeggen. Wat is toch het onderscheid ? — *Waarmede* is : met het genoemde voorwerp, wat of hoedanig ook. *Met wien*, ziet bepaalde-

delijk op een *man*; met *wie*, op een vrouw, maar in 't onzijdige geslacht kan men niet op gelijke wijze *met wat* zeggen, als by voorbeeld, *het vaartuig MET WAT ik gevaren heb.* — Het *waarmede* slaat op alle voorwerpen en daardoor op alle de geslachten. In 't onzijdige is het volstrekt noodig, maar zoo manlijk of vrouwlijk ook een voorwerp is, zoo mag het dan ook op deze twee slaan, en alleen eene keurigheid die den schrijver, en niet de taal eigen is, (welke door deze ingebeelde kiesheid in verscheidenheden, die een rijkdom meêbrengen, verarmt,) maakt hier verschil in.

Vs. 940.

Dat men in Nederlandschen Taalgeschillen, nog met den dommen LE LONG aan durft komen, is eene schande voor onzen leeftijd, en zijn naam wekt met recht een vooroordeel op tegen de meening, die hy voorstaat.

E L F D E B O E K.

Vs. 55.

Het woord *heiligschenders* is algemeen, en begrijpt dus de vrouwen zoo wel als de mannen. 't Voldoet derhalve voorkomen. Maar had VONDEL hier *heiligschendsters* gezegd, de juiste Vertaling van *sacrilegæ*; hy had kwalijk geschreven. Dit woord gebruikende, had VONDEL niet het woord *geen* in algemeene ontkenenis moeten bezigen, maar het zou moeten zijn:

DE *heiligschendsters* *achten*

Niet op zijn woorden —

of: *achten*

op GEENE woorden, enz.

En dan ware 't in bepaalden zin en met klare duiding op deze Bacchanten geweest.

Het ontbreken van 't artykel in het Latijn moet een Vertaler omzichtig maken, of hy aanwijzende, dan in 't algemeen spreken moet. Hier ter plaatse is dit gants
niet

niet onverschillig. OVIDIUS spreekt bepaald, daar hy 't vrouwlijk Geslacht uitdrukt van die schendsters. Verandert men dit in het algemeene Geslacht dat beide kunnen begrijpt, zoo moet er geen aanwijzend lidwoord by zijn.

Vs. 167.

Dat de Poëzy altijd de kortste voor langer woorden verkiezen zou, ontken ik ruitelijk. In tegendeel geeft het polyfyllabum, wel gekozen, het vaers een meer deftigen gang en toon, en breekt door verscheidenheid van heele en halve tonen, de eenvormigheid, waarin gedurige een- of tweefylbigte woorden het lichtelijk doen vervallen. Maar HUYDECOPERS Theorie van onze versificatie was nog zeer onvolkomen, en in velerlei opzicht verkeerd. En deze ondertusfchen heeft in de Dichtgenootfchappen een invloed gehad, waardoor de flaperigheid zich van vele hunner verzen meester maakte, waar ik fomtijds in mijnen tijd vrij wat meê te worstelen had.

Vs. 374.

Dat het onderscheid tusfchen *roekloos*, en (gelijk sommigen thands in hunne wijsheid gelieven te fchrijven,) *reukloos*, zeer groot is, blijkt ten volkomenfte. Intusfchen is het *reukloos* al zeer fterk ingedrongen, by die genen die in onze taalvelden geen goede fpoorhonden zijn. Wat zal men by eene algemeene onkunde doen? Op zich-zelfen ftaan is wel 't best, doch immers is in alles een heerfchende mode, en die is wel

126 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

wel juist niet dwaas te zijn , maar toch van de dwaasheid het voorbeeld te nemen. Het oude werkwoord *roeken*, als acht geven of ter harte nemen , behoorde echter by ieder bekend te zijn , en *reukloos* is blootelijk zonder *reuk*, 't geen beter op een wind- of spoorhond slaan zou.

Vs. 409.

HINLOPENS aanmerking is gegrond , doch kwalijk zou men haar te verr' strekken. *Ver* is fomtijds uit *voor* , maar fomtijds ook uit *over* ontstaan ; en zoo is het b. v. met *verby* , waar men nu *voorby* voor zegt. Kwalijk ; want het is *overby* , (*het by over* , en *meer dan by* ,) zoo is *vernemen* , *overnemen* ; d. i. van een ander over , (*inscipere*). En zoo meer. Anders is *ver* ook *her*. *Iets verdoen* is *herdoen* , en dus ook *te niet doen* , of *ontdoen* , enz.

Vs. 443.

Zy SPARTELT tot de krachten haar BEZWEKEN. Moest dit niet of *spartelde* , of *bezwijken* zijn ? Anders : tot zy *bezweken* zijn.

Vs. 555.

VERWATEN is *in der ban gedaan*. Het woord is oorspronkelijk uit *wet*. Ook het Goth. *frawithen* heeft de zelfde beteekenis en oorsprong. In hedendaagsche taal zou men *ontwetten* mogen zeggen , d. i. BUITEN *de wet stellen*. Waarvan by gelegenheid nader !

Vs. 657.

In de Aanteekening (*k*) haalt HUYDECOPER het woord *aanbranden* aan , dat meer dan ééne beteekenis heb-

hebben kan. Het is *beginnen* te branden ; het is *voorz-
branden* by aanhoudendheid; het is ook *vastbranden*.
In de eerste beteekenis is dit *aan* van of voor het
voorzetsel *and*, anders wel veranderd in *ond*, waarvan
wy *ontbranden* zeggen. In den tweeden zin staat het
aan in zijne beteekenis van 't voortgaan in eene daad,
waarin het ook wel door *toe* vervangen wordt, als
wanneer men zegt *aanleggen* voor *toeleggen*, *aansfo-
ten* voor *toeslooten*; gelijk men dan wel zegt, *het
brandt maar toe* of *het brandt maar voort*. En eindelijk
weet men in de keukens wel van *aanbranden* als *vast
branden* van een spijs aan den bodem der pan. Maar
by een *ampt* WAARNEMEN is AAN wan- en wartaal.

Vs. 727.

Treil is verwant met het Fransche TREILLE (oor-
spronkelijk het latwerk, waar men een wijngaard aan-
of overbindt), en met ons *tralie*, anders ook *traalje*. Een
tralie is eigenlijk ijzeren of ander draadwerk, en *draad*
met alle die derivaten is van *dra-en*, trekken, waarvan
ook 't Latijn *trahere*, het Fransch *train* en *trainer*
(sleep en sleeppen); en ook tevens het woord waaruit
draaien is.

Dit alles nu op 't schip toegepast, merke men op,
dat *treil* geen touw op zich-zelf beteekent, zoo min
als *plank* heel de kiel; maar dat het collectivè al 't
tuig van touwwerk en takelaadje beteekent, hetgeen op
het schip aan masten, roer, enz. zichtbaar is, en,
zich voor het oog doorkruifende, wezendlijk en
in-

inderdaad als traliewerk vertoont , of daarnaar gelijkt. Het woord *treilen* is in zijnen oorsprong Engelsch , en van ons *treil* , even zoo als *zeilen* van *zeil* is. — Van den zelfden wortel is ook een *trens* , en het werkwoord *trensen*. — Zie daar de eenvoudige afleiding. Veel verwart men , wanneer men den Etymologifchen taalfleutel mist. Groote belesenheid had HUYDECOPER , maar deze fleutel ontbrak hem in velen.

Vs. 752.

Men merke wel op , dat het woord *beluien* een zeer laag woord is , en dat het een anders deftig dichtstukken zeer ontferen en ontedelen kan.

Vs. 782.

Het woord *vergulden* had tot zijne rechtvaardiging nauwlijks een der hier zoo rijkelijk bygebrachte woorden van nooden , maar dat van *lijst* vereischte ze des te meer. Men weet dat *lijst* een smalle strook is , en de van de morgenzon beschenen kim by haar opgang kan dus dezen naam zeer wel dragen ; maar veellicht is dit woord voor de Poëzy inderdaad niet edel genoeg , daar het zulk dagelijke toepassingen heeft in de namen van velerlei dingen. *Gelijst* zegt men echter , zonder vrees van verwijt , en ik wil ook de aanmerking niet te hard aandringen , daar niet zelden de toon van een vers veel tot de veredeling eener uitdrukking toebrengt. Dan dikwils weet zelf de Dichter niet , hoe op de
eene

eene plaats eenig woord of uitdrukking laag is, op de andere daartegen gelukkig geplaatst is.

Vs. 844.

Over de Vertaling van eigen namen mag men mijne Aanteekening op den Muizen- en Kikvorschrijg nazien; waarby men wel eens glimlachen, doch ook eene goede waarneming vinden zal.

Vs. 920.

Snokken is zeker een onverdedigbaar woord, maar *nokken* behoort tot de onomatopoioumena, die, wel aangewend, kracht van schildering hebben: en even zoo is het met *nikken* en *snikken*.

T W A A L F D E B O E K.

Vs. 232.

Hetgeen HUYDECOPER hier aanmerkt, luidt, als men 't gewoon is uit te drukken, vrij *apodictisch*, waardoor men dan ontegenzegglijk verstaat, als of 't woord ten halve Latijn ware, terwijl het nogthands) als Grieksch en van ἀποδείξις,) voldingende uitdrukt, hetgeen zekerlijk t och geene tegenspraak uitfluit. Doch dit daargelaten! in 't algemeen is 't gereedelijk overtuigend, als men zegt dat de vocativus (zoodra die in vorm van den nominativus verscheelt) dezen niet *per appositionem* by zich toelaat, en dat men dus in dit geval aan het tweede substantief, het artikel niet geven kan. — Met dat al, is de hier gegeven les valsch, en men kan zeer wel zeggen: *ὦ Γυ, een zachtaartig Vader! ὦ Γυ, de teederste Echtgenoot! ὦ Γυ, de hoop en de steun van uw stam.* En waarom? Het is dat deze appositie dan de kracht heeft van de aanhechting dier hoedanigheden, door middel van *die*, of *welke* met het verbum substantivum. — *ὦ Γυ, de wijsheid onzer eeuw, is gy, DIE deze wijsheid ZIJT.* HUYDECOPER liep derhalve hier zich-zelfen voorby. — Vergelijk vs. 745.

Zoo

Zoo zegt men ook: *o Zetel, eens DE mijne, en nu eens Dwinglands roof!* voor, *DIE eens de mijns WAART, en nu eens Dwinglands roof* ZIJT.

Vs. 299.

De afkortingen van 't *us* en *ius* der Latijnsche namen zijn by ons aangenomen, mits het woord door die afkorting tot geen bloot monofyllabum worde, en mits ook de laatste syllabe van 't dus afgekorte woord vatbaar voor den zwaren toon zij, die er door deze afkorting op kooft te vallen. Dus zegt men *Homeer, Virgiel*, en zoo kan men *Tibul* zeggen. Doch dit bedriegt in de woorden, die met de smeltende *t* voor *ius* eindigen. Zoo zegt men niet *Horaat*, offchoon de Duitscher, de verfransching des naams volgende, *Horaats* zegt, 't geen *hy*, uit samentrekking van *t* en *s*, met *z* schrijft. — De uitgang op *ch*, en op de scherpe *e*, als *Kallimach* of *Anté*, voor *Kallimachus* en *Antéus*, is ook niet te dulden. Moeilijk zou 't zijn, hier meer regels voor te stellen, en best is 't, zich aan den voor- gang onzer oudere en beste Dichteren vast te houden. — Met de vrouwenamen is het nog ruim zoo netelig; en in eigen namen van steden en landen, wacht men zich ook best van nieuwicheden.

Vs. 431.

(Op *Aanteek. C.*) Om 't geschil over het zeggen: *daar* LICHT (of *daar* IS) *my aan* GELEGEN, op te helderen, kooft het op het prædicat *aangelegen* eigenlijk aan.

Aangelegen is *by*, of eigenlijk vlak naast gelegen, onmiddelijk aanpalende. Hetgeen dus ligt, is wat men in 't Lat. *opportunus* (van *ob* en *portus*) noemt. En van zulk een voordeelig *liggen*, komt *gelegenheid* en *aangelegenheid*. Dat dus of anders wel gelegen zijn, volkomen wel uitgedrukt wordt met het werkwoord *zijn*, zal niemand ontkennen, en *gelegen liggen* is als een pleonasmus. Dan, 't algemeene gebruik van *gelegen* en *ongeleg* in een overdrachtigen zin (als b. v. dat *bezoek komt my ongeleg* en dergelijke, waarin *gelegen* en *ongeleg*, in den zin van *gepast* en *ongepast*, ja in de nog ruimer beduidenis van *aan-* en *onaangenaam* wordt genomen,) heeft veroorzaakt, dat het ook andere werkwoorden by zich toelaat, en zoo is *gelegen liggen* geen bloote pleonasmus, maar onderscheidt een vast en onveranderlijk *gelegen zijn* van een toevallig of oogenbliklijk. Gelijk men derhalve zegt, *dat toevallig bezoek kwam my wel of kwalijk GELEG*EN, zoo zegt men, in tegenstellig daarvan: *aan onverstandig geklap LIGT my niet gelegen*, en *aan de achting van verstandigen LIGT zeer veel gelegen*. — Eene opmerking die ik den verstandige aanbevele!

Vs. 613.

STEEKVRIJ is eigenlijk, waarin 't *steken* VRIJ STAAT. Sommigen wisten dit niet met *vogelvrij* overeen te brengen; doch de zaak is eenvoudig. VOGELVRIJ is desgelijks, waarin of waaromtrent het *vogelen* vrij staat. Want *vogelen* is met een vogelroer schieeten, of op vogels ter jacht

jacht gaan. Even zoo zegt men *schiet-* en *shotvrij*. — Maar *steek-* en *schietvrij* is naar het gebruik, waarop 't steken en schieten vergeefs is, en in dezen zin (in geenen anderen) vrij staat.

Ik merk hierop, dat *vrij* op deze wijs meer gebruikt wordt voor te vergeefs. Zoo zegt men: „ Gy hebt *vrij studeeren*, gy zult nooit verstand krijgen.” Natuurlijk. *Vrij* is *om niet*, en *om niet* drukt even zoo wel *zonder gevolg of uitworfel* uit, als *zonder dat het iets kost*.

Het woord *vruchten* en *vrucht* is nog in den zin van *vreezen* en *vrees* niet geheel en volftrekt verouderd.

Vs. 690.

Overbrochte rouw voor overgebrachte, is, zoo geene Dichterlijke, ten minste een Dichteren vrijheid, en ik waan niet dat *ik overbracht dien rouw* iemands goedkeuring vinden zal. Men zie over 't onderscheid der affcheidelijke en onaffcheidelijke verbuiging van saamgestelde werkwoorden het opgeteekende in mijnen Spraakleer. — Maar is 't wel gezegd: *den rouw over te brengen*? Men brengt zijn *dagen* door en over *in rouw*, en de rouw wordt niet *over* gebracht. — Dan, *non omnia nimis ad vivum usque refecanda sunt*.

Vs. 705.

Behalven ik. Weg daarmee, zegt HUYDECOPER, *behalven* is een praepositie en moet zijn regimen hebben, of de taal (en hemel en aard daarby) zou in

duigen vallen. δ Wel vervloekte Latijnsche Grammatica, die den menschen het denken verleerd heeft!

Wat is dan *behalyen*? 't Moge by ons, als een praepositie, het Latijnsche *praeter* vervangen, en zoo den accusativus (als dit) meêvoeren; doch immers is het in den grond en in eigenlijk wezen een participium, en fynonymum van *behouden* of *behouën*, 't geen even zoo 't zelfde woord is als *onbescholden* en *onbeschouen* of *onbeschouwen*, en in 't Fransch *sol* en *sou*, of by ons *soldenier* en *soudenier*. — Het *behalyen ik*, is derhalve een *nominativus absolutus*, en de eene spreekwijze heeft geen recht om de andere te verdringen of uit te sluiten. — Maar ze is ongewoon. — Ik erken het, doch zij het dan archaïsmus, of wat men wil, en late niemand ze aan zich opdringen; maar geen willekeurigen oftracismus, bidde ik! HINLOPENS Aanteekening hier ter plaatse, is onwaardeerbaar.

Vs. 745.

Vergelijk het aangemerkte op vs. 232.

Vs. 753.

Niemand zal thands de hier aangevoerde verkortingen of apostrofiën van *ons* navolgen, en wy mogen met eene algemeene verwijzing naar onze Spraakkunst, of eene der veelvuldige nieuwe Taalregelingen, volstaan.

Vs. 774.

In de zoogenoemde appositio den genitivus te herhalen is Latijnsch, en van hun gevolgd, die zich de Latijnsche vormen ten regel nemen; en dus vinden wy 't ook in onze Bijbelvertaling. Anderen, dit niet volgende, begrepen echter dat er na den voorgeganen genitivus een casus obliquus moest zijn. — Veel is over dit punt geschreven, en veel papier kan het nog kosten, eer men 't eens wordt, doch, met dat al, de zaak is eenvoudig genoeg.

Allernatuurlijkst is (op zich-zelfs beschouwd) de Latinistische schrijfwijze, genitivus aan genitivus bindende; maar zy fluit in ons Nederduitsch, en geen wonder, daar wy eigenlijk geen waren genitivus als in de geleerde talen, bezitten; maar hetgeen daarvoor gaat, inderdaad een van 't substantief afgeleid adjectief is. Edoch achter den genitivus, zijne plaats door een anderen casus obliquus te doen vervangen, geeft ook duisterheid en belemmering van den zin der rede. — HINLOPENS welbestudeerde Aanteekening verdient alle aandacht, doch doet ook de zaak niet af.

Wanneer 't eerste der twee substantiven een tytel of ampt, of dergelijke is, is niets gereeder of natuurlijker dan het eerste dier twee, als smolt het met het volgende in één, ongebogen te houden, en dus GOD *Apolloos licr* en HERTOG *Henriks zoon*, en zoo ook *uws HEER Vaders*, en OOM *Hectors lauwerbladen* te zeggen. Maar ook *graaf Diederik van Hollands ongevallen* is goed en welluidend gezegd, *graaf Diederik van Holland*

te famen als één woord nemende. Maar komt er een lidwoord of posfessivum voor dit *God, Hertog, Graaf, Heer, Oom*, of wat het zijn mag, zoo wordt de vraag, moet dat lidwoord of dat posfessivum verbogen of niet? Men kan dan zeker niet zeggen: *des God, des Hertog, des Graaf, mijns Oom*, op zich-zelf staande; maar waarom echter niet, *des God Apolloos, des Hertog Henriks, des Graaf Diedriek van Hollands*, en mijn oom *Pieters ongeluk*, zoo men 't wezenlijk daarvoor houdt, dat die geheele uitdrukking van *God Apollo, Hertog Henrik Graaf Diedriek van Holland, en Oom Pieter*, slechts als één woord te beschouwen is?

HOOFD schrijft zekerlijk zonder veel aanstoets te geven, en 't is naar ons inzien ook goed:

Hy dreef de Graaf van Hollands zaken.

Doch zie daar dan wederom een nieuw punt van twijfel: moet men in dit geval *de Graaf* of *den Graaf* zeggen? — Hier over is al mede veel gehaspeld, en herhaspeld; maar wat afgesponnen?

Voor my, ik vinde de zaak lang afgedaan, zoo men, met HINLOPEN, onzen Genitivus in *s*, voor een inkorting van *zijn* houdt; want dan staat *de Graaf van Holland* in Dativo, gelijk *Jan* of *Pieter* in dativo staat, als men *Jan* of *Pieter zijn goed*, voor het *goed van Jan* of *Pieter* zegt, waarvan breeder in mijnen Spraakleer. Doch gelijk wy dien aangegeven oorsprong van deze *s* niet aannemen, zoo zijn wy daar niet meê geholpen. — Wat dan? — *Multum agendo nihil egimus?* — Misfchien; doch in eene taal uit velerlei dialekten faamgevloten en vrij woest en gebreklijk door één

geklutst, moest nog heden noodwendig wel overblijven, wat bobbelt en schuim geeft. Wy vinden de taal, en zuiveren, maar vernieuwen ze niet.

De appositio van substantiven daargelaten, roert deze zelfde Aanteekening nog verscheiden andere punten, doch die naar mijn inzien, zich-zelve beslissen en oplossen. Zoo is het toch met *een blooden schakers hand*, hetgeen niet het zelfde is met *eens blooden schakers hand*, daar in 't eerste geval het uitgedrukte lidwoord niet by *schaker*, maar by *hand* te verstaan is; hoe zeer die het schreef, het veellicht anders meende. — Zoo is Spieghele *DIT lands*, *HET BESTE levens*, voor *DEZES lands*, *DES BESTEN levens*, en dergelijke, in 't ooglopende, met alle die voorbeelden of aanhalingen meer, waar *lid-* of *voornaamwoord* de verbuiging misfen, die zy vereischen; eene wanpraak, aan 't Amsterdamsch van *VONDELS* tijd eigen, en by mondelinge lesfen licht, en even spoedig als grondig te ontwikkelen, maar die zoo veel moeite, tijd, noch papier waardig zijn, als er meê te loor zou gaan, om haar ten genoegen van de zulken, wien dit by gebrek van eigen inzicht noodig zou kunnen zijn, bloot te leggen.

Hiertoe behoort ook *zijns zelfs* voor *zijn eigen*, en het omgekeerde daarvan, namelijk, *zijn eigen* voor *zich-zelf* (se ipsum,) ook *zijns selves* voor *van zich-zelven*.

Onder de aanhalingen uit onze voortreffelijke Bijbel-overzetting, op bladz. 172, meen ik eenen misflag op te merken. Het is die uit Gen. XXXIV, 20: naamlijk *harer stads poorte*, waar het, of *hare stadspoorte*, of *harer stad poorte*, moest zijn.

Nu nog ééne opmerking, eer wy HINLOPENS NOOT verlaten! — 't Betreft hier eene plaats van onzen MELIS.

„ *Hoe wi* —

„ *Om (bede) onzes getrouwen Vriends* —

„ *Van Trieren bischop Egbrecht.*”

Dit *Egbrecht*, zegt HINLOPEN, moest *Egbrechts* wezen. — Rondom verkeerd. Had HINLOPEN recht, zoo moest het dan veeleer, of tevens, *bischops* zijn, en zoo ware 't dan goed Latijn; *ad preces amici nostri, Trevirensis Episcopi, Egberti*. Maar in ons Nederduitsch is de eerste genitivus genoegzaam: *onzes getrouwen Vriends*; en de andere woorden, welke dien getrouwen Vriend doen kennen, staan, ter verklaringe, *absolūt*.

Vs. 792.

Inania Tartara zegt OVIDIUS, en men mag twisten of 't *ledig* en niets bevattende, dan wel, nietig en bloot herfenschimmig beduiden moet.

VONDEL zegt *den poel DER LICHAAMLOOZEN*, maar zou ook beter kunnen zijn, *de poel DES LICHAAMLOOZEN?* — Maar 't onderscheid is zelfs de vraag niet waardig, die daarover geopperd wordt.

—*—

DER-

D E R T I E N D E B O E K .

Vs. 95.

By de namen, die geene afknotting van de laatste en sleepende fylbe toelaten, (waarvan in het vorige Boek op vs. 299,) mag men ook wel dien van ULYSSES tellen.

Vs. 180.

Blutse is inderdaad het zelfde met *bultse* (vervrouwelijkt uit *bult*), en drukt wezendlijk eene zwelling uit, maar eene zwelling uit *kneuzing* of weekheid. Zoo wordt zelfs een *ledige beurs*, gezegd *bluts* te zijn, en wordt daartegen een ongaaf weeke peer *beurs* genoemd. — Dit alles methodicè uit malkander te zetten, zou te omflchtig zijn, fed rem digito attigisse sufficiat! — Het woord *blutse*, is van *bluwen* (of *blouwen*), van ouds voor *staan* gebruikelijk, gelijk *klutse* van *klowen* is, en *stutse* van *stuwen* of *stouwen*, dat ook *steunen* beteekent, en waaruit dit werkwoord door verdubbeling van den uitgang, *stuwennen*, en zoo saamgetrokken, *steunen* wordt.

Vs. 278.

Vs. 278.

Dat *waaide* en *woei* beide goed is, mag den armen berooiden hoop van Taalziften, die onze rijke taal zoo gaarne verarmen, om dat zy ze niet vermogend zijn te beheeren, wel jammerlijk spijten. Voor my, ik verheug my in welverkregene en daarby wel bestede schatten van wijsheid en verscheidenheid. — Dat er echter eenig onderscheid is tuschen deze twee präterita, heb ik in mijnen Spraakleer getoond, zoo ik meene, en behoeft hier niet weder herhaald. TEN KATES *gewaaien* echter, als participium präteriti, heeft geen gezag; en, als *ongelijkvloeiend*, zoo die naam nog naar de oude toepassing gelden moet, is het werkwoord *waaien* buiten twijfel een defectivum.

*Vs. 509.**De rechte moeder van cermonien en zeden.*

Dit vers is inderdaad (ik bevestig het niet ongewillig) een zeer goed vers, maar ook kan zeer wel geduld worden de verandering:

De rechte bron van ceremonien en zeden.

Waarvan nader ter zijner plaatse en gelegenheid; schoon 't beter ware zoo er dan stond:

— *van ceremonie en van zeden,*

als met een dubbele rust, namelijk, achter *bron*, en achter *en* invallende.

Vs. 596.

HUYDECOPER heeft hier weder ten halve gezien:
Voor

Voor den wind is, behalven 't geen hy daarvan maakt en niet maakt, nog een scheeps-uitroep van aanmoediging, *ha! voor den wind!* En 't slaat dan niet op den wind-zelfen, maar is gelijk te stellen met: *Age! felicibus avibus!* of *bonis avibus*, 't geen ook naar de letter niet op te vatten is.

Vs. 676.

SCHOON STAAN VOOR *bloot staan*, verdiende hier als eene oudheid in de taal opgeteekend te worden, maar niet ter navolging. 't Behoort tot de afgevallen bladeren, nu verdord.

Vs. 779.

ZOET *op moorden* is eene uitdrukking die de menschelijkheid-zelve in 't hart grijpt. Beter noemt de Latijnsche Dichter dien Polymnestor den *artifex caedis*. Deze twee woorden schilderen 't deel dat hy in den moord van Polydorus had, maar ontnemen hem toch alle menschheid niet.

Vs. 903.

HINLOPEN mag geijk hebben, maar ik vinde in dit afgesleten hulpwoord onzer ouder schrijveren juist zulk een eigenlijk *zorgen* niet. *Hy past wat te raken*, als VONDEL elders zegt (onder anderen in den GIJSBRECHT), is als ons dagelijksch *zijn best doen*, en drukt geene zorg, maar bloote drokte van *doen* uit. Wil men 't verklaren door *hy vergeet niet*, 't is my wel: maar zorg dragen is toch iets anders.

Vs. 961.

Vs. 961.

De vraag die HINLOPEN hier in de Aanteekening doet, verdient naspooring. — In mijn jongen tijd zeiden onze groot- en over-grootouders veelal *raadleggen* met iemand, 't geen verkort schijnt van *raad BEleggen*. Maar men schijnt een tusfchenwoord behoeft te hebben, om van *raadleggen* op *raadleven* over te gaan. En even weinig kan men dit van *raadLEVEREN*, dat er tegen overftaat, af doen dalen.

Vs. 1048.

De tranen op de kaken afwifchen, is zekerlijk een aandoenlijker uitdrukking dan *van de kaken*. In de eerste fpreekwijze ziet men ze hangen, in de tweede ziet men 't bloote afwifchen. Die dit onderscheid niet gevoelt, heeft het ware Poëetifch gevoel niet, en dit is hem niet aan te leeren.

Vs. 1091.

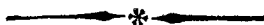
Het woord *hend* is participium van 't verloren werkwoord *heên*, dat wy nu éénfylbig faamgetrokken als adverbium *heen* gebruiken. Dat *heên* beteekent ftrekken, en is van 't bloote geluid der ademhaling. *Dezen kant heen* is *ten dezen kant ftrekkende* (*hinc spirans*). — Dat nu *heënd* of *heënde*, *heënd*, en dit *heïnd* of *heïnde* wordt, weet ieder.

Ver-

Verre of *veer* daartegen is met *varen* verwant, en dus staat het tegen *heinde* over, als *der-* tegen *herwaart*.

Vs. 1184.

Het woord *gâlijk* of *gadelijk*, is geheel verouderd. *Ongadelijk* of *ongâlijk* houdt nog stand, en drukt uit, die of dat niet *gaden* (niet *paren*) kan; en zoo is *gadeloos*, zonder *gade* of ('t geen het zelfde zegt,) *zonder weêrgâ*. Dat *gaaiken* een famentrekking van 't diminutive *gadeken* is, weet ieder, en *gadeken* en *gaaitjen* is dus één.

VEERTIENDE BOEK.

Vs. 26.

Tot *smalen* behoort ook ons Nederduitsch *smelen* of *smeelen*, 't geen men als een bloot dialektverschil zou kunnen aanmerken, doch hetgeen een overgang tot het Engelsche *smell* schijnt te maken. Vreemd schijne dit in den eersten opslag; maar in den bepaalden zin van ons *smelen*, als een lachen met optrekking van den neus (ten blijk van verachting) gepaard, heeft het met de beweging van 't ricken een groote gemeenschap. — Eigenaartig echter kon men *smalen* (als uit *smadelen* famengetrokken) van *smaden* afleiden; ook heeft het tot *smakken*, uit *smā-igen* faamgetrokken, eene kennelijke betrekking.

Vs. 39.

Winnen voor *bereiken*, is niet, als HINLOPEN wil, buiten gebruik, maar in bloeiende kracht; en in dezen zin is het een zoo edel als Dichterlijk woord. Jammer is, dat de goede en door en door belezene HINLOPEN geen recht gevoel voor 't Poëtische had. Dit gebrek straalde wel meer in zijne Aanmerkingen door.

Ik

Ik wilde hier gaarne, behalven op 't *land winnen* der boeren, nog eenige aandacht vesten op onze Rechtsgeleerde *landwinning*, ten gevolge van een ongelukkigen doodflag. Doch, waar is ons Vaderlandsch landrecht; en waartoe het *infandum renovare dolorem* van die het heeft zien uitroeien, en voor vreemde dwinglandy, met godsdienst en braafheid tot den laatste wortel verdelgen?

Vs. 207.

ZULKS is een oud adverbium in een ouden genitivus bestaande, als meer andere; of, (met andere woorden gezegd,) is een oude genitivus absolutus, gelijk b. v. *vergeefs*, *flux* (d. i. *vluys*), en meer anderen; en komt in de plaats voor *zulker wijze*, *dusdaniger wijze*, *derwijze*, enz.

Vs. 296.

Het is zeker dat na 't woord *in zee*, de *baren* daar niet by vermeld behoeven te worden; echter zijn zy niet juist daarom verwerplijk, maar om dat zy hier ter plaatse niets schilderen. Iets tot het vorige byvoegende, zijn zy niet te veel. Stel b. v.

— *ging WORSTLEN met de baren,*

zoo staan zy daar niet blootlijk te koop. De ware Dichter doet alles en leven en werken.

Men praat en schrijft elkander veelal na; maar in mijn jongen tijd wist ieder een, dat de Leeuw niet staartkwispelt, maar dat het bewegen van zijn staart in tegendeel 't toornigworden aanduidt.

Over *aan*, heb ik my in een laatste Deel van Verscheidenheden breed genoeg uitgelaten, en naar derwaart en den nog jonger zijnden Spraakleer verwijze is dus.

Kwispel is al wat kwispelt, of waarmeê gekwispeld wordt, en zoo mag een hondenstaart een *kwispel* genoemd worden, doch dit geeft een' *kwispel* nog geen beteekenis van een *staart*. KILIAAN zegt dit ook niet, maar geeft alleen te kennen, dat men voor een staart wel eens een *kwispel* zegt. — Schoon men ook dus voor een *ezel* wel eens een *langoor* zegt, heeft echter dit woord nog de eigenlijke beteekenis van *ezel* niet. Hoe komt HINLOPEN dan hier te vragen of *kwispelstaarten* wel goed zij, als vreesde hy dat het *kwispelkwispelen*, of *staartstaarten* zou willen zeggen? — Waarlijk, 't is niet zoo geheel zelden, dat men op onze taalzifters 't oude mag toepasfen:

Næ, intelligendo faciunt ut nihil intelligent.

In HINLOPENS aanhaling uit SIX VAN CHANDELIER, geloof ik ZWEEMT *op't ijs*, ZWEEFT te moeten zijn. — *Zweemt*, dus absolutè gezegd, en zonder betrekking tot eenig

eenig voorwerp, is zeer vreemd, en *te pronk zweyen*, niet eigenaartig. De verandering van de *m* in *f*, maakt de zegging goed, die ik echter, gelijk zy hier voorkoomt, niet volstrekt voor een misflag van Dichter of Drukker zou durven verklaren.

Vs. 641.

Henensterven is eigenlijk zwakker dan *wegsterven*, doch behoort niet te min tot het geen dit laatste in voller kracht uitdrukt.

Doch dat het eene of het andere juist by uitfluiting een *schielijke* dood zou beteekenen, daar weet ik geen blijk van; ja zelfs, ik ontken het rondelijk, vooral daar HINLOPEN -zelf my hier het bewijs uit ZACH. HEYNS in de hand geeft.

Vs. 776.

Wonderlijk, en, is 't natuurlijk genoeg, ten minste zeer ondichterlijk praat VONDEL (want hoe zal ik dit anders dan *praten* noemen?) van *gesleten purper*. Dat gesleten purper maakt hem *tijdig tot verhuizen*. 't Is jammer dat dit purper zoo sleet. — Maar Iulus was ook reeds *ten gerust bezit der heerschappy gezeten*. Nog wel niet *in 't bezit*, maar toch *ten bezit*, en de vader kon dus gemist worden. — Ik beken, dat ik liever by OVIDIUS lees:

Cum, benè fundatis opibus crescentis Iuli,

Tempestivus erat cælo Cythereïus heros.

Het is echter jammer dat hier het vaers van WES-TERBAAN niet op volgt:

Zoo dat hy eindelijk des levens vaantje strijkt.

Dit toch behoort in den zelfden stijl.

Vs. 871.

In de Aanteeken. (e). Kwalijk leidt HUYDECOPER die uitspraak van de spelling af. De spelling volgt natuurlijker wijze de uitspraak, tot dat er eene eeuw van algemeen ingebeelde taalgeleerdheid ontstaat, die de natuur der zaken door eene *docta inscitia* omkeert. De uitspraak *ie* voor *ee* behoort tot de plat-Amsterdamsche dialect die in mijnen kinderlijken tijd nog in de achterstraten in bloei was; en zoo is het ook met die van *eu* voor de enkele *e* in een aantal woorden; gelijk we nog beide *euvel* en *evel* zeggen, en *leunen* voor *lenen*, *teugen* voor *tegen*, *steunen* voor *stienen*, enz. enz. in de dagelijkse gesprekken niet vreemd is. Maar vrij beter is b. v. *leunen* voor *lenen*, dan *lienen* voor *leenen*, 't geen een echt ouden Hollander door oor en hart vlijmt.

Vs. 908.

Ik erken dat ik deze geheele Aanteekening over *ik heb dat TRACHTEN te doen*, en *GETRACHT te doen*, niet versta. De zaak is duister, en ik heb haar zoo veel ik kon opgehelderd in mijnen Spraakleer, waarheen ik verwijzen moet. Met *POGEN te doen* is 't het zelfde.

Vs. 961.

HUYDECOPER zoekt hier een verklaring te geven van iets dat hy niet begreep. Ei lieve, is *de spijs*, *hetgeen WALGT*, wat wil dan, *my walgt van de spijs*, 't geen hy dadelijk daarop bybrengt? Van al die imperfonalia is zekerlijk best reden gegeven door SEIOP-

PIUS in zijne *Grammatica philosophica*. Intusfchen zijn wy nergens aan de forma imperfonalis gebonden, en wy bezitten in dit opzicht een verscheidenheid van uitdrukkingen, die geene taal in die mate bezit.

Vs. 974.

Het tweede voorbeeld by HINLOPEN onderscheidt zich door een byzonderheid van het woord *inbrokken*, hetwelk aan het op zich-zelf staande *in* eene buitengewone nuance geeft, en veel eer als BY dan als IN op doet vatten. In de plaats uit ROTGANS is eene even zoodanige byzonderheid, ten opzichte van 't eerste *aan*, dat als *over* verstaan wordt. Zoodanige algemeene voorzetsels hebben iets onbepaalds, hetgeen door de plaatsing verschillende wijzigingen ondergaat, hier niet uit te pluizen, maar die tot het Dichterlijk taalonderwijs behooren.

In HUYDECOPERS voorbeelden heeft men 't zelfde, met AAN 't *lichaam*, dat *met het* lichaam beteekent: en het DWARS DOOR IN *de* lucht, hindert het INSLAAN van 't *onbekend gewest* niet. Ook is 't NAVRAGEN *naar* iets geen pleonasmus, even weinig als *uit* UITWISCHEN, of het OPKOMEN van vleesch *op* het lijf. Doch Onhollandsch is AF by ONTHielden, zoo wel als zich MET *logen* MEDE bedekken; en zoo ook 't WEDERSTREVEN *tegen*, ingevalle dit TEGEN niet voor, maar achter het voorwerp der weêrstreving geplaatst wordt.

Vs. 1032.

Levedagen is niet LEVENSdagen, maar LEEFDagen.

Vs. 1044.

Het *almeije* of *almeyboom* van den nietigen en over alles schrijvenden Goeree is onzin. HAMEI is, met *haam*, van HEMMEN, dat is fluiten, tegenhouden.

Vs. 1106.

WAARD *belacht*, WAARD *geprezen*, en al dergelijke was in mijnen jeugdigen tijd zeer algemeen en een gangbaren stoplap. Thands schijnt de uitdrukking zeer verouderd, schoon in zich-zelve goed. — Elk verstaat dat de uitdrukking onvolkomen is, en de volkomen zegging is *waard belacht of geprezen te worden*.

Wat de Aanteekening (*r*) en de vordering in den text, ter onderscheiding van *waard* en *waardig* betreft; zonderling is het, dat men in omrijm meer kieschheid zou vorderen dan in verzen. Doch de onderscheiding hier gevorderd, is geene kieschheid: zy is in tegendeel miskennis van den aart der taal, en deugt in proze zoo min als in dicht. *Waard* en *waardig* zijn als de adjectiven *lucht* en *luchtig*: 't een en ander beteekent gelijkelijk *wat op prijs staat*, en is even zeer van *waar* (verus), 't geen het *zijn*, het wezen eener zaak is. De aangehangen uitgang *ig*, ontsprooten uit *eigen*, eigent het woord 't welk hy aankleeft, aan het voorwerp der rede.

V I J F T I E N D E B O E K .

Vs. 5.

Dat in *Aanteekening (u)* het woord *laef* vr. gebruikt wordt, kooft hier niét in aanmerking, dewijl dit woord in de Vlaamsche taaldialekt uit den 'aart en altijd vr. is, zoo dat men, zelfs van een man sprekende, in dien taaltak zeggen moet: *Ik heb EENE TURKSCHÉ slave verlost.* Men zie daarover de keurige *Spraek- of Taekunst voor het Landschap Vlaenderen*, voor thands ruim eene Eeuw uitgegeven, en nu zeldzaam geworden, maar die in vele opzichten zich aanbeveelt. Ik bezat dit boek, van mijn vroege kindsheid af, maar het ging in de algemeene schipbreuk met al wat het mijne was, verloren, en nu den tytel daarvan vollediger op te geven, is my onmogelijk; dan alleen dat deze een vermelding behelst van *de Schölmeefters van Gend*: want dus onderscheidt deze schrijver de lange *o*, die de *ω* van het Grieksch vervangt, van de *oo*, als de *au* van die taal uitdrukkende.

152 AANMERKINGEN OP DE PROEVE VAN

Het laatste voorbeeld van HINLOPEN, doet hier niet ter zaak. — Het woord *maagd* wordt bloot overdrachtig (en niet grammatikaal,) op een man toegepast, gelijk het woord *beest*, waar het pas geeft, op een mensch.

Vs. 107.

De juistheid dezer aanmerking van HUYDECOPER kan niet genoeg aanbevolen worden.

Vs. 136.

Dat men liever *vogelen* dan *vogels* zegt, is zoo; en dit is, om dat de dactylus van het eerste deftiger en rijker dan de trochéus van het laatste klinkt; doch daartegen heeft *vogels* meer snelheid. Voor 't overige is het onderscheid tusschen deze tweederlei pluralia veelal willekeurig. — Men zie echter mijne Spraak-kunst.

Vs. 219.

HUYDECOPER wil hier eenen ablativus absolutus; doch nimmer heeft VONDEL, of 't grootste deel van die deze zelfde woorden gebruikten, dien gemeend. Men heeft het *gedurende* als een voorzetsel aangemerkt, en deed het als zoodanig den accusativus regeeren. Voorts is er genoeg over *ablativus* en *nominativus absolutus* gehandeld in de Werken der Maatschappy van Letterkunde en elders, om dit geschil hier niet weder op te warmen. Ik heb er ook elders het mijne van gezegd.

zegd. Alleen zal ik hier aanmerken, dat men beter deed in dit geval den *casus absolutus* te noemen, 't geen men uit navolging van de Latijnsche Grammatica, *ablativus* heet, zonder dat er de *criteria* van den ablativus juist in zijn.

Vs. 431.

Men leze hier vooral de verstandige Aanteekening van HINLOPEN, (*d*).

Vs. 448.

Navel is van *nave*, dat is middelpunt, en wordt van een rad gezegd. En, dieper navorschende, is *nave* hetzelfde woord met *nawe* (*naauwe* zeggen en schrijven wy thands;) als beteekenende de engte, waarin de radii van den cirkel tot één loopen.

Wat HUYDECOPER eigenlijk door *breedte TUSSEN de schouderen* versta, weet ik niet, doch hy neemt 's menschen middel vrij dun. Iemand te vinden, wiens middel slechts een voet breed is, of in dikte, (d. i. in omtrek) zes voeten uitmaakt, zou even zeer wonderbaar zijn. Doch hy was noch Schilder noch Teekenaar, en praatte hier zekerlijk anderen na, die het ook niet waren.

Vs. 487.

Over *wiewaauwer*, kwalijk *vijfwouter* door domme verbastering, sprak ik elders.

K 5

Vs. 499.

Vs. 499.

Wonderlijk is 't, dat HUYDECOPER hier het singulære van *al* verklaart niet te begrijpen. 't Is klaarblijkelijk, dat hy 't dus altijd meervoudig wil. Doch dit is het *per se* niet, want dan kon men niet *het al* of *het heelal* zeggen. — *Al zijn zinnen* wordt collectivè gezegd, en zoo ook is 't met *geen leden*; en even zoo is 't in zijne nota met *zijn zonden al*, dat hier toch eigenlijk *zijne zonde* in singulari is, met de *n* paragogicum om de volgende vokaal.

Wat de door HINLOPEN bygevoegde voorbeelden betreft: *Meer dan tienwerf honderd man*, met *verdronken* en *verzonken*, is eene constructio ad sensum, maar de overige zijn niet te wettigen, om dat enkel-en meervoud daarin door elkaâr geklutst wordt, zoo dat het schuim elk in de oogen spat.

Vs. 590.

Men leze hier de Aanteekening van HINLOPEN, en late daar HUYDECOPERS text.

Vs. 598.

Zeer lezenswaardig en leerzaam is die geheele uitwijding over de vele en velerhande beteekenissen van *want*; doch kwalijk brengt hy daar 't woord van *trouwant* op, zijnde zelfs (schoon in gebruik aangenomen) geen Nederduitsch, maar volftrekt uitheemsch. *Truant* (want dus is 't eigenlijk,) toont door zijne

ac.

accéntuatie-zelve het bastaartwoord, en is ook noch saamgesteld, noch van *trouw*. 't Heeft zijn oorsprong in het oude *dru*, waarvoor de Oudheid ook *druht* zelde, en dat, het zij dienaar, 't zij vriend, beteekende Zoo wordt in het oude bekende lied, STEFANUS 's Heeren *Jezus drut* genoemd.

Vs. 660.

In de eerste aanhaling uit VONDEL (*Aanteek. a.*) geloof ik dat men voor *wrevligen aart*, in één eenig woord *wrevligaart* (of *wrevligaart*) zou moeten lezen.

Vs. 675.

HINLOPENS te recht wijzing (dit achtte hy 't) aan HUYDECOPER, omtrent *steile berg*, wate beter t' huis gebleven. Doch ik vermis HUYDECOPERS gevoel en verstand beide op 't eind dezer Aanteekening. *Gelijkenis* kan ontleend worden van al wat eens Dichters verbeelding zich voor kan stellen, al ware 't uit een geheel andere wereld genomen. Doch wel deeglijk beflaan er *waterbergen*, en die ze niet gezien heeft, heeft weinig gereisd.

Vs. 827.

De toepassing, niet de beteekenis, van *varen* is ruim, en het drukt niets anders dan eene voortgaande beweging uit.

Vs. 921.

Men zegt nog werkelijk *een reisbaar man*, voor iemand die telkens amptshalve reist. En waarom niet? —

niet? — De pedanterie van sommige opgeworpen Taalkeurmeesters verandert de taal niet. — Zoo is 't ook ten aanzien van *vergangbaar*, *verwelkbaar*, enz. enz. De uitgang *baar* is zoo wel van active als pasfve kracht; en daar is geen grond als wy twee of meer uitdrukkingen voor een zelfde denkbeeld hebben, één van die te verwerpen, als ware zy te veel. Dit verarmen van de taal heeft veel te veel plaats gevonden, en 't is tijd, het te fluiten. *Eetbaar* is niets anders dan *het eten* dragende, d. i. er onderhevig aan zijnde. Zoo is *vergangbaar*, het *vergaan* onderhevig zijnde; want *gang* is niet anders dan het *gaan*. Even zoo is ook *verwelkbaar*, het *verwelk* (d. i. de verwelking) onderhevig zijnde. Blijven wy toch by de taal, en nemen wy geen ons opgedicht en opgedrongen onverftand aan, als ware 't een hoogere wijsheid die ons een *factice* taal vormen wil!

Vs. 933.

Zeer uitvoerig handelt HUYDECOPER hier over allerlei foort van rijn, en niemand zal thands over 't geen hy daarby volftrekt afkeurt, of volftrekt goedkeurt, verfcillen. Maar in zijne V. of VI. is men 't nog niet volkomen eens. Dat *priesteres* op *prinses* of *godes* geen onberispelijk rijn oplevere, ontken ik volftrekt, en is zonneklaar valsch, want de vervrouwelijkende fylbe *in* of *es*, maakt zoo min eene fylbe op zich-zelve als *ing* in de verbaalia van dien uitgang, gelijk by voorbeeld, in *beleediging*, *jongeling*. — 't Is een fofisma, wanneer HUYDECOPER zegt dat ook de uitgangen hunne beteeke-

kenis hebben; en wel in zeekeren zin te erkennen, maar niet als of zy juist woorden of fylben op zichzelfs maakten. Zy wijzigen alleen het woord door eene verandering, die wanneer zy geene volkomen fylbe op zich-zelve maakt, met de laatste konzont tot ééne eenige fylbe samenfinelt, en het is dan deze dus samenfsmolten fylbe, waarvan de vraag is, of zy rijmt.

Vs. 999.

Het gefchil dat hier over het gebruiken van *dan*, of van *als* vallen kan, lost zich op in de eenvoudige vraag, of dit consecutive *dan* of *als* op het voorgedane *zoo*, of op het eerdere *geen* moet slaan. Beide is 't te verdedigen, doch HUYDECOPERS aanzien der zaak beflist dit, en doet het (naar de natuurlijkste opvatting,) op *zoo* slaan. — In tegendeel echter laat het op het vroegere negatief in het voorbeeld uit de Bepiegelingen, en even *zoo* in de drie volgende uit *PELS*, *HOOGVLIET*, en *JONKTIJS*, en dat van *VONDEL*, daar achter gevoegd.

Dat de Aanteekenaar, in (*i*), *RUIM zoogroot* en *AL zoo groot* met *dan* geconstrueerd wil, is een gevolg van het als comparatif te verstaan, en dit is het in meening, maar niet in woorden. Men doet het wel, (en stelt daar iets fraais in,) naar de meening, 't ongelijkmakend *dan* achter zich fleepen; maar de woorden echter zijn niet ongelijk-, maar gelijkstellende. Ik veroordeel dus geen van beide, en verwerp noch *als* noch *dan*, in dit geval; maar ik zou in gewonen ftijl liever *als*, en in een zeer ftatelijken liever
dan

dan schrijven. — Met dat al, zou ik in al die plaatsen, welke HUYDECOPER hier ten slotte bybrengt, het *als* geschikter en klaarder achten.

Vs. 1035.

VERLEDEN en VOORLEDEN zijn beide goed, doch *voorleden* is eigenlijk *voor* of vroeger *geleden*. — VERBY placht mijn Vader nog te schrijven, thands schijnt het geheel verouderd te zijn. — Het woord *lij* voor over- of doorgang schijnt tegenwoordig ook gants verloren.

Vs. 1164.

Hetgeen PELS van de saamgestelde woorden zegt, als in wie de rust vallen mag, is waar, in zoo verre 't eene sterke toon is, dan juist op den derden jambus invallende; maar niet in het algemeen of volstrekt. Dit maakt, dat zoodanige verzen veelal afhangen van den lezer. Ook vervalt de rust, waar een vers zich kennelijk in drieën verdeelt, gelijk in de *Aanteekening* (5). En hiertoe behooren ook de verzen van SIX, MOSTAERT, en K. LESCAILJE, op bladz. 409; waar *onder* de rust wegneemt. Minder goed zijn, die V. BRAND, MOONEN, en verdere voorbeelden.

MOONENS vers kon goed worden, schreef men, *Zoo buigt u willig, onder 't juk van vreemde heeren Gekromd:*

Want dan ware er eene volheid in, die er nu in ontbreekt. Maar, die achter *willig* geen zinverdeling in acht neemt, dien druipt het als water door de handen.

Het

Het vers van ZWERTS, schoon het de rust achter den vierden voet heeft, is zeer welluidend. Dat van ANNA MORIAN kan door de lezing tamelijk wel onderfeund worden, en zoo meêloopen; doch minder gaat dit aan met dat van MOSTAERT.

Maar wy willen alle de verzen hier aangehaald, niet stuk voor stuk opnemen of nagaan. Genoeg zij het, aan te merken, dat waar de rust niet onmiddelijk achter de zesde fylbe valt, het vers onregelmatig is, en dat de onregelmatigheid, zelden een schoonheid, wel veelal (mits kunstig bygebracht,) draaglijk ja aangenaam kan worden gemaakt, maar nooit als eene eigenlijk natuurlijke voortreflijkheid aan te prijzen is. Men voege hier by, dat om het draaglijk te maken, een verdeeling in driën door den lezer of opzegger, noodig is. — Met één woord, de leden waarin het dan verdeeld wordt, moeten elk welluidend op zich-zelf zijn, en in hun samenhang niet te min een welluidend geheel maken, hetgeen HUYDECOPER als Dichter niet altijd verstaan heeft.

Het zou lastig zijn, in elk der by onzen Schrijver opgegeven verzen, de verdeeling door den lezer daarby in acht te nemen, afzonderlijk en stuksgewijze op te geven. Ook geloof ik het hier gezegde genoegzaam te zijn. — De versverwoefing van DE POTTER in zijne naamopnoeming of by één zetting van *Licoris en Aglauro* enz. verdient zelfs de aandacht ter afkeuring niet.

Alle de verzen op bladz. 417, verklaren zich als die zonder rust op 409, en tot die behooren ook, welke de volgende bladzijden beslaan. — Doch deze stof.

stoffe, om wel en juist verstaan te worden, vereischt niet slechts gronden en grondregels, maar ook de levende stem van een goed, welluidend, en krachtig Dichter, en die is in deze bladen niet in te sluiten.

In mijne vroege kindsheid sprak men onder onze Poëten altijd van een fijn gehoor, en dacht weinig aan gronden van melodie. Ook HUYDECOPER stelde zijn byzonder gevoel voor eigenlijke kunstregelen, en niet zelden verviel hy daardoor in prozaische toonval- len, waarvan zijne Treurspelen rijkelyk bewijzen op- leveren. Ik zal hier nog alleen aanmerken, dat een afgeleiden theorie der maat van een vers, zonder die van de toonregeling, velen misleid heeft, en dat het noch maat noch toonstelsel alleen is, welke een vers vervolmaakt. Beide moeten, als op elkaar invloeiende en zich over en weder bepalende, samenwerken; — om in eene oneindige verscheidenheid dat streelende en tevens zoo oor- als harttreffende van den zang uit te maken, dien de Poëzy in zich sluit, en zonder welke zy haar naam niet verdient te voeren; doch het welke in eenen voldoende graad te bereiken, tot dat gene behoort, waarvan men, in wat taal dan ook, zeggen mag:

— *Pauci quos æquus amavit*
Juppiter, — Dñs geniti, potuere.—

E I N D E.